

Rodna gruda

Slovenija

Slika na naslovni strani:
Rogaška Slatina,
svetovno znano zdravilišče,
slavi letos 320-letnico.

Oj, zbogom, pa zdrava ostani	1
Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6
Zelena luč za tuje sovlagatelje	8
Desetletnica SKŠD Triglav – povod za predstavitev slovenskega gospodarstva	9
Ne čudež, pač pa 320 let zdravljenja s pomočjo narave	12
Odgovornost poraja uspehe	15
Koledar prireditev v Sloveniji	16
Po Sloveniji	18
Pravljичni svet Jelke Reichman	20
Naravni zakladi Slovenije – Močvirski tulipan	21
Slovenija v mojem objektivu – Milan Prešeren	22
Slovensko ljudsko arhitekturno izročilo	24
To in ono o izseljevanju Slovencev v Ameriko (II)	26
Umetniška beseda – Mate Dolenc	28
Vaše zgodbe – Ivan Gradišnik: Na Pristavi	30
Naši po svetu	32
Od Porabja do Čedad	36
Nove knjige	37
Materinščina	38
Pesem je priča narodovega življenja	38
Mladi mostovi	40
Mislimo na glas	42
Polka je ukazana . . .	43

Revija za Slovence po svetu Magazine for Slovenes abroad Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher,

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 1.000.– din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poština plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

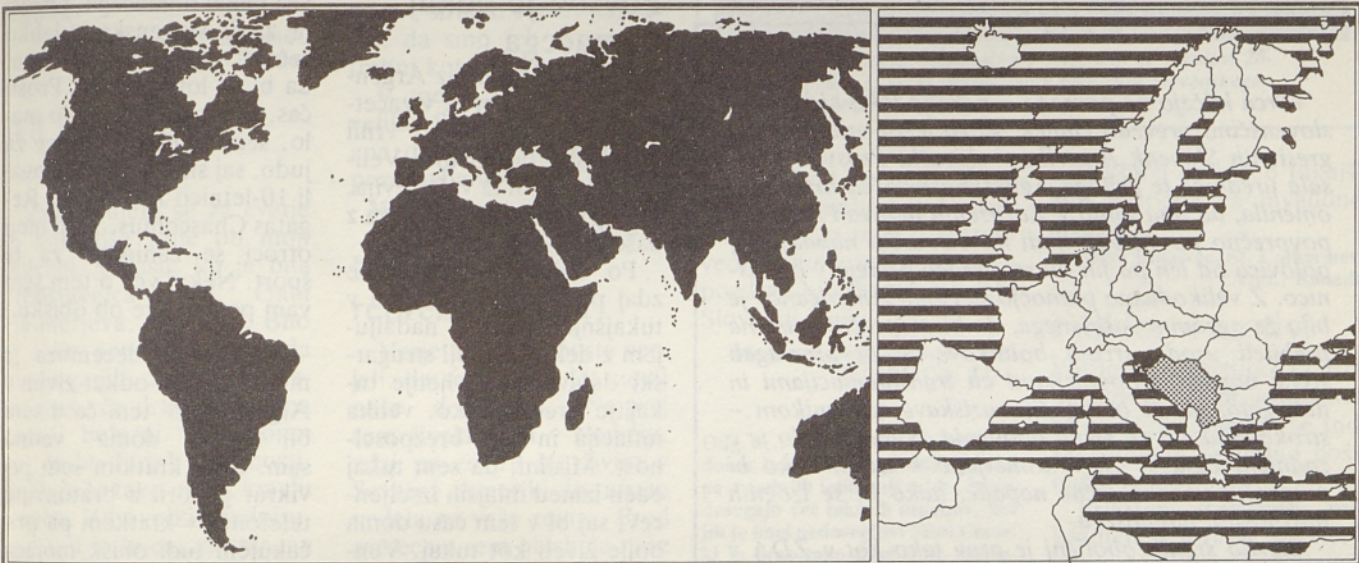
ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

Oj, zbogom, pa zdrava ostani

Ne bodem ljubezni te prosil,
ne bodem te prosil roke,
a v srcu jaz bodem te nosil
do zadnjega, zadnjega dne.

Spominjaj se, da sva goreče
ljubila se tudi midva,
spominjaj se najine sreče,
če moreš, brez tihih solza.

Oh kolikokrat poljubovala,
si ti me prisrčno, dekle!
A nikdar se nisva vprašala,
ljubiti se smeja, al' ne?

Le kadar boš sama sedela,
naj stopim ti jaz pred oči,
le kadar boš sama slonela,
spominjaj preteklih se dni!

Obljubljena roka je bila,
obljubljeno bilo srce,
a vendar se bova ljubila
do zadnjega, zadnjega dne.

OJ, ZBOGOM, PA ZDRAVA OSTANI

Za enake glasove
Otožno

1. Oj zbo-gom pa zdra-va o - sta - ni, po-

daj mi še en - krat ro - ko; pa na - me ni-

kar ne po - za - bi, če dru - gi tud' že - nin tvoj bo.

urednik vam

»Srca kličejo na pomoč« – nekako tako bi lahko v slovenščino prevedli članek, ki ga je za prilogo Progresivnih Slovenk Amerike v chicaški Prosveti napisala urednica te priloge Agnes Elish. Med drugim je omenila, da ima samo v Združenih državah Amerike povprečno po 41.000 ljudi na dan srčni napad, vsaj polovica od teh pa jih umre, preden pridejo v bolnišnico. Z velikodušno pomočjo številnih Američanov je bilo že ogromno storjenega, da bi preprečili oziroma prehiteli usodo srčnih bolnikov, da bi premagali srčne napade z operacijami ali transplantacijami in tudi zato, da bi omogočili raziskave zdravnikom – strokovnjakom za srčna obolenja. Njihovo delo je v zadnjem času še zlasti usmerjeno k temu, kako bi preprečili usodne srčne napade, kako bi se izognili možnostim najhujšega.

Število srčnih obolenj je prav tako kot v ZDA v porastu tudi v Sloveniji, saj je tudi to odsev višje življenjske ravni in vse daljše življenjske dobe prebivalstva. Zato ni naključje, da želijo tudi slovenski zdravniki uporabljati vse najsodobnejše naprave, ki naj bi pomagale njihovim bolnikom. Številne naprave že imajo, nekaterih najnovejših pa si zaradi znanih gospodarskih oziroma deviznih težav v Jugoslaviji trenutno ne morejo privoščiti. Prav iz teh razlogov so v letu 1984 v razgovorih s predstavniki ameriških Slovencev sprožili pobudo, da bi slovenske izseljenke organizacije oziroma člani teh organizacij zbrali denar za viagraph (stress machine), ki stane v ZDA okrog 55.000 dolarjev. Dve organizaciji, Progresivne Slovenke Amerike in Slovenska narodna podpora enotnosti, sta obljubili, da bosta sprožili nabiralno akcijo med svojimi člani. Akcija poteka že od minule jeseni, že letošnjo pomlad pa naj bi bil zbran potreben denar za nakup dragocene naprave. PSA so v ta namen namenile 5.000 dolarjev in še 1900 dolarjev, ki so jih zbrale ob gostovanju Ljubljanskega okteta v Clevelandu, Slovenska narodna podpora enotnosti pa je konec januarja poročala v posebnem kotičku v Prosveti, da so do takrat zbrali že 32.000 dolarjev. Posamezna društva oziroma federacije SNPJ so že organizirale posebne dobrodelne prireditve, na katerih so zbirali denar v ta namen, nekaj pa jih je še predvidenih. Cilj torej ni več daleč.

Slovenski zdravniki oziroma sploh slovensko zdravstvo pa tudi kaže več kot zgolj hvaležnost: vse rojake, ki bodo ob obisku domovine potrebovali kakršnokoli zdravstveno pomoč, bodo zdravili ob posebnih pogojih in upoštevali tudi popuste. Tako bodo to pomoč tudi dejansko vračali – na svoj način.

Jože Prešeren

vaša pisma

Povsod je nekaj domačega

Javljam se vam iz Argentine, kamor sem se v začetku novembra srečno vrnil po obisku domovine. Veliko mi pomeni ta vaša revija, saj mi je to lepa povezava z našo lepo Slovenijo.

Po obisku domovine se zdaj ponovno vključujem v tukajšnje življenje, nadaljujem z delom v moji strgarski delavnici. Življenje tukaj je precej težko, velika inflacija in tudi brezposelnost. Mislim, da sem tukaj eden izmed mlajših izseljencev, saj bi v tem času doma bolje živeli kot tukaj. Vendar pa nas je usoda raztepla

po vsem svetu. Moja žena Raquel, Argentinka, je zaposlena na ministrstvu za izobraževanje, imava pa tri otroke. V redu živimo, nič nam ne manjka, vsega si lahko privoščimo, jaz pa le vedno občutim tiho željo po domu. Pri delu poslušam največkrat naše melodije na kasetah, preberem vse, kar je našega, povsod na stenah visi nekaj domačega. Otroci ne znajo slovensko in lahko rečem, da res ni bilo časa, da bi se lotil učenja. Prosti čas, katerega pa je bilo malo, sem izkoristil največ za judo, saj smo lani praznovali 10-letnico Judo kluba Regatas Chascomus. Tudi moji otroci se zanimajo za ta šport. Nekaj več o tem sem vam povedal že ob obisku.

V začetku decembra je minilo 16 let, odkar živim v Argentini. V tem času sem bil trikrat doma, vedno sam. Pred kratkim sem prikrat govoril z bratom po telefonu, v kratkem pa pričakujem tudi obisk mojega prijatelja iz Šentrupertja.

Martina Krpana spopad z Brdavsom – dragoceno darilo z obiska v domovini: Milanu Hočevanju je motiv izrekal Slavko Hočevar iz Ljubljane.

Milan Hočevar s svojimi otroki v judoistični opravi, z leve: Hernan, Mayra, Milan in Mirko.

V Rodni grudi vse rad preberem. osebno pa se še posebej zanimam za šport. Rad bi, da bi objavili kake pogovore z vrhunskimi športniki, rezultate tekmovalj ipd. Imam tudi prijatelja, ki se veliko ukvarja s fotografijo – ob priliki vam pošljem nekaj fotografij iz njegove zbirke za vašo rubriko Slovenija v mojem obsegu.

Milan Hočevar, Chascomus, Argentina

Ali bo vsega konec?

Zahvaljujem se za cvetje in najboljše želje ob moji bolezni. v času, ko je bila predstavnica SIM. Gabi Heimerjeva, v Belgiji. Bilo je tako nepričakovano, da me je ganilo do dna. Odnehamo, če drugače ne, pa zaradi bolezni. Kar bojim se, da bo še teh aktivnosti, ki jih je že tako malo, kmalu konec. Zdravniki predpisujejo mir in še enkrat mir, na ta način bo še nekaj časa. Jaz pravim, kadar me zgrabi optimizem, da sem petdeset let živel kot kadilec, bom pa še zdaj toliko let prisiljen nekadilec. Tukaj na področju Charleroija že itak ni nobenega giba »Jadrana« več, žal pa mi je tudi za eidsenske pevce. Žal tudi sami pevci niso najbolj redno hodili na vaje, tako nismo mogli storiti kaj več.

Odpovedujem tudi naročnino za mojo mamo Magdaleno, ki je umrla točno 55 let po našem prihodu v Belgijo. Dočakala je lepo starost – sama je rekla, da je po osemdesetem vsak dan ali teden »šenkan«. (Op. ur.: poročilo o smrti objavljano v rubriki »Naši po svetu«.).

Ivan Kodeh, Fleurus, Belgija

Povezava s svetom in domom

Najprej vas lepo pozdravljam in prilagam naročnino za dve leti in prispevek za tiskovni sklad. Zahvaljujemo se vam za dobro urejeno revijo, ki jo z veseljem preberemo, saj nas zanimajo tako novice iz Slovenije kakor tudi iz sveta. Imam brata, ki živi v Avstraliji, v Al-

bion Parku, NSW, blizu Wollongonga, zato me zanimajo tudi novice iz Avstralije. Enega brata imam v rojstni domovini Sloveniji, dve sestri pa živita v Zagorju ob Savi in v Dolah pri Litiji, zato so dobrodošle tudi novice iz teh krajev. Upam, da boste po vaših močeh poskušali tudi v prihodnje ustreči nam naročnikom v širnem svetu. Saj veste, da smo teh novic potrebni kot suha krpa dežja.

V mestu, kjer živim, ni veliko Slovencev, samo še ena družina. Tisočkrat vas pozdravljamo!

Mary in Ignacij Ramovs, Salem, OH, ZDA

Nekdanja reprezentantka

Verjetno mi ne boste verjeli, da sem že 27 let zunaj naše domovine. Najprej sem živela 8 let v Nemčiji, zdaj pa že 19 let živim v Severni Ameriki in nisem vedela za vašo revijo. Pred mesecem sem obiskala naše prijatelje in sem tam zagledala junijsko številko Rodne grude. Strašno toplo mi je bilo pri srcu, kot da sem odkrila košček naše zemlje, tukaj v daljni tujini.

Veliko zanimivega preberem, kaj se dogaja v naših mestih – kako se je vse spremenilo, odkar sem v letu 1957 odšla od doma. Kako hitro mineva čas in kako važno je za Slovence na tujem, da ne pozabimo naše besede, čeprav smo že dolgo od doma. Še vedno znam pisati, brati in govoriti po slovensko.

Zelo bi se rada naročila na Rodno grudo, zato vam pošiljam denar za naročnino in prilagam še malo več – za karkoli boste potrebovali. Rada bi vam podarila še malo večjo vsoto, toda zdaj je malo težko, zato pa kdaj v prihodnje.

Nekdaj sem bila dobra telovadka v Ljubljani – članica Narodnega doma. Ali še uporabljajo to poslopje za telovadno dvorano? Imam prelepe spomine na tisto obdobje, na tista lepa leta, ko sem bila še mlado dekle, slovenska reprezentantka. Leta 1948 sem bila na državnem prvenstvu v Beogradu tretja.

Fekonjeva družina iz Melbourn v Avstraliji ob proslavi 25-letnice poroke, ki so jo praznovali v prostorih Slovenskega društva Melbourne na Elthamu, Vic.

Še enkrat se vam zahvaljujem za prekrasno Rodno grudo, ki jo rada prebiram vedno znova in znova. Lep pozdrav Ljubljani, naši lepi Sloveniji.

Marjanca Goljat-Cotugno, San Gabriel, CA, ZDA

Odg. ur.: Telovadnico v Narodnem domu še vedno v uporablajo, žal pa v zadnjih letih naši telovadci ne dosegajo več takšnih uspehov, kot jih je imel nedosegljivi Miro Cerar, ki je prav tako izšel iz te telovadnice.

Razvilo se je sodelovanje

V eni od poletnih števil Rodne grude v letu 1984 ste objavili članek o obisku mojega moža Rajka in še enega predstavnika Rotary Cluba iz Kanade v zavodu za invalidno mladino v Kamniku. Moram vam omeniti, da se je po tistem obisku sodelovanje med kamniškim zavodom in Rotary Clubom iz St. Catharinesa še nadaljevalo. Ravno ta teden pride v St. Catharines direktor Zavoda g. A. Prašnikar kot

gost kluba na ogled tukajšnjih zavodov za invalidno mladino.

Olga Bukovec, St. Catharines, Ont., Kanada

Folklorni motivi

Pošiljam naročnino za Rodno grudo in prilagam dve fotografiji. Obenem se tudi zahvaljujem za redno pošiljanje revije.

Priloženi fotografiji prikazujeta lesoreze, s katerimi se ukvarjam v zadnjem času. Idejo za te stvaritve sem dobil po neki lepi fotografiji v Rodni grudi. Moje stvaritve sem razstavljal že v okviru mednarodnega folklornega festivala v Llangollenu, pozneje pa tudi v nekaterih drugih mestih tukaj v Angliji. Povsod so bile lepo sprejete, kar mi je v veliko zadovoljstvo. Ob tem ustvarjalnem delu imam obilo užitka.

Želim, da si vsaj en posnetek teh mojih stvaritev ogledajo tudi bralci Rodne grude v domovini in po svetu.

A. Mikuž, Whitchurch, Velika Britanija

Slovenski ples, 1983, delo A. Mikuža po motivu s fotografije, objavljene v Rodni grudi.

dogodki

Polde Bibič

Ivan Minatti

Vilko Ukmar

Prešernove nagrade 1985

V veliki dvorani Cankarjevega doma je bila 7. februarja osrednja proslava slovenskega kulturnega praznika, na kateri so podelili tudi letošnje tradicionalne Prešernove nagrade za najvišje dosežke na kulturnem področju v zadnjem letu. Slavnostni govornik je bil pesnik Ciril Zlobec, ki je med drugim nakazal tudi ugotovitev, da smo se Slovenci že nevarno odmaknili od enega najbolj temeljnih spoznanj sleherne humane družbe, da človek ne živi samo od kruha. V govoru pa je nanizal tudi vrsto misli, ki osvetlujejo položaj slovenske kulture danes. Tako je med drugim tudi omenil:

»In kako je z našo kulturo v svetu? Slovenska bibliografija, ki ni popolna, ponuja med drugim tudi naslednje podatke: naša umetniška beseda je prevedena v 38 tujih jezikov, od najbolj znanih in bližnjih do skoraj eksotično daljnih in neznanih. Skupna bera ni velika: nekaj nad tisoč sto knjižnih in revijalnih enot, od začetka do danes 327 znanih in že pozabljenih avtorjev, vendar je od teh komaj kakih 50, ki se pojavljajo dokaj pogosto in jih smemo šteti za jedro naše navzočnosti v tujini. Več kot polovico teh avtorjev najdemo med živečimi, torej je po obsegu najbolj zastopana sodobna literatura. Edina zdaj že nepretrgano. Vendar je

daleč pred vsemi Cankar s 170 bibliografskimi enotami, med katerimi je nad sto samostojnih knjig. Sledita mu Prešeren in Kosovel. Temeljno jedro pa je vezano, kot že rečeno, na povojni čas. Tudi Cankar, Prešeren, Kosovel in drugi avtorji prejšnjih obdobj pomembneje prodirajo v svet skupaj s sodobniki, vsekakor pa šele v našem, povojnem času, ki, kot kaže, le ni najslabši med vsemi.«

Prešernove nagrade 1985 so prejeli: igralec **Polde Bibič**, mojster slovenskega igraltva in slovenske umetniške besede, pesnik **Ivan Minatti** za liriko, zbrano v knjigi *Prisluškujem tišini* v sebi, in skladatelj **Vilko Ukmar** za življenjsko delo.

Nagrade Prešernovega sklada pa so prejeli: solist na trobenti Stanko Arnold, igralka Jožica Avbelj, sopranistka Olga Gracelj, pesnik Gustav Januš, slikar Zmago Jeraj, pisatelj Taras Kermavner, oblikovalca Miljenko Licul in Ranko Novak, režiser Rajko Ranfl, slikar Rudi Španzel ter igralec Dare Valič.

Izšel je prvi snopič »Hrama«

Založba Mladinska knjiga je pred nedavnim izdala prvi snopič petih knjig nove zbirke Hram, v kateri naj bi

v petih letih izšlo petdeset izbranih slovenskih romanov, torej nekakšna antologija vsega najboljšega, kar so napisali slovenski pisatelji na področju daljših proznih besedil.

Zbirko Hram začenja prva slovenska povest **Sreča v nesreči** Janeza Ciglerja, sledijo pa **Ciklamen** in **Agitator** Janka Kersnika, **Menuet za kitaro** Vitomila Zupana, **Šentpeter** Juša Kozaka in kot zadnji tudi najmlajši pisatelj v celotni zbirki Drago Jančar z romanom **Galjot**. Vse knjige so opremljene z bogato spremno besedo ter z bibliografskimi in bibliografskimi podatki o vsakem pisatelju.

Eden izmed urednikov te zbirke, dr. Matjaž Kmecl je posebej poudaril, da zbirka Hram »ponuja sistematičen niz slovenskih, romanov od začetkov do današnjih dni, dela, ki predstavljajo danes temeljni slovenski romanopisni sklad. V njih se zrcalijo slovenska usoda in misel, družbeno, politično in intimno življenje, problemi, s katerimi smo se kot narod in kot posamezniki srečevali.«

Začetek izhajanja zbirke Hram je torej brez dvoma dogodek, ki ga je vredno posebej poudariti. Knjige so razen bogate vsebine tudi likovno izredno lepo opremljene in bodo tako koristno branje za slehernega Slovence kakor tudi privlačen spomin na staro domovino.

Letos začetek gradnje predora pod Karavankami

V juniju letos bodo predvidoma začeli z gradnjo predora pod Karavankami, prvi turisti pa naj bi se zapeljali skozi predor, ki bo povezal Jugoslavijo in Avstrijo, leta 1990. Na naši strani bodo začeli graditi v dveh fazah, na avstrijski pa v eni. Dela na naši strani naj bi veljala 140 milijonov dolarjev. Na naši strani bo predor dolg 4,4 kilometre, na avstrijski pa 3,4 kilometre. Denar za predor bo zagotovljen s pomočjo Evropske investicijske banke in prispevka v ceni bencina.

Nov prevod Nove zaveze

V prostorih nadškofijskega ordinariata v Ljubljani so v januarju predstavili novi slovenski prevod Svetega pisma nove zaveze. Biblijo so znova prevedli zato, ker stari prevod ni več ustrežal sodobni biblični znanosti, bil pa je tudi jezikovno zastarel. Novo zavezo so štirje prevajalci prevajali iz grščine, saj je šele II. vatikanski koncil dopustil možnost prevoda iz izvirnega grškega besedila, v kateri je napisana Nova zaveza. Knjiga ima 768 strani in ji je priložena tudi kronologija svetopisemskih dogodkov in slovarček tujih svetopisemskih imen in izrazov. Izšla je v nakladi 6.000 izvodov, stane pa 1.800 dinarjev.

Zadovoljiva rast industrijske proizvodnje

Zvezni zavod za statistiko je v januarju sporočil, da je bila industrijska proizvodnja v Jugoslaviji lani za 5,5 odstotka večja kot leta 1983.

Proizvodnja se je najbolj povečala v Črni gori – za 20,8 odstotka. V Makedoniji je bila višja za osem odstotkov, v Srbiji za 6,5 (v ožji Srbiji za 7,2, na Kosovu 7,3 in v Vojvodini 5,6), na Hrvaškem za šest, v Bosni in Hercegovini za 4,8 in v Sloveniji za 2,1 odstotka.

Glede na gospodarske veje je bilo lani na prvem mestu povečanje proizvodnje v ladjedelništvu – za 25,5 odstotka, v predelavi nekovin in proizvodnji kemičnih izdelkov 17,9 ter v proizvodnji usnjene obutve in galanterije za 9,6 odstotka. Lani je najbolj upadla proizvodnja in predelava tobaka za 11,6, proizvodnja pijač za 5,5 in proizvodnja kovin za 3,8 odstotka.

Zimsko turistično središče Golte nad Mozirjem (foto: Janez Zrnec)

Slovenija danes razpolaga z 80.000 turističnimi ležišči

Po podatkih zveznega zavoda za statistiko je bilo ob koncu lanske glavne turistične sezone v Jugoslaviji 1,24 milijona turističnih ležišč; od teh jih je bilo največ na Hrvaškem, namreč 64,7 odstotka, v Črni gori jih je bilo 11 odstotkov, v ožji Srbiji 8,3, v Sloveniji 6,5, v Makedoniji 5,5, v Bosni in Hercegovini 2,9, v Vojvodini 0,7 in na Kosovu 0,4 odstotka.

Po dolgoletnem zmanjševanju deleža slovenskih turističnih zmogljivosti se je v zadnjih dveh letih ta delež nekoliko okrepil. Konec avgusta 1984 so našli v Sloveniji že 79.957 turističnih ležišč, kar je za 9,6 odstotka več, kot jih je bilo leta 1982.

Največ ležišč, ki služijo turizmu, je v Sloveniji v hotelih, in sicer 24.694 ali 30,9 odstotka vseh takšnih ležišč v Sloveniji. Na drugem mestu z 20,2 odstotka so kampi, kamor pa morajo v glavnem sami turisti pripeljati svoja ležišča. Na tretjem mestu so zasebne sobe, ki imajo 14,2 odstoten delež.

Delež slovenskih hotelskih ležišč v vseh jugoslovanskih je 10,6 odstoten. Večina slovenskih ležišč je v hotelih B kategorije. Ležišč v hotelih A kategorije je za 18,9 odstotka,

vrste C jih je za 8,6 odstotka, v D kategoriji za 4,1 odstotka in v luksuznih hotelih 254 ležišč ali odstotek.

Slovenski turizem pa ima tudi nekaj takšnih oblik turističnih zmogljivosti, ki so v drugih predelih Jugoslavije redkejšje. Tako je v Sloveniji kar 68,6 odstotka vseh jugoslovanskih turističnih ležišč, ki so v gostilnah. Teh ležišč je v Sloveniji 820, kar je sicer le dober odstotek vseh slovenskih turističnih ležišč. Sicer pa po letu 1970 tudi slovenski gostilničarji manjšajo število teh ležišč, saj so jih takrat namreč imeli še 1350.

Posebna zanimivost turizma v Sloveniji so tudi planinske kočje in njihova ležišča, četudi jo pri teh rečeh vse bolj posnemajo zlasti v Bosni in Hercegovini ter nekoliko na Hrvaškem in v ožji Srbiji. V Sloveniji je bilo namreč konec lanskega avgusta 4578 ležišč v javnih planinskih kočah in domovih, kar je za skoraj 62 odstotkov tovrstnih jugoslovanskih ležišč.

Turizem v Sloveniji ima tudi večji delež ležišč v toplicah, pri katerih ima v Jugoslaviji skoraj 27-odstoten delež.

jugoslavija in svet

gospodarske novice

Nov val evropskega terorizma?

V zadnjih tednih se je na evropskem političnem prizorišču spet pojavil terorizem. Petindvajsetega januarja je bil v avtomobilu pred svojo hišo v pariškem predmestju ubit francoski general René Audran, v katerega pristojnosti je bila francoska trgovina z orožjem (za ZDA in SZ je Francija tretji največji izvoznik orožja na svetu). Umor so pripisali organizaciji Action Directe (AD), ki se je dotlej ukvarjala predvsem z zastraševalnimi bombnimi atentati in bančnimi ropi. Francija se tokrat ni prvič soočila s terorizmom; vendar pa se je prvič zgodilo, da ni šlo za odmev na spopade med oblastmi in policijo v Zvezni republiki Nemčiji ali za obračune, katerih korenine bi bile na Bližnjem vzhodu, marveč za natančno načrtovan terorističen napad na visokega predstavnika francoske vojaške administracije.

O tem, da je šlo v resnici za napad, ki je meril na zahodne vojaške strukture, zdaj ni več nobenega dvoma; z lanskim decembrom so se pomnožili teroristični napadi, katerih cilj so bile strukture Nato v Zahodni Evropi. Vendar pa je gotovosti brž konec, ko je treba ugibati, kakšni so politični cilji teh atentatov in kdo stoji za njimi.

Do novih terorističnih napadov v decembru ni prišlo samo v Zvezni republiki Nemčiji, kjer govorijo o novem oživiljanju dejavnosti RAF (Rote Arme Fraktion – Frakcija Rdeče armade), marveč tudi v Belgiji, kjer je organizacija, ki se je krstila za Cellules communistes combatantes, pripravila vrsto napadov na naprave zahodne vojaške zveze. S Portugalskega so poročali o akciji, ki so jo pripisali teroristični organizaciji »25 de Avril« in ki so jo zabeležili 28. januarja, ko je skupina ljudi s tovornjaka izstrelila tri mine na ladjeve manjših fregat iz treh držav Nato v lizbonskem pristanišču. Nekateri podatki naj bi odkrivali tudi povezave vseh teh organizacij z italijanskim terorizmom: nekaj dni po atentatu na francoskega generala je eden od italijanskih sodnikov v izjavi za pariški Le Figaro dejal, da je Italija že večkrat opozorila na to, da obstajajo povezave med italijanskim terorizmom in francosko Action Directe ter nemškimi terorističnimi skupinami. Tako sta bila v spopadu, do katerega je leta 1983 prišlo v Parizu med policijo in pripadniki Action Directe, zapletena dva italijanska terorista s spiska pripadnikov Rdečih brigad, lani pa so v enem od italijanskih skrivališč teroristov našli denar, ki je bil v Franciji ukraden v ropu, za katerega so odgovornost pripisali Action Directe.

Nobenega dvoma zatorej ni, da se je dejavnost evropskega terorizma v zadnjih devetih mesecih nenavadno okrepila, potem ko je že prevladalo prepričanje, da mu je odbila zadnja ura. Še vedno pa je povsem nemogoče odgovoriti na vprašanje, kakšni so dejanski cilji novega vala terorizma in kdo so tisti, ki skušajo preko njega dosežati svoje politične cilje. Po vsej priliki je med vsemi različicami še najbolj nedolžna tista, ki skuša serijo terorističnih napadov po Zahodni Evropi povezati z razmerami, v katerih prestajajo zaporne kazni pripadniki nekdanje zahodnonemške skupine Baader-Meinhof; 30 teh obsojenih ali pa samo domnevnih teroristov je v zahodnonemških zaporih začelo gladovno stavko. Ker gre za napade, ki tako ali drugače zadevajo strukture Nato, je v obtoku tudi teza, da gre za operacijo, ki naj bi šla na roko sovjetskim protinatovskim prizadevanjem potem, ko mirovno gibanje v Zahodni Evropi ni doseglo svojega cilja in ni preprečilo nameščanja ameriških manevrinskih raket in pershingov; v skladu s to razlago naj bi teroristi uživali naklonjenost skrajnega krila zahodnoevropskega mirovnega gibanja. Seveda pa se z enako logiko ponuja še tretja razlaga: da gre namreč v resnici za diverzijo, katere posledica naj bi bila, da bi se zaostрил pritisk oblasti na mirovno gibanje; po tej različici naj bi za terorizmom, ki ga sicer označujejo za levega, v resnici stali najbolj militaristično zagnani desni krogi zahodne vojaške zveze.

Resnica kajpada še nadalje ostaja prikrita in edina trditev, ki je dopustna, je ta, da so vsi takšni scenariji v sedanjem svetu žal mogoči. Pri tem pa slej ko prej drži dejstvo, da je terorizem nesprejemljiv po etični plati in da hkrati ustvarja politično škodo zato, ker mobilizira militaristične kroge in krepi njihov pritisk na demokratično mirovno gibanje in njegova prizadevanja, kar pomeni, da tudi levi terorizem – hote ali nehoti – vselej krepi moč desnih reakcionarnih skupin na oblasti.

Marjan Sedmak

Slovenia Bois prebrodil težave

V slovenskem podjetju za izkoriščanje gozdov in industrijsko predelavo lesa Slovenia Bois v Centralno afriški republiki so lani prodali za 5 milijonov dolarjev hlodov, desk in furnirjev.

Leto 1984 je bilo za Slovenia Bois, slovensko podjetje za izkoriščanje gozdov in industrijsko predelavo lesa v Centralno afriški republiki, uspešno. Po nekajletnih težavah so lani uspeli pokriti vse stroške, obračunati polno amortizacijo in ustvariti 200.000 dolarjev dobička, so poudarili na nedavni novinarski konferenci predstavniki lastnikov in vodstva podjetja.

Slovenia Bois je bil ustanovljen leta 1970, in ga je podpiralo 21 družabnikov iz Slovenije in nekateri domačini, ki pa so imeli v podjetju le manjše deleže. Lani pa so se reorganizirali. Odslej so njegovi lastniki celjska Savinja, ljubljanski Slovenijales – trgovina, Javor iz Pivke, novomeški Novoles, škofjeloški Alpetour, bistrski Lesonit in šentjurški Bohor. Osnovni kapital podjetja znaša 750 milijonov CFA frankov, kar je približno 2 milijona dolarjev.

Lani je 450 stalno in 50 začasno zaposlenih domačih delavcev pod vodstvom 9 strokovnjakov iz Slovenije ustvarilo 2.344 milijarde CFA frankov ali 5 milijonov dolarjev realizacije, letos pa naj bi vrednost prodane hlodovine, desk in furnirjev znašala že 3.1 milijarde CFA frankov oziroma 7 milijonov dolarjev.

Slovenia Bois je največja jugoslovanska proizvodna organizacija v tujini, hkrati pa tudi največja firma v trikotniku med Kamerunom in Kongom. Leta 1970 mu je bilo dodeljeno v izkoriščanje 400.000 ha gozdov, na katerih naj bi letos posekali 55.000 kubičnih metrov lesa. 40 odstotkov ga bodo izvozili v obliki hlodov, 60 odstotkov pa ga bodo predelali v žagan les in furnir. Približno polovico lesa bodo prepeljali v Jugoslavijo, polovico pa ga bodo izvozili.

Ob tem velja povedati, da Centralno afriška republika z zakoni določa, da morajo vsaj polovico posekanega lesa predelati. Predelavo spodbujajo tudi z izvoznimi taksami, ki so za hlo-

dovino več kot trikrat višje kot na primer za furnir. Hkrati pa so se lastniki Slovenia Boisa jezili na našo zunanjetrgovinsko zakonodajo. Ta namreč izenačuje ves uvoz. To pomeni, da morajo lastniki Slovenia Boisa plačati enake carine za uvožen les iz Afrike, kot drugi uvozniki. Z drugimi besedami, to pomeni, da morajo plačati carino na lastno delo v Afriki. V zvezi s tem so poslali že več predlogov zvezni vladi za spremembe predpisov, vendar se do sedaj še ni nič spremenilo.

Prav zaradi večje predelave hlodovine, klasična transportna pot po reki Sangi ne zadostuje več. Treba bo organizirati prevoz po cesti. Organizacijo cestnega prevoza je prevzel škofjeloški Alpetour. Furnir naj bi prevažali po 1200 kilometrov dolgi cesti od Bayange do pristanišč v Kongu, kjer bodo tovor prevzele ladje piranske Splošne plobe.

Po Gorenjskem glasu

Vino teče v tujino

Pred dnevi so v Slovini v Ljubljani odprli novo vinsko klet in rekonstruirali polnilnico, ki bosta izključno namenjeni izvozu vin v ZDA. Sredi lanskega leta so po petih letih izvoza iz Slovina poslali milijonti karton na ameriško tržišče. Po načrtu naj bi dvolijonti karton poslali v ZDA že letos. K uresničitvi tako visoko zastavljenih izvoznih načrtov bo pomembno prispevala nova klet s polnilnico.

Nova Slovinova pridobitev spada v okvir DO Slovenijavino, ki je ena od desetih delovnih organizacij v sklopu SOZD Slovin. Najpomembnejša dejavnost Slovenijavina je izvoz, ki predstavlja 70 odstotkov celotne realizacije. Lani se je najbolj povečal izvoz v ZDA, kamor so, po nepopolnih podatkih, izvozili za 5 milijonov dolarjev vina.

Inflacija v Jugoslaviji je lani znašala 52,4 odst.

Iz poročila Zveznega zavoda za statistiko je razvidno, da je inflacija v Jugoslaviji lani znašala 52,4 odst. Za toliko so se od decembra 1983 do decembra 1984 zvišale drobnoprodajne cene. Najbolj so se podražili industrijski neživilski izdelki, in sicer za 61,1 odstotka, nato alkoholne pijače za 45,7 odst., storitve za 44,4 odst., industrijski živilski izdelki za 42,6 odstotka in kmetijski pridelki za 31,1 odstotka.

Samo v decembru so se drobnoprodajne cene v primerjavi z novembrom zvišale za 3,3 odst., pri tem pa so se najbolj podražile alkoholne pijače (8,8 odst.). Industrijski živilski izdelki so bili dražji za 4,5 odst., storitve za 3,9 odst., kmetijski pridelki za 3,8 odst. in industrijski neživilski izdelki za 2,7 odst.

V gornjih statističnih podatkih pa še niso upoštevane 33,5-odstotne podražitve električne energije, ki so bile sprejete tik pred novim letom. Prav tako niso upoštevane podražitve naftnih derivatov, mesnih izdelkov, cigaret, nekaterih tekstilnih izdelkov in južnega sadja, kar bo prišlo do izraza v januarskem poročilu in kar bo inflacijo spet poglajlo navzgor.

Elanove smuči po vsem svetu

Lani so v Elanu izdelali 700 tisoč parov smuči: v Begunjah 370 tisoč parov alpskih smuči z leseno sredico ter 130 tisoč parov tekaških, v Brnci na avstrijskem Koroškem pa 200 tisoč parov alpskih smuči, ki ne vsebujejo lesa. Letošnja proizvodnja bo količinsko enaka lanski, le delež tekaških smuči se bo zmanjšal za 30 tisoč parov, za toliko pa se bo povečala proizvodnja alpskih, ker le-te prinašajo več zaslužka. Elan že nekaj let ostaja pri letni proizvodnji 700 tisoč parov smuči in tudi v prihodnje količine ne namerava povečevati, ker je prodaja smuči doma in v svetu zelo odvisna od muhavosti zime.

Lani so šle smuči dobro v prodajo, saj bi jih lahko v Elanu prodali še 30 do 60 tisoč parov več, kot so jih izdelali. Več kot četrtno proizvodnje so prodali v Združene države Amerike; tu je Elan po številu prodanih smuči že na drugem ali tretjem mestu med vsemi svetovnimi proizvajalci smuči. V ZDA je namreč vse večje povpraševanje po Elanovih smučeh – ugotavlja Milan Osterman, vodja prodaje smuči v begunjski tovarni – zato ne bi bil problem prodati na tamkajšnje tržišče

tudi tretjino Elanove proizvodnje smuči. Toda s tem bi preveč osiromašili druga tržišča, pa tudi sicer se Elan ne želi pretirano vezati na enega kupca, ker se razmere na svetovnem trgu zelo hitro spreminjajo. Drugi največji kupec Elanovih smuči so jugoslovanski ljubitelji alpskega smučanja in smučarskega teka. Elan je lani prodal doma prek 110 tisoč parov smuči ali kar 20 tisoč več, kot je načrtoval. V Sloveniji se že pozna, da je množično smučanje na sorazmerno visoki kakovostni ravni in je zato tudi večje povpraševanje po kvalitetnih (in dražjih) smučeh – in to kljub draginji, ki se močno zajeda v občanov žep. Petino Elanove proizvodnje smuči pokupita Zvezna republika Nemčija in Švedska, Italija 9 odstotkov, Kanada in Japonska vsaka po 6 odstotkov... Elan je zadnja leta prisoten s smučmi v vseh evropskih državah, kjer je smučanje kolikor toliko razvito, pa tudi v Argentini, Libanonu, Avstraliji in celo v Alžiriji.

Elan se je s kakovostjo in z reklamo, ki so mu jo napravili Stenmark, Križaj in drugi smučarji, ki vozijo na Elanovih smučeh, prebil med največje izdelovalce smuči na svetu. Po količini ga prekaša le Rossignol; temu pa sledijo tri podjetja, med njimi tudi begunjski Elan, s količinsko približno enako proizvodnjo. Elan se na tujem trgu ne razprodaja kot mnoge druge naše delovne organizacije. Njegove smuči stanejo prav toliko kot, denimo, Rossignolove ali Atomicove.

Kot zanimivost naj omenimo, da je Elan zmagal na natečaju za opremo ameriške vojske – ameriški vojaki bodo odslej smučali na slovenskih smučeh.

V tovarni pohišva Brest v Cerknici. Tovarno nameravajo letos posodobiti. (Foto: Janez Zrnc)

Zelena luč za tuje sovlagatelje

Po podatkih OECD je v državah v razvoju okoli 700 do 750 milijard dolarjev tujega kapitala v obliki raznih neposrednih naložb, vključno s skupnimi vlaganji. V Jugoslaviji je takih za okoli 320 milijonov dolarjev. Tujci so v povprečju vložili v naše organizacije 2 milijona dolarjev – oziroma še veliko manj, če odštejemo dve največji skupni naložbi, namreč 100 milijonov dolarjev za Dino na Krku in 20 milijonov dolarjev za Livarno Kikinda.

Tako zdaj tujci neposredno sodelujejo le pri 0,6 odstotka vseh naložb v jugoslovansko gospodarstvo. Kot piše ljubljansko Delo, za nami menda v tem pogledu zaostaja le Urugvaj. (Podatkov o državah, kot so, denimo, Severna Koreja, Albanija, Kuba ali Mongolija, žal ni mogoče primerjati.)

Kar zadeva število pogodb o sovlaganjih, jih je bilo po nekaterih virih sklenjenih 187, po drugih pa 184 – in to v vseh 17 letih veljavnosti Zakona o vlaganju sredstev tujih oseb v domače OZD z razmeroma zelo majhnim deležem tujega kapitala. Poglejmo si še Slovenijo posebej. Po besedah Toma Vojnoviča iz pravne službe Gospodarske zbornice Slovenije nismo v času veljavnosti (leta 1978 nekoliko dopolnjenega »starega« zakona sklenili tako rekoč nobene nove pogodbe o skupnem vlaganju. Pet smo jih sicer podaljšali, k njim pa ne moremo prišteti tudi tiste, ki jo je Pomurski tisk sklenil z

lastnikom prej začasno uvožene opreme.

Odkar je bil, novembra lani, sprejet že tretji, tokrat vsebinsko zares spremenjen Zakon o vlaganju tujih oseb v domače OZD (zaenkrat se uradno govori o obnovi »starega«), so vrata tujemu kapitalu odprta veliko bolj na široko. S takšnimi ugotovitvami se, vsaj po pisanju njihovega tiska sodeč, strinjajo tudi v tujini. Teoretično je novi zakon zares zelo »liberalen« in kot tak privlačnejši za morebitne tuje investitorje, vendar pa še ni potrjen v praksi.

Na Republiškem komiteju za mednarodno sodelovanje SR Slovenije konkretnih rezultatov še ne pričakujejo pred marcem letos. Docela pa bo zakon lahko zaživel v praksi šele, ko se bodo delovne organizacije same or-

ganizirale in dajale pobude za pripravo skupnih projektov; ocenjevanje teh bo posled, kot vemo, v izključni pristojnosti RK za energetiko in industrijo, brez zapletenih birokratskih postopkov in brez »vmešavanja« zvezne ga izvršnega sveta.

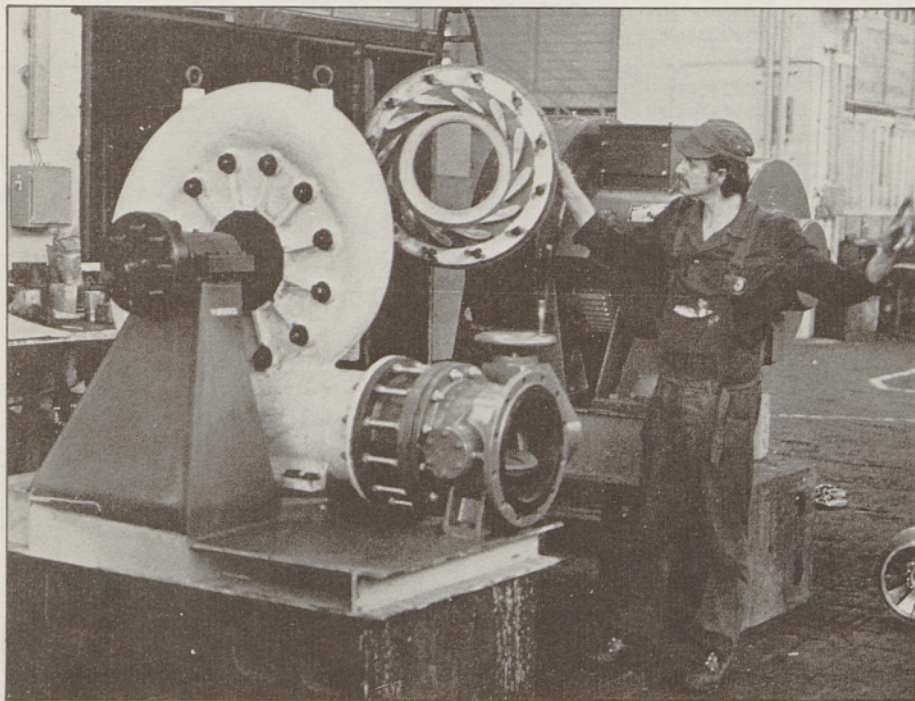
V prvi fazi po sprejetju novega zakona še potekajo predstavitve in animacije, s prikazi prečiščenih besedil zakona – kakršen je bil med »Slovenskim tednom« v Münchnu, v drugi polovici januarja.

Kljub dopolnitvam in vsebinskim spremembam, ki so, kot že rečeno, krepko posegle v prvotno besedilo zakona iz leta 1967 in njegove dopolnjenе verzije iz leta 1978, pa so še številne nejasnosti, ki pri tujcih, vajenih nepričakovanih in pogostnih sprememb

Pravice tujih sovlagateljev po novem zakonu

Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o vlaganju tujih oseb v domače OZD iz leta 1978 jasneje opredeljuje pravice sovlagateljev pri soodločanju. Ukinjena je omejitev deleža tujih oseb pri skupnem vlaganju, kakor tudi omejitev stopnje dobička. Po novem ni več potrebno soglasje republiških in zveznih ustanov. Dalje, poenostavljen je registracijski postopek, z uvedbo izključne pristojnosti Zveznega komiteja za energetiko in industrijo. In končno, jasneje so izraženi posamični deli besedila, s posebnim poudarkom na delitvi ustvarjenega dohodka.

Litostroj Ljubljana – izdelava turbin za majhne hidroelektrarne (foto: Janez Zrnec)

v naši zakonodaji, vzbujajo nezaupanje, ali vsaj (utemeljene) pomisleke.

Nerazrešeno ostaja še naprej vprašanje delitve dobička. Kakšen bo po novem postopek, če bo tujcev delež skupni naložbi krepko presegel polovico združenih sredstev (teoretično je dopuščenih 99 odstotkov!)? Zajamčena mu je, za zdaj, pravica soodločanja o poslovni politiki, vendar pa po naši ustavi ključno odločanje še vedno ostaja v rokah domače delovne organizacije-sovlagateljice. Torej bi moral biti tuji investitor tudi v praksi motiviran vsaj z izdatnejšo, po potrebi tudi večinsko udeležbo pri delitvi skupno ustvarjenega dohodka, pač glede na njegov delež. Prenos dobička v državo tujega sovlagatelja se prejkone lahko sprevrže v pomembno oviro na poti uveljavljanja zakonsko sicer omogočenega mednarodnega družabništva. (Vedeti je treba, da o kakem solastništvu v smislu delnic tudi v bodoče ni govora.)

Drug tak pomislek izhaja iz nejasnega 27. člena novega zakona, objavlje-

nega v Uradnem listu SFRJ št. 64/84 z dne 28. novembra 1984, ki jamči povračilo za vložena sredstva, ne pa tudi, vsaj izrecno ne, storitve.

Bolj kot ti zadržki, ki se nanašajo na konkretne člene in v njih vsebovane določbe (med njimi naj navedemo še nezadovoljivo pojasnjen skupni riziko), pa tujce skrbi konjunkturna situacija v Jugoslaviji in celo pravna varnost morebitno sklenjenih sporazumov. Imajo pač nekatere slabe izkušnje iz preteklosti, ki jim narekujejo previdnost. Vse sume, pomisleke in dvome bo lahko ovrgla šele vsaj nekaj let trajajoča uspešna praksa, na podlagi katere bo tudi mogoče ocenjevati konkretne rezultate nove zakonodaje na področju skupnih vlaganj s tujino. Kar pa seveda še zdaleč ne pomeni, da je s konkretnimi akcijami, pripravo in ponudbami projektov, temelječih na vzajemnem ekonomskem interesu, in ne zgolj nuji tekočega deviznega priliva brez dolgoročnejšega načrta, treba čakati vse do takrat. Zakon sam od sebe tujih investorjev zagotovo ne bo privabil. Sodeč po akcijah republiških in zveznih organov, predvsem informativnega značaja – ki v tujini ravno potekajo – so lahko prav izseljenci in

Železarna Jesenice – ob plavžu (foto: Janez Zrnec)

zdomci tisti vezni člen, ki bo okrepil medsebojno zaupanje, in pomagal vzpostaviti dolgoročnejše stike med nami in gospodarstvu prek naših meja. Po informaciji RK za energetiko in

industrijo SR Slovenije so novi zakon med prvimi pozdravili in o njem zahtevali natančnejša pojasnila – naši izseljenci.

Igor Žužek

Desetletnica SKŠD Triglav iz Münchna – povod za predstavitev slovenskega gospodarstva

Redkokdaj je desetletnica slovenskega društva, ki deluje kjerkoli po svetu kot vezni člen med domovino in tujino, bila povod za tolike manifestacije, kot je bilo to v Münchnu od 22. do 25. januarja letos, na gospodarskem, kulturnem in športnem področju. Gospodarska zbornica Slovenije je v sodelovanju z medvladnima komitejema SR Slovenije in Bavarske v letošnjem letu planirala nove dejavnosti, da bi razširila krog dosedanjih, in tako pospešila gospodarsko sodelovanje z Bavarsko, ki predstavlja v jugoslovanskem, zlasti pa slovenskem poslovanju enega najvažnejših tujih partnerjev. Za vse vezi, ki so se spletle na raznih področjih, pa ima nemajhno zaslugu prav Slovensko kulturno in športno društvo Triglav, ki je z desetletnim poglobljanjem vezi med obema deželama, zaokroženim z veličastno proslavo svojega jubileja in odlično organizacijo uspeših prireditvev dokazalo, da je domovini v veliko pomoč pri reševanju najvitalnejših problemov. Predstavitev turistične ponudbe SR Slovenije, gospodarska razstava, srečanja predstavnikov različnih industrijskih panog, srečanje slovenskih in bavarskih finančnikov, dogovori o možnostih sodelovanja na tretjih tržiščih so bili osnova za zaključno srečanje predstavnikov industrijske in trgovinske zbornice Bavarske in Go-

spodarske zbornice Slovenije. Hotel Penta, kulturni center Gasteig in Olimpijska dvorana – kjer se je z veličastno SLOVENSKO NOČJO zaključil ta bogati teden, so bili glavna prizorišča, koder so obiskovalci iz Slovenije in drugod doživeli zanos, moč in neponovljivo prisrčnost rojakov. Izzarevali so jo naši ljudje iz slovenskih klubov: Drava iz Augsburga, Simon Jenko iz Nürnberga, Lastovka iz Ingolstadta, Centra Jugoslovancev »Jugos« iz Münchna in seveda člani SKŠD Triglava s svojimi nastopi, folkloro, recitacijami.

Radijski oddaji za otroke Veseli tobogan je sledil v mladinskem programu vesel nastop Tomaža Domiclja, Marjana Smodeta in pantomimika Andresa Valdesa. SLOVENSKI NOČI pa so dali ton in razigrani plesni ritem ansambel Slavka Avsenika, ansambel ŠOK s pevcema Marjano Deržaj in Ladom Leskovarjem ter narodnozabavni ansambel Alpe-Adria z mladimi talenti iz SKŠD Triglava.

Dostojna predstavitev slovenske kulture je bila tudi z deli najvidnejših slovenskih grafikov, z violinskim koncertom Igorja Ozima, ter klavirskim nastopom Acija Bertonclja. Mogočno pa so zadonele orgle v univerzitetni cerkvi St. Ludwig, ko je nanje zaigral naš Hubert Bergant.

SKUPNE NALOŽBE IN TURIZEM

Srečanje slovenskih in bavarskih gospodarstvenikov je začrtalo nekaj dolgoročnih perspektiv: od dosedanjih 86 pogodb, ki so bile sklenjene z ZR Nemčijo, jih je bilo z Bavarsko sklenjenih 30, po srečanju v Münchnu pa se bo njihovo število vsaj podvojilo. Novi zakon o sovlaganju tujega kapitala v naši državi omogoča mnogo večjo prisotnost nemških firm pri nas, razširila pa se bo tudi medsebojna blagovna menjava. Za potrebe nemške avtomobilske industrije, zlasti za BMW, načrtujejo več izvoza kompletnih izdelkov, ki jih izvažajo iz Slovenije že od leta 1967. Münchenski dnevi pa so rodili tudi turistične novosti, tako namerava nemški avtomobilski klub ADAC v izposojanje počitniških prikolic vključiti tudi novomeški IMV. Iz Münchna do zdravilišča Dobrna pri Celju pa bo vsak teden vozil goste avtobus. Doslej je sklenjenih že 16 pogodb o skupnih naložbah z nemškimi partnerji v Sloveniji, okoli 40 pa je pogodb o licenčni proizvodnji. Slovensko gospodarstvo ima v Münchnu 11 lastnih in mešanih trgovskih podjetij ter pet predstavništev. Največje slovensko turistično in gostinsko podjetje Kompas načrtuje za letošnje leto 460.000 tujih turistov, ki

Predsedniki SKŠD Triglav iz Münchna, kot so si sledili, z leve: Slavko Mastnak, Marjan Kepić, Lojze Kranjc, Franc Cvetko, Jože Goršak (sedanji)

Skupina otrok SKŠD Triglav, ki je nastopila na Slovenski noči, gojenke neumorne in predane navdušenke za slovensko stvar Anke Pečnikove

bodo letovali v Jugoslaviji, kar je za 60.000 več kot lani in predstavlja 15 odstotkov nočitev vseh tujih turistov v Jugoslaviji. V vse svoje aranžmaje nameravajo vključiti letos 930.500 tujih gostov, med njimi veliko iz ZR Nemčije.

PET PREDSEDNIKOV TRIGLAVA – PET OBDOBIJ

Kakor se meri moč kmetije po sposobnostih in osebnosti gospodarja, tako se lahko merijo različna obdobja desetletnega obstoja SKŠD Triglav iz Münchna po podjetnosti, vitalnosti in pripravljenosti članov za delo v najrazličnejših aktivnostih. Pri tem pa je »gospodar« duša in osište, usmerjevalec in organizator. V Triglavu so si sledili predsedniki takole: Slavko Mastnak, Marjan Kepić, Lojze Kranjc, Franci Cvetko in Jože Goršak.

Na slavnostni seji na predvečer SLOVENSKE NOČI, 25. januarja v Olimpijski dvorani, se nam je predstavilo vseh pet predsednikov in orisalo prehojeno pot.

Peščica nesebičnih aktivistov je leta 1975 z željo, da bi Slovenci v Münchnu in okolici skrbneje negovali materin jezik, kulturo, navade in običaje ter tako ohranili tradicije našega majhnega naroda, osnovala »SLOVENSKO KULTURNO IN ŠPORTNO DRUŠTVO TRIGLAV«. Neumorno in predano delo ustanoviteljev je pritegnilo vedno več rojakov, ki so se aktivno vključevali v društveno življenje. Že v drugem letu po ustanovitvi so društvu zaupali veliko nalogo – organizacijo 5. SREČANJA SLOVENCEV ZAHODNE EVROPE. Velikanska olimpijska dvorana je komaj sprejela vse Slovence, ki jih je privabila ekipa organizatorjev pod vodstvom prvega predsednika društva, Slavka Mastnaka.

V decembru 1976. leta se je društvo

preselilo v nove prostore na Müllerstrasse 42, ki so jih prijetno opremili in obogatili s knjižnico slovenskih in tujih avtorjev.

»Pričeli smo kovati nove načrte, da bi čimbolj poživili dejavnosti med 6000 rojaki, kolikor jih živi v Münchnu in okolici. Želeli smo jim nuditi to, kar v tujini najbolj pogrešajo: slovenski jezik v pesmi in besedi iz bogate zakladnice naše ljudske umetnosti. Naš pokrovitelj, občina Trbovlje, pa je otrokom rojakov omogočila sprejem v pionirsko in mladinsko organizacijo.«

Pod vodstvom drugega predsednika društva Marjana Kepića, ki ga je vodil štiri leta, je pridobilo društveno življenje v najširših razsežnostih. Številne kulturno-zabavne in športne prireditve so imele mnoge obiskovalce. Vzpostavili so tesnejše vezi z domovino, zlasti s pokroviteljem, občino Trbovlje. Tesneje so se povezali tudi z münchenskimi ustanovami, z jugoslovanskim generalnim konzulatom in ostalimi slovenskimi društvi v južni Bavarski, ki jih je pomagal ustanoviti predsednik Kepić. Organizacijo društvenega dela so prenesli na komisije: programsko-prireditveno, propagandno, komisijo za delo z mladino, komisijo za sodelovanje z ostalimi društvi ter športno komisijo s petimi sekcijami: kegljaško, namiznoteniško, smučarsko, šahovsko in nogometno. S takšno decentralizacijo društvenega dela so razširili krog aktivistov ter dosegli vedno večje uspehe, pridobili so si zaupanje članov, katerih število je naraslo na 800.

Tretji predsedniški mandat je vodil društvo požrtvovalni Alojz Kranjc, ki se je dotlej izkazal predvsem kot dober športni organizator. V kegljaški sekciji se je rodila pobuda za JUGO-LIGO, to je štirih tekmovalcev na leto med društvi v južni Bavarski. Smučarska sekcija se je aktivno vključila v YU-SKI tekmovalništvo v veleslalomu med jugoslovanskimi društvi iz Zvezne republike Nemčije, Avstrije in Švice. Leta 1978 so organizirali v januarju prvi münchenski veleslalom v Aachenkirchenu, ki se ga je udeležilo več kot 400 tekmovalcev. Vsa pomembnejša športna tekmovanja so postala tradicionalna.

Leta 1980 so ustanovili dramski sekciji odraslih in otrok »SAMORASTNIKI« in »SINJI GALEB«, kateri sta se prvič predstavili spomladi 1981 z veseloigro »OŽENIL SE BOM S SVOJO ŽENO« in s »PEKARNO MIŠMAŠ«, zdaj pa s svojimi deleži popestrita vsako kulturnozabavno prireditev.

Četrti predsednik Franci Cvetko je prevzel dolžnosti leta 1981. Udeležil se je III. kongresa samoupravljalcev v Beogradu ter tako zastopal okrog 60.000 Jugoslovancev, kolikor jih živi na območju južne Bavarske. Februarja istega leta so organizirali PRVO SLOVENSKO NOČ in ta čas beležijo kot začetek medmestnega sodelovanja med mestoma Ljubljano in Münchnom. Pokroviteljstvo te prve »Slovenske noči« sta prevzela predsednik skupščine mesta Ljubljane dr. Marijan Rožič ter nadžupan mesta Münchna g. Erich Kiesel. Kulturnozabavni program sta zaožrožila ansambel Slavka Avsenika in RTV Ljubljana pod vodstvom Jožeta Privška s pevci Otom Pestnerjem, Moni Kovačič, Meri Cetinič in Mišom Kovačem. Prve slovenske noči so se udeležili številni pre-

bivalci Münchna in bližnjih mest in navezali z našimi izseljenci globlje stike.

Leta 1982 je bilo takšno srečanje v veliki dvorani hotela Hilton. vsi rojaki so hoteli pozdraviti smučarsko reprezentanco Jugoslavije, našega Bojana Križaja, Jureta Franka in ostale. Zabavali so jih Veseli planšarji, za smeh je poskrbel Jaka Štraufniger, za intervjuje Tof, za popevke pa Andrej Šifrer. Društvo »Drava« iz Augsburga ter baletna skupina »Ingeborg Jung-hans« pa sta prispevali bogat folklorni program.

Še dolgo bodo pomnili izlet otrok in staršev, ki so obiskali Trbovlje. SKŠD Triglav je organiziralo tudi prvi seminar za aktiviste v društvih, katerega se je udeležilo okrog 60 predstavnikov slovenskih društev v južni Bavarski. Tovarna Elan jim je posredovala 80 parov smučí po ugodnih cenah. Toper iz Celja pa je izdelal zanje 120 trenirk in jih opremil z grbom društva.

SedANJI predsednik, Jože Goršak je prevzel dolžnosti leta 1983, ko morajo reševati probleme vedno večje gospodarske krize, brezposelnosti in ko postaja boj za delovna mesta vse težji; tudi podaljševanje dovoljenj za bivanje in delo povzročata težave. Vse to vpliva tudi na aktivnosti društva, kjer se trudijo, da bi ohranili tradicijo. Porajajo se nove ideje. Lani so bili soorganizatorji evropskega prvenstva v kegljanju v Ljubljani, ki je bilo za jugoslovanska društva iz zahodne Evrope.

Vsa ta leta pa so vztrajno gojili in čuvali materin jezik. Slovenski dopolnilni pouk so razširili na Waldkraiburg in Höhenkirchen: v društvu Triglav že nekaj let deluje mala šola, v sestavu tovarne SIEMENS pa slovenski vrtec, ki je prvi primer dvojezičnega v ZR Nemčiji. Otroci so vključeni v izvenšolske dejavnosti, v dramski in folklorni krožek ter v športne dejavnosti. Vsako leto izdajo kroniko »ZBORNIK«, kjer objavljajo svoje prispevke, dedek Mraz pa jih obdari.

Štiri leta je v društvenih prostorih delovala tudi šola za izobraževanje odraslih pod okriljem dopisne Delavske univerze iz Ljubljane. Leta 1982 so najbolj vztrajni in marljivi absolventi Poklicne administrativne šole opravili zrelostni izpit, dobili diplome in dokazali, da trdna volja in odrekovanja lahko pripeljejo do želenega cilja tudi daleč od domovine.

Triglavčane pa so obiskale tudi znamenite osebnosti kot pisatelj in politik Janez Vipotnik, književnica Branka Jurca, slikar Miro Cekuta, igralka Milena Zupančič in Janez Hočevar-Rifle, glavni igralci slovenskega filma »Sreča na vrvi« politiki, gospodarstveniki in drugi.

Za vrsto uspehov pa se morajo nedvomno zahvaliti peščici neumornih, predanih delavcev, ki ob takih velikanskih prireditvah ostanejo nekako v ozadju, čeprav dan za dnem razdajajo svoje najboljše sile v najdrobnejših celicah tega velikega društva. Vrsta predstavništev naših delovnih organizacij v Münchnu je dala svoj levji delež ob nešteti priložnostih – tako tudi ob tej »SLOVENSKI NOČI«, tako v materialnem kot v organizacijskem smislu, pri čemer sta prednjačili Stadtsparkasse München in Ljubljanska banka, ki je bila ves teden »generalni štab« vsega dogajanja na Slovenskem tednu v Münchnu.

Ivan Cimerman

Predsednik SKŠD Triglava Jože Goršak govori o bodočih načrtih pred gledalci v Olimpijski dvorani

Soglasno so jih izbrali za prizadevne »pionirje« Triglava, z leve Slavko Mastnak, Lojze Kranjc, Janja Bizjak in Mario Jeglič.

Z leve: Martina Vizjak, zaslužna organizatorica in učiteljica slovenskega dopolnilnega pouka v Höhenkirchen in Waldkraiburgu, Ana Pečnik, »duša« skupine za izrazni ples v SKŠD Triglav v Münchnu, Zvone Kokalj, predsednik SKPD Lastovka iz Ingolstadta

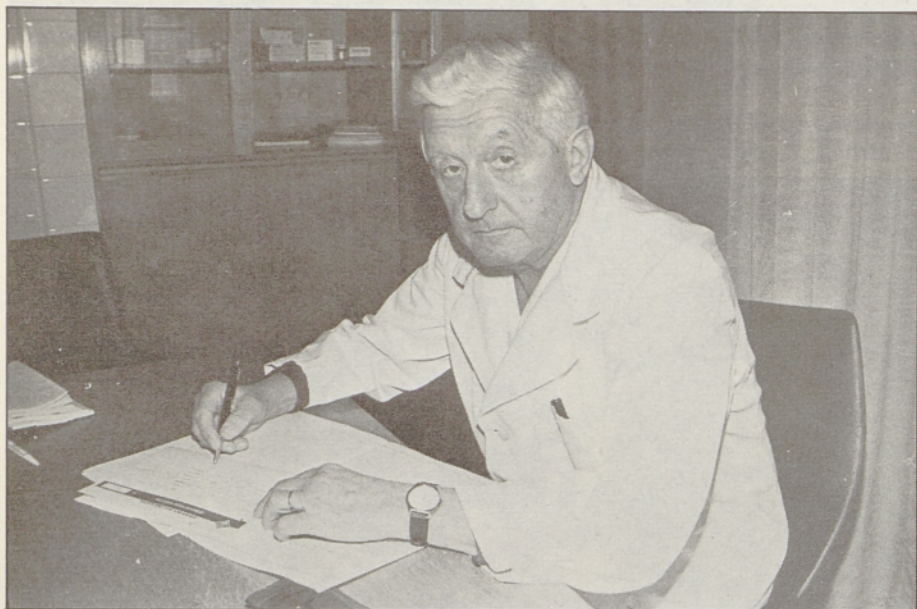
Ne čudež, pač pa 320 let zdravljenja s pomočjo narave

Griči Kozjanskega so lepota ob cesti, ki pelje iz Ljubljane skozi Celje do zdravilišča Rogaška Slatina. Leto dni je minilo, odkar je pevski zbor »Uspeh« iz Milwaukeeja v organizaciji Slovenske izseljenske matice kot gost zdravilišča nastopal v Kristalni dvorani in požel pri mednarodnem občinstvu prirčen aplavz. Misel ljubkuje veseli izlet v Olimje, po obisku rojstne hiše maršala Tita v Kumrovcu, kjer je naš pianist John Repenšek zaigral v župnijski cerkvi na tristo let stare orgle. Žlahtna

kapljica in domač narezek še vedno vzneta skomine na obokano klet Franca Jakopina, kmeta, ki nam je pripravil čaše in nastavljal pipe na sodih, da smo si natakali kot na ženitvi. Po ušesih mi še zveni razigrana pesem Matta Smoleta, po naše Matjaža, ki se je nekoč tolkel kot ameriški marinec z Japonci na Pacifiku, in je mimo svoje žene Fannie zapel lepo po slovensko PA KAKO SE BOM OŽENIL, K'PA NOBENE NE POZNAM. To slavno rogaško vodico so pile nekatere pevke, da so

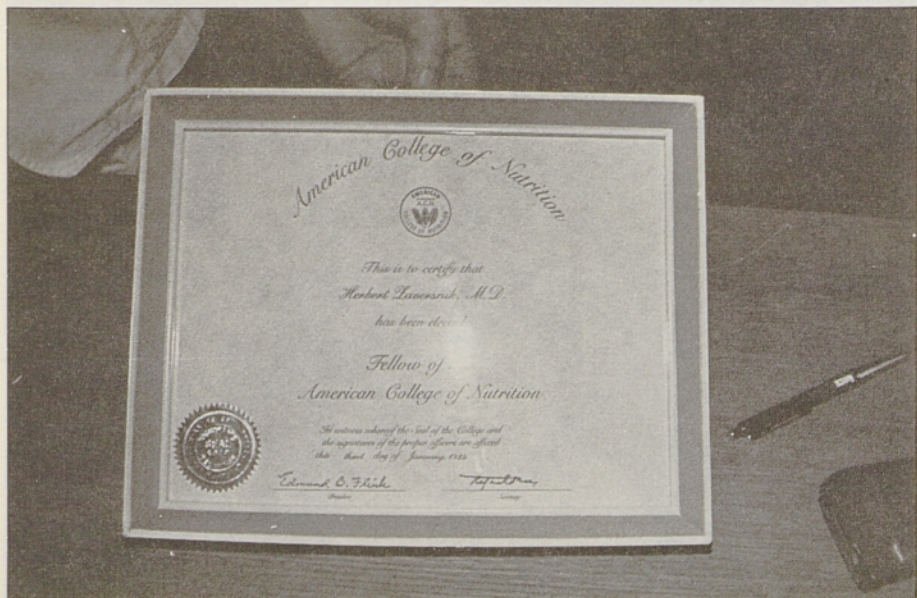
imale drug dan svetlejšje glasove. moški so se raje odločili za kaj krepkejšega...

Danes sem se namenil, da napišem ne kaj dejstev o tem zdravilišču, ki praznuje (uradno) 320-letnico, v resnici pa sega njegova zgodovina še mnogo delj. Kot nalašč naletim v avtobusu na prvega moža zdravilišča, na univerzitetnega profesorja dr. Herberta Zaveršnika, specialista-gastroenterologa, ki vodi zdraviliški del Rogaške Slatine. Zavod za rehabilitacijo gastroenteroloških bolezni (Institution for Rehabilitation of Gastroenterological Diseases), hkrati pa predava na Medicinski fakulteti v Ljubljani.

Prof. dr. Herbert Zaveršnik, predstojnik zdravstvenega oddelka Zdravilišča Rogaška Slatina

Dr. Herbert Zaveršnik je član slavnega združenja American College of Nutrition, ki mu je izročilo to diplomu

SLAVNI SLAVO ŠIRIJO

Ko je prišel na lov v naše kraje hrvaški ban Peter Zrinjski, ki je bil bolan na jetrih, bilo je menda leta 1665, so mu kmetje svetovali, naj se zdravi s čudežno vodico iz Rogaške. Ban je ozdravel in brž po imetnikih, zlasti preko dunajskega dvora, dal vedeti, kje je doma zdravje za boleznijeter, žolča, črevesja... Tudi avstroogrske cesar Franc Jožef se je pomudil v tem kraju. Damam in gospodom je tod koncertiral slaven Franz Liszt, ki so ga pa hrvaški rodoljubi izžvižgali, ker je prerad izbral madžarske rapsodije. Madžari pa so takrat segali po hrvaških ozemljih in se velikašili. V novjšem času so se tod zdravile mnoge osebnosti, kot je bil Edvard Kardelj, Titov najbližji prijatelj in državnik, umetniki kot Eugen Ormandy, slaven dirigent filharmonije v Philadelphiji, ministri, diplomati, največ pa naši delovni ljudje.

VISOKA STAVBA ZDRAVJA

V dvanajstih etažah zdravstvenega centra so razporejene kompletne zdravstvene službe.

IN KATERE BOLEZNI ZDRAVIJO? Najprej bolezni na požiralniku, stopnja po operacijah na njem, po vnetjih in motnjah v delovanju. Potem bolezni želodca in dvanajstnika, ulcuse (razjede) želodca pred in po operacijah. Tudi bolezni ozkega in širokega črevesja, zaprtja, stanja po operacijah na njem ter razna obolenja na tem delu prebavnega trakta ozdravijo. Zdravljenje jeter, žolčnika in trebušne slinavke ima v tem zdravilišču dolgoletno tradicijo. Če temu pridružimo še zdravljenje različnih bolezni pri metabolizmu ter zdravljenje prekomerne teže, shujševalne kure, je paleta v glavnih obrisih očitana.

Dvanajst etaž služi vsaka svojemu namenu: v pritličju je pivnica mineralne vode in sprejemnica, v tretji etaži so mineralne in smrečne kopeli, prav tako v četrti, v peti masaže, kopeli, v šesti fango – blatne obloge (zdravilno blato vulkanskega izvora), podvodne in ročne masaže, prav tako v

sedmi etaži. V osmi pa je gastroenterološka in kardiološka ambulanta, ultrazvok, EKG kabinet, nadstropje više so ordinacije: v deveti etaži je telovadnica, trim kabinet, česalnica, pedikura, pa ordinacije, elektroterapija in fizioterapija in posebnost – glasbena terapija...

Prisluhnem gostom, ki sami povedo, zakaj so prišli iz vseh krajev Evrope in sveta sem po zdravje.

Hedwiga Wolf z Dunaja: »Ledvice si zdravim, sedem let že prihajam v Rogaško. Držim se tudi jetrne diete. Na Dunaju pijem mineralno vodo DONAT vsak dan. Ne vem, kako bi bilo, če ne bi prišla v ta kraj vsako leto za 14 dni. Svež zrak, sprehodi, plavanje v bazenu, blaga klima, vse to blagodejno vpliva na moje celoletno počutje.«

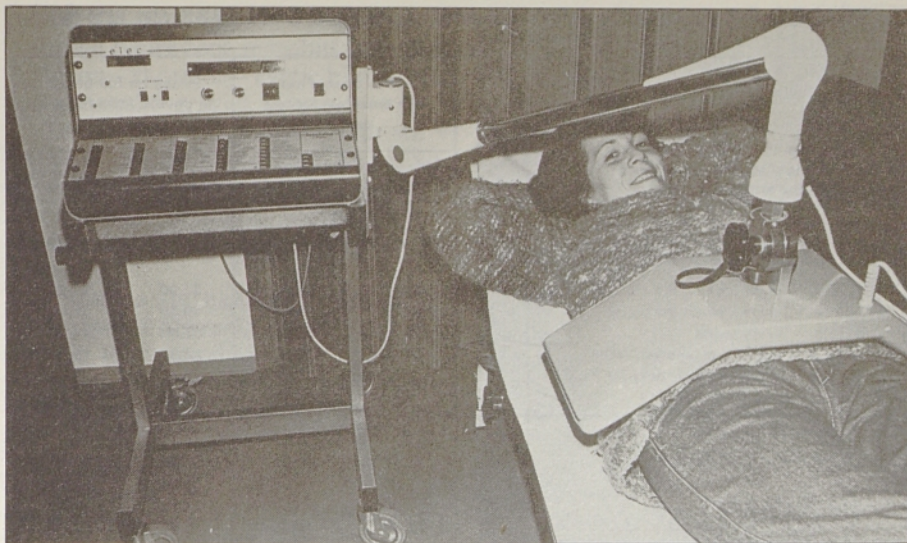
Brigitte Schiller, Dunaj: »Petnajst let si zdravim želodec. Pijem toplo in mrzlo vodo DONAT. Tri tedne bom ostala na zdravljenju, napotila pa me je mama, ki je bila tu prejšnje leto. Poleg gimnastike imam še elektroterapijo in masaže, ter CO₂ kopeli. Hkrati pa zaužijem omejeno število kalorij na dan, vsega 800.« Gospa Schiller, ki je zaposlena v draguljarni, je zatrdila, da njeno delo z dragulji ne vpliva usodno na njeno počutje, čeprav ima opravka z neprecenljivimi dragocenostmi in se lahko boji roparjev – enega med njimi so že ukrotili!

Janja Božić, Banja Luka: »Vsako leto v januarju si poiščem v Rogaški mir in počitek, daleč od ponorelega sveta. To je vrsta zdravlilnega dopusta, kombinirana z masažami, pitjem mineralne vode, občasnimi blatnimi oblogami, skratka – krepitev zdravja, ki mi je zelo potrebno, saj delam kot poslovodkinja v konfekcijski veleblagovnici. Za ohranitev linije pa se vse leto držim diete, ki mi jo predpišejo strokovnjaki v tem zdravišću.«

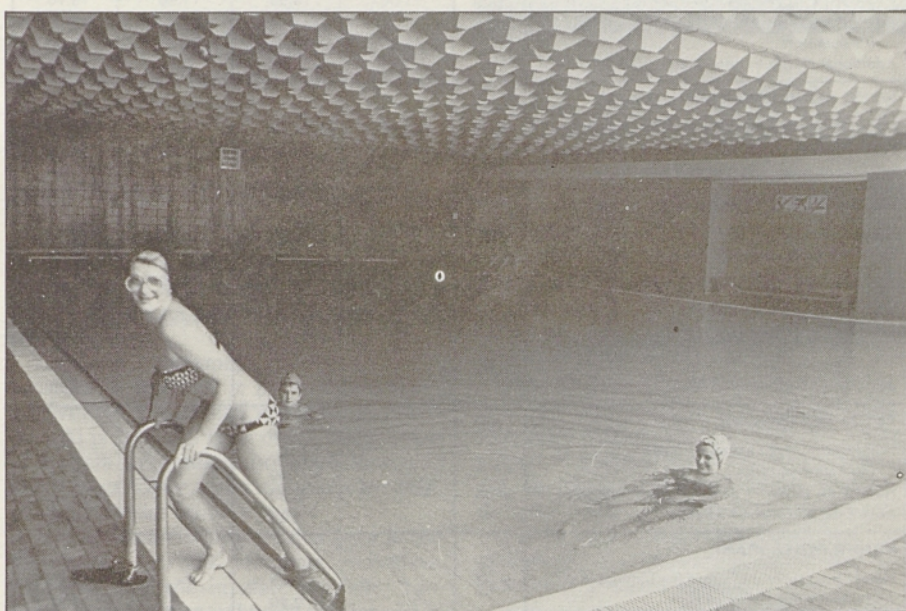
Beatrice Hoegger, Švica: »Gospodinja sem (z diplomom pedagoginje) in živim na vasi, zbežala sem iz mesta. Jugoslovanski doktor, ki je prišel k nam na obisk, mi je pripovedoval o slavi Rogaške, pa sem prišla. Na jetrih boleham in vse vrste terapij, ki sodijo k zdravljenju, preskušam, od masaž, pitja vode, mineralnih kopeli, blatnih oblog itd. Vsako leto nato potujem z enim izmed mojih sedmih otrok po Jugoslaviji. Pogovarjam se s preprostimi ljudmi, hodim na izlete in ohranjam svoj ritem življenja ter humor.«

Margit Kirchbaum in Sonja Ružička, obe **Dunajčanki,** sta veselo zaplavali po bazenu, zdravi in razpoloženi turistki sta bili, ki iščeta mir in tišino in se odpravljata na smučanje v naše gore, poleti pa odvežejo z možmi svoji jahti, ki sta privezani v portoroškem zalivu.

Vsi gostje so omenili pitje vode. Sledimo jim: Od mnogih vrelecev, iz katerih privre zdravilna voda, so danes trije najbolj znani: DONAT, STYRIA in TEMPEL. Po teh vrelecih so dobile imena tudi mineralne vode, ki jih pijejo, in dve od njih prodajajo v steklenicah širom po svetu, prav tako kot Radensko. Zlasti je znana mineralna voda DONAT – Mg, ki vsebuje v 1 litru 1213 mg magnezija in celo vrsto zdravlilnih sestavin: natrij, kalcij, magnezij ter sestavine, kakršnih nima v taki meri nobena tovrstna voda v Evropi! Ta voda slovi tudi po veliki količini naravnega, najčistejšega

Pacientka Brigita Schiller med zdravljenjem

Gostji z Dunaja na rekreacijskem plavanju v modernem bazenu

Vodja propagande Napast Marjeta (levo) z gostjo iz Švice Beatrice Hoegger

PRICES OF ROOMS, BOARD AND LODGING IN 1985 (in US \$)

A.T.T. The full-board and lodging prices indicated apply in case of at least three-day stay only.	Open	Price in double room with breakfast for one person		Prices for full board in double room for one person	
		1. 1.-30. 4. 16. 10.-31. 12.	1. 5.-15. 10.	1. 1.-30. 4. 16. 10.-31. 12.	1. 5.-15. 10.
		US \$		US \$	
HOTEL DONAT, 1st CLASS					
Hotel Donat 1 st class look on the park	I-XII	17,00	21,50	21,90	27,90
Hotel Donat 1 st class look on the wood	I-XII	13,90	19,50	19,50	25,80
Hotel Donat 1 st class sweet		27,40	33,80	35,70	44,10
Hotel Boč annex 2 nd class (shower/WC)	IV-X	11,80	14,80	14,80	18,10
Additional charge for balcony-Boč-for Person		2,60	2,60	2,60	2,60
Additional single-room charge		2,80	2,80	2,80	2,80
HOTEL SAVA, 1st CLASS					
Hotel Sava 1 st class (with balcony)	I-XII	12,70	17,70	17,70	23,70
Hotel Sava 1 st class (no balcony)	I-XII	11,80	16,90	16,50	22,70
Hotel Sava 1 st class sweet	I-XII	17,50	24,70	24,70	33,10
- Zagreb annex 2 nd class (bath/wc)	I-XII	11,80	16,50	15,50	20,60
Additional single - room charge	I-XII	2,80	2,80	2,80	2,80
HOTEL SOČA, 2nd CLASS					
Hotel Soča 2 nd class (shower/WC)		11,00	13,50	14,80	18,10
Additional charge for rooms look on the Park/person	V-IX	2,60	2,60	2,60	2,60
Additional single - room charge		2,80	2,80	2,80	2,80
HOTEL SLOVENSKI DOM, 2nd CLASS					
Hotel Slovenski dom 2 nd class (shower/WC)	III-XI	11,00	13,50	14,80	18,10
Hotel Ljub. dom, annex 2 nd class (shower/WC)	III-XI	11,00	13,50	14,80	18,10
Additional single-room charge	III-XI	2,80	2,80	2,80	2,80
HOTEL ZDRAVILIŠKI DOM, 3rd CLASS					
Hotel Zdraviliški dom 3 rd class (shower/WC)	I-XII	11,00	13,50	14,80	18,10
Hotel Zdraviliški dom 3 rd class (no shower/WC)	I-XII	7,20	8,00	11,40	14,40
Hotel Styria 2 nd class (shower/WC)	I-XII	11,00	13,50	14,80	18,10
Hotel Strossmayer, annex 3 rd class (shower/WC)	III-XI	10,60	12,70	14,40	18,10
Hotel Strossmayer, annex 3 rd class (no shower/WC)	III-XI	6,80	7,60	10,60	12,70
Additional single-room charge		2,80	2,80	2,80	2,80
POŠTA RESTAURANT					
Hotel Beogr. dom, annex 4 th class (no bathroom/WC)	V-IX	-	7,60	-	12,70
Hotel Trst, annex 4 th class (no bathroom/WC)	V-IX	-	6,80	-	12,30
Additional single-room charge		-	2,20	-	2,20
BOHOR RESTAURANT					
Hotel Turist, annex 4 th class (no bathroom/WC)	V-IX	-	6,80	-	12,30
Additional single-room charge		-	2,20	-	2,20

Using a single - room with a couch for 2 person, the full-board is reduced for 10% from the full-board in double-room.

Half-board is in the hotels Donat and Sava reduced from the full-board 3.30 US \$, in the other hotels for 2.50 US \$.

Children under ten are entitled to 30% reduction on full-board prices, when they used their own bed.

plina CO₂ (ogljikovega dioksida), ki je vir zdravja.

PROMETNE ZVEZE SO UGODNE: Letališče Brnik pri Ljubljani - Rogaška Sl. 132 km, Zagreb-Rogaška Sl. 86 km, Graz-Rogaška Sl. 110 km, Ljubljana-Rogaška Sl. (avtobus), Celje-Rogaška Sl. 33 km.

IZLETNIŠKE TOČKE: Podčetrtek, Trakoščan, Ptujška gora (najlepša slovenska gotska cerkev), Šempeter, Savinjska in Logarska dolina. Čudoviti so bližnji izletniški kraji: Sladka gora, podzemska jama Pekel pri Šempetru, Sv. Rok nad Šmarjem pri Jelšah idr. Za planince so primerni nizki hribi: Donačka gora, Boč, Savinjske planine in bližnji vinorodni griči Kozjanskega. Za »surfing« in jadrnanje je primeren kraj na umetnem jezeru pri Podčetrtku. Pozimi organizirajo za goste v Rogaški Slatini športni program in zdrave ter zdravilne se popeljejo z avtobusom na smuča-

nje v zimska športna središča na Roglo, Pohorje, Kope... Poleti in pozimi je v Rogaški vrsta prireditev, koncertov in plesov. Gostje imajo na voljo disco klube, športno dvorano, igrišča in trimske steze v neposredni okolici zdravilišča. Tudi za lov in ribolov je poskrbljeno. Umirjeni gostje uživajo na sprehodih v gozdove, nabirajo gobe, borovnice, jagode ter organizirajo družabne igre in piknike, za kar skrbi posebna animacijska služba v zdravilišču.

Rogaška Slatina se s ponosom uvršča med slavna evropska zdravilišča, ponaša se z več kot 320-letno tradicijo. Ne pozabite obiskati tega prelepega, zdravega kottička domovine. Na željo naših bralcev objavljamo cene v angleščini, da bi se s pogoji seznanili tudi samo angleško govoreči interesi: Cene so navedene za hotele Donat, Sava, Slovenski dom, Zdraviliški dom in restavraciji Pošta ter Bohor.

I. C.

Dvojna življenjska in umetniška pot

Odgovornost poraja uspehe

ONA:

Ljubica Ratkajec-Kočica je rojena Zagrebčanka, v svojem rojstnem kraju je tudi pred domala tridesetimi leti diplomirala na tamkajšnji znani šoli za uporabno umetnost, na oddelku za keramiko. Kar precej časa je čakala na zaposlitev, dokler se ni odzvala na razpis Steklarne v Rogaški Slatini.

Sledila so leta intenzivnega ukvarjanja z najbolj krhkim in finim ustvarjalnim materialom - steklom. Pihali so ga, rogaški steklarji, po številnih Ljubičinah osnutkih in nastajali so majhni in veliki lesketajoči se čudeži, ki so, skrbno zaviti v svilene papirje in zračno slamo, potovali na razne konce sveta.

ON:

Tomislav Kočica, rojen v Paračinu, po materi Slovenec, po očetu Čeh, je maturiral na Steklarskem šolskem centru v Rogaški Slatini, delal prav tako leta v tamkajšnji steklarni, v razvojnem oddelku za oplemenitenje stekla, in se že kmalu vdal svoji veliki strasti - gravuri, se pravi risbi na steklu.

Prav kmalu sta oba pričela s prvimi samostojnimi umetniškimi poskusi, hkrati pa združila svoje življenjske in umetniško ustvarjalne dni.

Vrstili so se dvojni uspehi

Po desetih letih skupnega dela v rogaškoslatinski steklarni sta se osamosvojila; dozorela sta, starostno in ustvarjalno, in se odločila za tedaj še tvegano pot svobodnih umetnikov.

Seveda pa pot do uspeha ni bila ne kratka in ne lahka. Ni zadostovalo zgolj šolanje in tudi ne zgolj nadarjenost; nujna je, pravita, povezava obojega. Če si nadarjen, ti šola, če je dobra, in njuni šoli sta to bili, ogromno nudi in da, za nameček še dolgotrajna praksa ob določenem materialu - in seveda je nujno, da vse to rodi plemenite sadove.

ONA:

Kmalu se ni več zadovoljila zgolj s steklom kot umetniškim materialom, saj je pravzaprav šolana keramičarka. Začela je z oblikovanjem keramičnega nakita, vedno znova modernih in uporabnih okrasnih broš v živahnih barvnih ali zlato črnih kombinacijah. Potem je slikala na transparentno steklo, risala medaljone na opalno steklo, na okrogle keramične krožnike mitološke prizore, portrete, v abstrakcijo ujete pripovedi...

Ljubica Ratkajec-Kočica

Njena ustvarjalnost pa je nedvomno najmočnejša v skulpturah iz stekla, v skulpturah iz kombinacije keramike in stekla, tudi lesa in stekla.

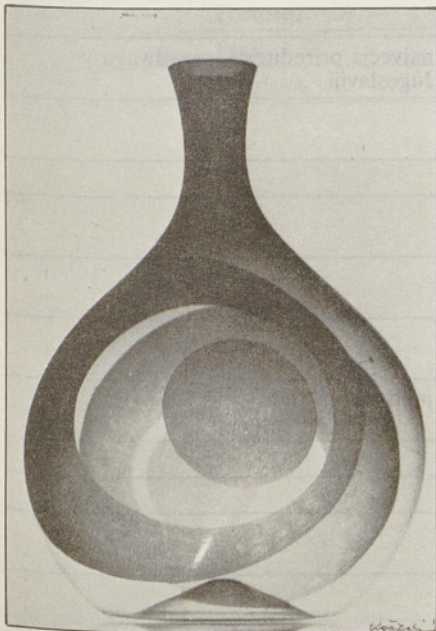
ON:

Na razstavi obrti v Slovenjem Gradcu, kjer je doslej že dvakrat razstavil svoje gravure na steklu, so mu podelili naziv mojstra uporabne umetnosti. Samostojno je začel razstavljati pred petimi leti v Mariboru, skupinsko v Münchnu, z graviranjem dekorativnih motivov pa daje svojim izdelkom povsem novo in izvirno vsebino.

OBA:

Z lastno keramično pečjo in tankimi zobozdravniškimi svedri družno

Odkupna nagrada The Corning Museum of Glass v New Yorku – vaza iz rjavega pihanega stekla

ustvarjata umetnine: ona elegantne in subtilne figure žena in trebušaste vaze, ki bi jim – skorajda – cvetje bilo odveč, on mojstrsko gravira vzorce.

Za kabinet predsednika Tita sta v minulih dvajsetih letih izdelala nič koliko čudovitih steklenih in keramičnih predmetov – unikatov, ki krasijo vitrine številnih politikov in državnikov po svetu.

Hvaležna sta nadarjenim mojstrom v steklarni v Slovenski Bistrici, ki jima zadnja leta »napihajo« po Ljubičinih osnutkih ustrezne oblike, ki jih potem Tomislav prelepo poriši. Seveda pa sta že vrsto let oba člana Združenja likovnih oblikovalcev Slovenije.

Ob njunih delih domači in tuji kritiki ne štedijo s pohvalami in priznanji. Zanj so zapisali, da gre za umetnico »z dovršeno skladnostjo materiala in visoko stopnjo kultiviranosti pa domišljije«, zanj, da je »oživel pri nas že tolikanj pozabljeno tehniko in osvojil pomembne izkušnje pri oblikovanju in obdelavi stekla«.

NAJVIŠJA PRIZNANJA

Pred petnajstimi leti sta si v središču Rogaške Slatine uredila svoj prvi atelje; bil je majhen in skrit očem, vendar je prav hitro opozoril na umetnika, ki sta delala v njem.

Današnji prostranejši delovni in hkrati razstavni prostor pa je pravo doživetje za zdravilišče, v katerega prihajajo gostje in bolniki iz številnih tujih držav; obiskovalci si v njem tako rekoč podajajo kljuko in marsikateri kipec, risba na steklo, krožnik, vaza ali broška odide v svet.

Njuna razstavna in prodajna bera je doslej rodila številna priznanja, odkupne, bronaste, srebrne in zlate nagrade; Ljubičina prva najpomembnejša je iz leta 1975 zlata medalja bavarske vlade z mednarodnega sejma obrti v Münchnu za razstavljeno stekleno gravirano vazo z motivi z Jadrana. Ob njej je v jugoslovanskem paviljonu razstavila še nekaj drugih steklenih in keramičnih izdelkov, ki so s svojo estetsko in umetniško dognanostjo v polni meri pripomogli, da je jugoslovanski razstavni prostor v celoti prejel nedeljeno priznanje strokovnjakov in občinstva.

Razstave v Celju, Krškem, Poreču, Zagrebu, Ljubljani, Parizu, Gradcu, Faenzi, Beogradu in drugod so nenehno prinašale priznanja in nagrade. Doslej najpomembnejša pa je iz leta 1977 odkupna nagrada The Corning Museum of Glass (muzej oblikovanja stekla) iz New Yorka, ki jo je Ljubica Košica prejela za vazo iz rjavega pihanega stekla. Ta vaza sodi odtlej med stalne eksponate omenjenega muzeja, njena avtorica pa je še danes v njem edini predstavnik jugoslovanskih keramikov. The Corning Museum of Glass je pred dvema letoma uvrstil fotografijo enega izmed Ljubičinih eksponatov v svojo revijo z naslovom New Glass Review, fotografijo drugega eksponata iste avtorice pa je pred kratkim objavila angleška revija za industrijsko oblikovanje z naslovom Crafts.

Petnajst let svobodnega in samostojnega

Tomislav Kočica

dela je za zakoncema Kočica. Kaj to pomeni, če odštejemo razstave, priznanja, nagrade?

»To pomeni živeti nenehno pod pezo velike odgovornosti,« pravita. »Odgovornosti do sebe, družine, lastnega dela. To pomeni ves čas iskati, nenehno snovati, ustvarjati, se potrjevati, hitro in obenem kakovostno delati pa prežati na nevarnosti, ki lahko ogrozijo materialni in zavoljo tega tudi umetniški obstoj...«

Ampak do zdaj je šlo. V prodajnih galerijah in trgovinah, kjer sta že stara znanca (Rogaška Slatina, Zagreb, Domove poslovalnice v Ljubljani) ne nehuje popraševanje po njunih graviranih vazah in čistem designu iz stekla, izpihanem v rogaškoslatinski in slovenskobistriški steklarni, po skulpturah iz patinirane terakote in dekorativnih graviranih ploščah.

Najzgovornejše priznanje za njuno ustvarjalnost.

Jagoda Vigele

Sekstet, patinirana terakota

Koledar prireditev v Sloveniji

od aprila do septembra 1985

datum	kraj	prireditev	opis prireditve
APRIL			
1.-7. 4.	Gornja Radgona	GRADBENI SEJEM '85	3. mednarodni sejem gradbeništva in gradbenih materialov
1.-30. 4.	Rogaška Slatina	MESEC TURIZMA	
2.-3. 4.	Ribniško Pohorje	28. CIZLJEV MEMORIAL	mednarodni FIS slalom – moški
4. 4.	Zelenica	MEMORIAL TINČKA MULEJA	veleslalom – moški
5.-15. 4.	Kranj	24. SEJEM GOZDARSTVA IN KMETIJSTVA	tradicionalna specializirana prireditev z domačo in mednarodno udeležbo
8.12.-4	Ljubljana	UČILA IN ŠOLSKA OPREMA '85	8. razstava z mednarodno udeležbo
16.-21. 4.	Ptuj	DNEVI ZAGORSKE KUHINJE (v hotelu Poetovio)	
19.-28. 4.	Maribor	VINSKI LETNIK 1984	ocena in pregled letnika 1984, III. teden slovenskih vin, gastronomije in kmečkega turizma
20. 4.	Radenci	MARATON TREH SRC	maratonski tek na 42 km, maratonski tek na 21 km, mali maraton na 10 km, trimski tek
20. 4.	Rašica pri Ljubljani	trimski pohod RAŠICA 85	
20. 4.	Spodnja Polskava	I. CIKLOKROS	kolesarsko tekmovanje na krožni progi v Sp. Polskavi
20.-21. 4.	Orehova vas	mednarodno prvenstvo v motocrossu FIM do 250 ccm	
22. 4.-24. 5.	Maribor	razstava OB 40-LETNICI PRVE SLOVENSKE VLADE	ob občinskem prazniku in 40-letnici osvoboditve
23. 4.	Ptuj	JURJEV SEJEM	
23.-25. 4.	Ljubljana	SETEX '85	18. sejem vzorcev tkanin in oblačilnega pribora z mednarodno udeležbo
27.-29. 4.	Podgorci	TURISTIČNI DNEVI V PODGORCIH	poskušnja vina, folklorna in pevška revija
27. 4.-6. 10.	Izola	tržnica LONKA	vsakodnevne prireditve, namenjene tujim in domačim gostom
28. 4.	Senovo	JEZIKOVA NEDELJA	udeleženci prinesejo s seboj čim več užitnih jezikov; nagrajeni so trije najdaljši, najtežji in najbolj domiselno okrašeni; sledi vesela pojedina
konec aprila in začetek maja	Portorož	TENIŠKI TURNIR ISTRSKE RIVIERE	
MAJ			
1. 5.	Krško	SPEEDWAY 5 četrtfinale svetovnega prvenstva za posameznike	največja prireditev v speedwayu v Jugoslaviji
1. 5.	Lenart v Sl. gor.	pozivno mednarodno tekmovanje v moto krosu do 125 cm	
1. 5.	Portorož	REGATA STARIH BARK	
1. 5.	Postojna	tradicionalno prvomajsko srečanje pri motelu ERAŽEM	
1. 5.	Ptuj	prvomajski ples s proslavo (v hotelu Poetovio)	
1. 5.	Radovljica	POHOD K VALVASORJEVEMU DOMU POD STOLOM	
1.-2. 5.	Cerknica	PRVOMAJSKA REGATA NA CERKNIŠKEM JEZERU	jadranje na vodi
3.-5. 5.	Portorož	SEJEM CVETJA	
5.-12. 5.	Portorož	MALA OLIMPIADA (evropsko prvenstvo)	
8. 5.	Šmarna gora	PLANINSKA PESEM NA ŠMARNI GORI	

10.–11. 5.	Tinjan–Koper	MOTO KROS TINJAN–KOPER	pokal Alpe-Adria
11. 5.	Ljubljana	POHOD PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE	
11. 5.	Maribor	SREČANJE MLADINSKIH IN ODRASLIH FOLKLORNIH SKUPIN SLOVENIJE	
11. 5.	Rogaška Slatina	mednarodni plesni turnir v standardnih in latinskoameriških plesih	
12. 5.	Sovodnj	IX. tradicionalni pohod na BLEGOŠ, za dan zmage	
12. 5.	Murska Sobota	tradicionalni pohod na VANEČO	
14.–18. 5.	Kranj	jubilejni X. SEJEM MALEGA GOSPODARSTVA	
druga pol. maja	Ptuj	razstava 40 LET SVOBODE	
17. 5.	Ljubljana–Portorož	RALLY SATURNUS	
17.–19. 5.	Metlika	VINSKA VIGRED V BELI KRAJINI – METLIKA '85	razstava in pokušnja belokranjskih vin, razstava kulinaričnih in mlečnih izdelkov in izdelkov domače obrti ter zabavne prireditve
17.–26. 5.	Maribor	NAŠ DOM '85	vse za vaš dom – bivalni prostor, njegovo okolje in oprema
18. 5.	Ptuj	3. medicinski ples v hotelu Poetovio	
18. 5.	Šempeter v Sav. dol.	POMLAD V PEKLU	obisk jame Pekel, nastop folklorne skupine, prikaz jamarskih veščin, ples
20. 5.	Portorož	MEDNARODNA JADRALNA REGATA V razredu ZVEZDA	
20.–25. 5.	Ptuj	TEDEN FLAMBIRANIH JEDI (v hotelu Poetovio)	
22. 5.	Maribor	razstava EX TEMPORE (v razstavišču Sinagoga)	
24.–25. 5.	Izola	RIBIŠKI PRAZNIK	
25. 5.	Markovci	AVTORALLY in spretnostna vožnja za voznike osebnih avtomobilov	za prehodni pokal Dneva mladosti
25. 5.	Portorož	TEKMOVANJE MOTORNIH PILOTOV (na letališču v Portorožu)	
25.–26. 5.	Izola	PRAZNIK POMLADI	tradicionalno raganje z obilico zabave, plesa in raznovrstne ponudbe jedae in pijače
26. 5.	Portorož	MEDNARODNA JADRALNA REGATA v razredu ZVEZDA	
28.–31. 5	Kranj	13. SEJEM OPREME IN SREDSTEV CIVILNE ZAŠČITE	
30. 5.–2. 6.	Celje	XVI. MLADINSKI PEVSKI FESTIVAL	
maj–sept.	Portorož	Kaštel Portorož	kulinarika, sejmišče, sproščena zabava
	Ptuj	razstava TITO	ob 5. obletnici smrti
	Lendava	LENDAVA POJE IN PLEŠE	

po sloveniji

V občini **Brežice** so obnovili 16 hektarov družbenih in 35 hektarov zasebnih vinogradov, ki jih je uničila toča. Pri zasaditvi so pomagali prostovoljci iz Splošne bolnice, osnovnih šol Bizeljsko in Brežice, srednje šole v Brežicah, brežiški sindikat in občinski organi.

V krajevni skupnosti **Černelavci** so se odločili, da bodo prispevali samoprispevek za naselje Polana. V prihodnjem petletnem obdobju nameravajo urediti avtobusno postajališče in nogometno igrišče, z zbranim denarjem pa bodo tudi asfaltirali cesto do pokopališča.

V krajevni skupnosti **Gorice pri Lendavi** imajo svoje kleti in vinograde občani od vsepovsod, saj raste tu najboljša trta. Zdaj urejajo ceste, širijo vaški dom, napeljujejo vodovod in gradijo vaški zbiralnik, pri čemer jim pomagajo graničarji iz obmejne karavle. Večina delavcev se vozi na delo v Lendavo, otroci pa v šolo s posebnim šolskim avtobusom.

Društvo radioamaterjev »Franc Rode« iz **Grosupljega** šteje 40 članov. V petih letih delovanja je vzpostavilo zvezo z operaterji iz petdesetih držav sveta. Usposobljeni so za delovanje pri elementarnih nesrečah in v izre-

dnih razmerah, kot je morebitna vojna. V letošnjem letu bodo organizirali začetne in dopolnilne tečaje za operaterje na radiopostajah. Radi bi zgradili tudi antenski stolp, vendar jim zaenkrat primanjkuje denarja. Če se želi kdo povezati z njimi, naj se oglasi na: Radioklub »Franc Rode«, Grosuplje – YU 3DRG.

Preko občine Grosuplje vodi magistralna cesta, ki veže Srednjo Evropo z Bližnjim vzhodom ter z glavnimi mesti Ljubljana–Zagreb–Beograd. Magistralno cesto, ki vodi skozi občino Grosuplje, nameravajo razširiti z dvema pasovoma. Prav tako pa bodo zgradili regionalno cesto na relaciji **Grosuplje–Višnja gora–Radohova vas–Trebneje**. Računajo, da bodo začeli s pripravljanimi deli konec letošnjega leta.

V letošnji pomladi so začeli grait športno letališče na **Igu** pri Ljubljani, za katerega je Ljubljanski aero klub odkupil 8 hektarov zemlje, 15 hektarov pa najel. Ljubljanski aero klub ima 350 članov, 12 jadralnih in 5 motornih letal. Aerotaxi bo vozil turiste tudi na ogled.

Jesensko neurje je naredilo v letu 1984 veliko škodo v občini **Kočevje**, katero še zdaj ublažujejo. Največ del je v krajevni skupnosti **Osilnica**, kjer

so že zgradili dva nova mostova prek Čabranke in Belice, ki vežeta kraje **Plešci in Strojčiči** ter **Papeži in Bezgarji**. Popravili so tudi poškodovano cesto med Papeži in **Žurgami**, ki jo je delno odnesla narasla voda.

Število gradenj v občini **Kranj** se je v primerjavi z letom 1982 povečalo v letu 1984 za 48 odstotkov in še narašča. Za cenejšo gradnjo se Kranjčani družijo v Stanovanjsko zadrugo, ki šteje 3000 članov in je med največjim tovrstnimi zadrugami v Jugoslaviji. Samo lani se je vanjo vključilo okrog 360 novih članov. Denarni promet se je v tem času 100-odstotno povečal. 300 članov pa čaka na parcelo za zasebno gradnjo.

Temeljna organizacija združenega dela Kovinarstvo v **Ljubnem**, ki sodi v sestav Železarne **Ravne na Koroškem**, zaposluje 162 delavcev in izdeluje izdelke po sedemnajstih programih. Izdelujejo nože za kmetijske stroje, modelne plošče za opekarne in šamotarne, zobnike za traktorsko in težko industrijo in drugo. Skonstruirali so svoj izum – univerzalno žago za rezanje metalnih izdelkov. Nože za lupljenje debel in sekanje vej največ izvažajo v ZDA in Kanado, letos jih nameravajo izvoziti 130.000.

V Kmetijski zadrugi **Ljutomer–Križevci** so se odločili, da v Ljutomeru zgradijo oskrbovalni center. Gradnja bo veljala 34,5 milijona dinarjev. Kmetje v tej temeljni zadružni organizaciji gospodarijo na 5.900 hektarih zemljišč, imajo pa neprimerno oskrbo z vsem, kar je potrebno za kmetovanje.

V **Metliki** načrtujejo, da bodo letos odkupili 800 ton krompirja, 370 ton pšenice (lani več kot 400 ton), 1.850.000 litrov mleka, v občini nameravajo odkupiti okoli 2.400 ton grozdja.

Kmetijska zadruga **Črnomelj** je že 1959. leta začela s kultiviranjem zemljišč za pridelavo kvalitetne krme na 178 ha zemljišč. Prekinjena dela bodo letos zaključili. Ko bo dovolj krme, bodo povečali čredo od sedanjih 400 na 520 glav.

Med **Mursko Soboto** in **Mariborom** so položili koaksikalni kabel, ki omogoča vključitev 960-kanalnega prenosnega sistema pri telefoniranju. S tem so zagotovljene telefonske povezave Pomurja z ostalo Slovenijo. Jugoslavijsko in ostalim svetom. Položitev tega kabla so si v razvoju PTT (pošta, telegraf, telefon) prometa Slovenije zadali kot primarno nalogo že v obdobju 1969–1975.

V letu 1984 so v **Novem mestu** dogradili v soseski Irča vas–Brod bloka s 66 in 65 stanovanji. V letošnjem letu zidajo nov blok, ki bo imel 85 stanovanj, na novo pa bodo zasadili čeljusti

Koroške domačije (foto: Janez Zrnec)

bagrov v zemljo še za tri bloke s skupno 150 stanovanji za to sosese. V letu 1984 so dali iz sklada za solidarnost (delavcem z nizkimi dohodki) 13 stanovanj, letos pa jih bo celo do 40. Delovne organizacije in delavci so dobivali posojila za nakup stanovanj in gradnjo hiš iz sklada združenih sredstev, v katerem se je nabralo 162,5 milijona dinarjev.

Prosvetno društvo **Obrež** je v kulturni skupnosti **Središče in Ormož** nosilec kulturnih dejavnosti, zlasti je aktivna folklorna skupina pod vodstvom predsednice društva Otilije Kolarič. S svojimi plesi so se že predstavili po Sloveniji, Jugoslaviji in tudi v tujini. V tem poletju planirajo vrsto nastopov ob prihodih naših izseljencev v domovino, v okviru drugih kulturnih prireditvev in ob raznih praznikih.

V letošnjem letu bodo na območju **Pomurja** končali z modernizacijo cestnega odseka **Šalovci–Čepinci** in začeli z deli na cesti **Cankova–Gerlinci**, pri čemer pričakujejo pomoč republiške skupnosti za ceste. Predvidevajo tudi modernizacijo cestnih odsekov **Moravske Toplice–Gornji Moravci** in **Seborci–Andrejci–Panovci**.

Samoupravna stanovanjska skupnost **Ptuj** je lani uredila za potrebe drobnega gospodarstva (obrtni s prodajalnami) v osrčju tega 1900 let starega mesta 18 lokalov. Na ta način ohranjajo staro mestno jedro in znamenitosti, hkrati pa dobijo kupci v specializiranih trgovinah kvalitetno blago, ki ga v drugih trgovinah ni in za kvaliteto katerega jamči ime proizvajalca. Na ta način nudijo vračajočim se izseljencem možnost za investicije in uveljavitev, turistom pa večjo izbiro spominkov.

Na celotnem območju **Slovenije** je danes 242.000 telefonskih naročnikov, leta 1960 pa jih je bilo samo 8662. Na območju **Ljubljane** pričakujejo, da bodo dosegli zmogljivost telefonskih central 137.080 telefonskih priključkov, kar je 21 naročnikov na 100 prebivalcev, medtem ko jih je bilo leta 1960 2,5. Konec leta 1985 bo na ljubljanskem območju 107.228 telefonskih naročnikov.

V **Slovenski Bistrici** so ustanovili v delovni organizaciji Impol v lanskem marcu folklorno skupino pod vodstvom plesnega mojstra Branka Fuschsa. Najprej se bodo predstavili na ožjem območju občine, nato pa v širšem slovenskem prostoru.

Krajevna skupnost **Šentrupert** je prejela priznanje Zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije – diplomu samoupravljanja za leto 1984 za pogumno soočenje in spreminjanje ter preoblikovanje temeljnih gospodarskih in drugih problemov. Pred dvajsetimi leti je kazalo, da bo ta krajevna skupnost izumrla, saj ni bilo ne asfaltiranih cest ne vodo-

voda, ne telefona. Posegli so v svoj žep, dali štiri samoprispevke ter združili delo in sredstva za napredek svoje-ge območja.

V temeljni delovni organizaciji Mali gospodinjski aparati, ki je v sestavu Gorenja iz **Titovega Velenja**, so lani izdelali 990.220 malih gospodinjskih aparatov v vrednosti 1,67 milijarde dinarjev; za prodajo na tuje pa so izdelali 392.309 takih aparatov v vrednosti 475 milijonov dinarjev, letos pa načrtujejo za doma 1.102.000 aparatov (11% več), za na tuje pa 633.800 (62% več kot lani).

V trinajstih krajevnih skupnostih občine **Tržič** so pred kraji pomembne naloge. V **Jelendolu** bodo obnovili Hudičev most, 100-letna šola v **Podlublju** terja obnovo, gradili bodo tudi televizijski pretvornik. **Sebenje** zahtevajo nujno napeljavo telefona v **Ziganko** in **Sebenje**, občanom pa manjka tudi vodovod. V **Pristavi** morajo dobiti nove telefonske priključke in pridobiti prostore za družbeno dejavnost. V **Križah** je na vrsti pokopališče in mrliške vežice, za **Retnje** pa morajo zagotoviti reden dotok pitne vode. V **Bistrici pri Tržiču** ima prednost ureditev prostorov za mladino in avtobusnih postajališč. Kraji **Loma** zahtevajo večjo trgovino, boljšo preskrbo z vodo, popravilo mostu in telefonske priključke. Jelendolčani pa hočejo popraviti cesto in stanovanja delavcev, vlagati v pašništvo in kmetijstvo ter poživiti družbeno in kulturno življenje. V **Lešah** si najbolj želijo dobro cesto skozi vas, njeno gradnjo ovirajo posamezni lastniki zemljišč, ki ne pustijo kosati svojih parcel. Preglavice jim dela tudi telefon. Tudi **Kovor** ima kopico skrbi: obnoviti gasilski dom, manjkajo jim telefonski priključki, nimajo javne razsvetljave, razširili bodo pokopališče, postavili nove mrliške vežice, uredili bodo tudi trgovino. V **Seničnem** nima voda dovolj pritiska za priključitev pralnih strojev, urediti pa bodo morali tudi cesto skozi **Veterno** in **Novake**, postaviti javno razsvetljavo in urediti avtobusna postajališča; tudi trgovino bi radi razširili. Na **Ravnah** pa jim manjka prostorov za vrtec. V Brezjah pri Tržiču jih čakajo problemi s telefonom, trgovino, cesto v vas in avtobusnim postajališčem.

Jamarji iz Titovega Velenja so združeni v klub Speleos. Lani so odkrili podaljšek jame **Huda luknja** pri **Šempetru** in tako to jamo podaljšali od 740 na 1200 metrov. Skupaj z jamskim klubom Podlasica iz **Topolšice** bodo raziskovali območja **Zaloke** in jame **Špehovke**, kjer slutijo, da bodo našli okostje jamskega človeka.

Krajevna skupnost **Vitomarci**, ki sodi med najmanj razvite, že čuti nov utrip. Zgradili so tri vaške vodovode in osnovno šolo ter obnovili staro, po-

tegnili so prve kilometre asfalta, leta 1982 pa so začeli z akcijo za izgradnjo telefonskega omrežja. 27. maja, ob 100-letnici pošte, bodo priključili na telefonsko omrežje 90 naročnikov. Gradijo tudi novo kulturno dvorano, ki bo prizidana h gasilskemu domu. Strelska družina si je zgradila strelišče in nogometno igrišče, urejajo tudi klubske prostore. Iz te krajevne skupnosti se vsak dan vozi na delo v druge kraje 205 delavcev.

Amatersko gledališče »Vrba« iz **Vrbja** pri **Zalcu** je začelo pomladno sezono z uprizoritvijo Shakespearove igre *Sen kresne noči*. Sprva so vadili v Zalcu, zdaj pa si je 650 Vrbljanov zgradilo za svoj denar svoj kulturni dom. Pomagajo jim delovne organizacije. S komedijo »Mirakel o sveti Neži« so gostovali tudi po Sloveniji.

osebnosti

Dne 29. oktobra 1984 je obhajal 80-letni življenjski jubilej znani slovenski duhovnik **dr. Janko Mikula** iz Loč, znan predvsem kot avtor besedila ponaródele pesmi »Rož, Podjuna, Zila«. Dr. Janka Mikula pa poznajo naši rojaki na Koroškem tudi kot dušnega pastirja, ki občasno deluje tudi med avstralskimi Slovenci. Pesnik Janko Messner mu je v imenu koroških rojakov takole čestital:

Avstralijo za novi dom si svoj izbral, ker ti je Avstrija duha utesnila.

Kdaj vrneš se, potreben si nam čil in zdrav, naj čaka grob tvoj – Rož, Podjuna, Zila!

V Domžalah je 30. junija 1984 umrl **Metod Končan**, povratnik iz Združenih držav Amerike. V Ameriko je odšel leta 1921 in je živel 29 let v New Yorku in 21 let v Chicagu. Vsa leta v Ameriki je sodeloval pri slovenskih društvih, ker ga je to iskreno veselilo, zlasti pri pevskih zborih, slovenski godbi in dramskem društvu. Po 50 letih življenja v Ameriki in po smrti prve žene in edinega sina se je leta 1971 vrnil v stari kraj, Domžale, kjer je preživel zadnja leta. Dočakal je visoko starost 86 let. Tudi po vrnitvi v domovino se je vključil v upokojenski pevski zbor, kjer je prepeval vse do smrti.

Pravljичni svet Jelke Reichman

Ko sem v starem delu Ljubljane, na nekdanjem Friškovcu, zagledala hišo s svetlo modrimi okni, sem takoj ugani-la, da gre za dom akademske slikarke, znane slovenske ilustratorke Jelke Reichman. Njene slikanice v knjigah in revijah za najmlajše so namreč vedno polne živih barv, saj celo snežene-ga moža ovije v rdeč šal in ni čudno, da po tem sklepaš, kako se tudi v zasebnem življenju obdaja s tistim, kar izpovedujejo njena dela. Kmalu bo ena njenih veselih slik izšla v milijon-skih nakladah, kajti UNICEF je med svoje voščilnice za prihodnji Božič in Novo leto uvrstil slike kar petih naših slikark in med njimi se je znašla tudi Jelka Reichman.

Kakšna bo voščilnica, ki bo decem-bra krožila po svetu, zlasti po njegovi severni polovici, kjer je doma zima in si ljudje pošiljajo voščilnice z najboljši-mi željami za Božič in Novo leto?

»Veste, jaz sem neposreden človek. Povem tisto, kar mislim, narišem tisto, kar si predstavljam. Ko so mi iz Društva za Združene narode naročili, naj narišem voščilnico za UNICEF, nisem kaj dosti premišljevala, kaj naj bi predstavljala,« je takoj povedala Jelka Reichman, pristrčna, zgovorna, vesela in radoživa ženska srednjih let.

Še več, prav nič se ni obotavljala pomočiti svoj čopič v rdečo barvo, četudi je šlo za novoletno jutro s svežo sneženo odejo. Narisala je okrogloli-čnega fantiča z nagajivo kapo, z vihra-jočim šalom okrog vratu, ki z oroka-vičeno roko pometa sneg z rdeče-ope-čnatga zidu.

In prav na ta zid je mislila, ko je omenila svojo neposredno naravo, češ, saj barva načeloma ne sodi v beli-

no novoletnega jutra, a kaj morem, ko pa mi je na misel padlo prav to. In prav ta nenavadnost se je zdela izvirna komisiji v New Yorku, ko je izbirala nove čestitke. Rdeča barva resda bije v oči, hkrati pa je še kako dobrodošla, ker izraža toplino, radost, optimizem – tisto, česar je današnji svet vse bolj potreben.

Njene slike so pač takšne, da vedno prinašajo veselje, dobro voljo, lepoto, četudi ilustrira žalostno zgodbo. »Na svetu je vse preveč nasilja in če le morem, se mu izognem tudi pri ilustrir-anju,« je pri tem merila na filme in televizijo pa tudi življenje samo.

»Saj puške sploh ne znaš narisati,« ji je nekoč oponesel mož, ko je priprav-ljala risbice za neko partizansko zgod-bo in ji pač ni kazalo drugega, kot da nariše puško.

Sicer pa pri ilustracijah velja nenapi-sano pravilo, po katerem se bojevnih-kih in pustolovskih tem lotevajo pred-vsem slikarji, slikarkam pa prepuščajo bolj lirične ilustracije. Če bi sodili po številu pravljič in slikanic, ki jih izdaja-mo pri nas, potem bi lahko sklepali, da imamo Slovenci radi otroke. Izšla je že vrsta uspešnih otroških knjig, ki so bile razprodane in potem ponatis-njene. Takšen je bil tudi Maček Muri. Zmaj Direndaj, Piki Jakob, ki jih je ilustrirala Jelka Reichman. Naše slika-nice so izredno kvalitetne. Mladinska knjiga je pravkar pripravila 40 slikanic za nemškega založnika. Od teh jih je sedem zrisala prav naša sobesednica, ki ima za seboj že več kot osemdeset knjig in knjižic z njenimi risbicami. Za svoje delo je dobila priznanje »Zlato slikanico« in Kajuhovo nagrado.

– Zakaj ste se zapisali slikanicam,

saj bi se lahko posvetili portretom, krajinarstvu?

»Profesor Pregelj mi je nekoč očital, naj bi se zavoljo svojega videza rajši posvetila igrilstvu, nakar se je brž po-pravil in rekel: »No, tudi ilustracija bi vam šla od rok.« In sem poskusila.«

Za kar ji, seveda, ni žal. Dela z veseljem, včasih z ihto deklice, ki noče odrasti. Rekla je, da pri risanju ne misli na otroke, marveč samo sebe potisne nazaj v otroštvo, saj ga nene-homa nosi v sebi.

»Čisto na dnu svoje duše čutim otro-ka, svet, ki ga branim s tem, da rišem za otroke. Moja dva sta odrasla,« se je izpovedovala, ko mi je pokazala svojo delovno sobo, prepolno igračk, lutk, občudovanja pa je vredna njena zbirka porcelanastih punčk.

– Kako nastane vaša slika?

»Najprej preberem zgodbo, najpraz-jaži otrok v meni in si zamišljam, kaj bi mi bilo všeč, če bi bila majhna dekl-ica. Sledijo skice, risbe, kompozicije, barve.«

Njen odnos do dela je prepošten, da bi bila površna. »Poglejte, medveda sem morda že ničlikokrat narisala, vendar si ga vedno znova ogledam v enciklopediji, preden ga vržem na pa-pir. Če rišem mater z otrokom, se postavim pred ogledalo, Ko je na vrsti maček, pokličem na pomoč našega Di-ma.« Dim je domače razvajeno mače, najdenček z ulice.

Vsaka slikanica ima svoje zahteve, vedno je kaj novega, vedno se mora slikarka ponovno učiti. Pravi, da je njeno delo večna učna doba. Loteva se raznovrstnih tem in jih potem likovno dopolnjuje.

»Gorje bo, ko se bomo selili,« je navrgla, ko je pogled vrgla na preoblo-žene stene v svoji hiši, kjer se je v dolgih letih nabralo nešteto raznih loncev, piskrov, peharjev, košaric, pr-tov, križev, svitkov, ključev, bogcev, starih slik, drobnega kmečkega oro-dja, kipcev, piščali, petrolejk...

»Daje me nostalgija po starih časih. Najrajši bi risala ob petrolejki, a kaj ko mora človek s časom napreč,« je vzdihnila. »morda sem v sebi rahlo konzervativna. Tu, med temi predme-ti je moje pribežališče, moje zavetje, skrivališče. Umrla bi, če bi morala živeti v hiši z golimi belimi stenami in delati na laboratorijsko čisti mizi.«

Ustvarila si je svojstven svet, v kate-rem se počuti varno. Prav nič je ne briga, kaj rečejo obiskovalci. Ona je pač takšna, neposreden človek, ki meče barve na papir kot besede v ve-ter. In je veter, ki ljudem prinaša ve-drino, smeh in je človek, ki te prevza-me, osvoji. Prideš za pol urice, ostaneš dve uri... in še potem jo nosiš s seboj. Takšna je slikarka Jelka Reichman.

Slikarka pred zbirko starih slik na steklo in s svojim mačkom Dimom

Na nekaterih vlažnih nižinskih travnikih v aprilu kar zažari na tisoče logaric ali močvirskih tulipanov (*Fritillaria meleagris*). Na sorodni tulipan spominja zgradba cvetov, le da so pegasti cvetovi logarice kimajoči. Rastlina je visoka do 15 cm, na koncu peclja pa binglja sorazmerno velik cvet škatlaste oblike.

Ob pogledu na travnik ali log, kjer se veter poigrava z nepregledno množico močvirskih tulipanov, nihče ne pomisli, da je logarica ena izmed zelo ogroženih rastlinskih vrst v Sloveniji. Kako to? Kljub temu, da v šopku zelo hitro uvene, je zaradi lepih cvetov privlačna za nabiranje, vendar je to komaj omembe vreden vzrok zmanjševanja njene številčnosti. Mnogo bolj usodno je spreminjanje življenjskega prostora logarice. Zaradi lažjega razumevanja si poglejmo najprej razširjenost močvirskega tulipana v Sloveniji. Po podatkih iz literatur in herbarija Inštituta za biologijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani uspeva ta ljubka lilijevka v Horjulski dolini, na Ljubljanskem barju, okoli Trzina in Domžal, v Podravju in Pomurju, vendar povsod le v občasno poplavljenih logih ali na zelo močvirnih travnikih. Obstoj logarice pogojuje višina talne vode, zato uspešna regulacija povzroči že v

naravni zakladi slovenije

Močvirski tulipan ali logarica

kratkem času popolno izginotje rastline. In to za vselej!

V zadnjem desetletju smo priča številnim izsuševanjem, ki jim sledi največkrat pozidava ali melioracije. Tako je sedaj logarica v Horjulski dolini že redka, na Ljubljanskem barju močno zdesetkana, Čičerov poroča v Planinskem vestniku, da sta v bližini Trzina le še dve rastišči, v Podravju pa se je skoraj v vsej Pesniški dolini umaknila poljem. Če bi se uničevanje rastišč v enaki meri nadaljevalo še v prihodnje, bomo morali logarico vpisati na seznam izumrlih rastlin.

Močvirski tulipan je zavarovan v Sloveniji od leta 1947, vendar je učinkovito samo uspešno ohranjanje njegovih rastišč pred izsuševanjem. Zato so varstvena prizadevanja usmerjena v izločanje rastišč, ki bi v obliki naravnih rezervatov omogočala preživetje nekdanj tako značilne rastline slovenskih nižinskih poplavnih travnikov – logarice.

Na koncu naj opozorim le še na zelo podobno in prav tako zavarovano gorsko logarico (*Fritillaria tenella*), ki se od močvirskega tulipana še najbolj razlikuje po rastišču, saj uspeva na suhih kamnitih travnikih in košenicah zahodne Slovenije (npr. Slavnik, Vremščica, okolica Sežane, Kozine).

Peter Skoberne

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Milan Prešeren

- 1
Grajski kozolec na Grabnu pri Novem mestu
- 2
Retje v Loškem Potoku
- 3
Velikonočne butare
- 4
Del slikovitega Brega v Novem mestu
- 5
Vodnikova rojstna hiša v Ljubljani

Rodna gruda

Slovenija

english section

SLOVENIA - a Country on the Sunny Side of the Alps

Slovenia is the most developed republic of Yugoslavia and geographically its most northern part. It has 20,251 km² and 2,300,000 inhabitants. In the West it borders on Italy, in the North on Austria and in the East on Hungary. Its capital Ljubljana has about 300,000 inhabitants. Half of the country lies in Central Europe, while the other half is already on the Balkan Peninsula.

Slovenia's greatest advantage is that on this small territory there are almost three thousand meters high Alps and the warm blue Adriatic. Slovenia is one of the few countries where you can ski in the morning and swim in the warm sea an hour later in the middle of the Summer. Not to mention rivers, wonderful Alpine lakes, woods... and the famous Karst phenomena, like the world-known cave of Postojna with its »human fish« — proteus — and 21 other caves open to visitors. In Karst there is also a small village called Lipica with its over 400 year old studfarms where the white Lipizzaner horses are bred and trained in the old traditional Vienna Spanish Riding School manner.

Archaeological finds show traces of cavemen and later of Illyric and Celtic settlements. Roman legions marched through the Slovene lands, and in the Middle Ages numberless feudal armies fought their battles here. The Slovene nation was not spared even Turkish invasions and also Napoleon conquered this part of the world. Those who have read Hemingway know about the famous battles of the First World War and the Isonzo front.

In spite of numerous conquests, the Slovenians have preserved their national identity, having successfully

resisted foreign conquerors and their ambitions for assimilation. Folksongs, though often sad, cheered people up in hard times. The Slovenians are so fond of singing that we often say: »Two Slovenians make an octet, three Slovenians a choir«.

There are numerous cultural events in Slovenia and among them we'll mention only the world-known Biennial of Graphic Art held in Ljubljana. The capital of Slovenia is also famous for its international sports events and for the traditional country wedding, held in Ljubljana in June each year. Further, Ljubljana is noted for its beautiful new congress and cultural centre Cankarjev dom: its largest hall has over 1,500 seats and the second largest organ in Europe. Many a reputed organist has given a concert on this organ.

Natural beauties, a rich historic and cultural tradition and extremely favourable geographic position of Slovenia offer excellent possibilities for tourism. Our mountains are known to mountaineers all over the world. Thanks to the alpinistic associations it is nowadays possible to climb even the highest peak of Yugoslavia — the 2863 m high Triglav — without a mountain guide.

Most of the Slovenian Alps lie in the protected area of the Triglav National Park, with beds in hunting ground huts or in Alpine huts. The weekly rental of a hunting hut amounts to US \$ 400.— for 4 and US \$ 1,280 for 12. Trekking in the Slovenian Alps (guide, 1 porter per 2 persons, tents, food) cost US \$ 53. — per person for 3 days and to US \$ 83. — per person for days.

In the Slovenian winter sports centres, having in total about 220

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana
Editor: Jože Prešeren

English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.

Yearly subscription for overseas countries is 11.—U.S., 13.—Canadian or 10.—Australian dollars. Payment can be made direct to our Account No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

ski lifts with a capacity of 100,000 skiers per hour, there are five star and four star hotels, apartments and private rooms. Full board per person in a four star hotel would be between US \$18—25.—, a weekly ski pass costs US \$ 20. —, a 5-days ski school US \$ 15. — weekly ski equipment rental US \$ 15. —. The skiing grounds in Kranjska gora are world-famous, since men's World Cup competitions in slalom and giant slalom are carried out here yearly, whereas in ladies' disciplines the Pohorje massif in Eastern Slovenia has been the competition grounds for years. In 1984, Tamara McKinney won the second place and Christine Cooper came third. In 1985, the Competition for the Golden Fox will be carried out on the 4th and the 5th of January.

The reputation of the Planica valley with its skijumps is worldwide. In 1985, the 50th anniversary of man's first jump over 100 metres will be celebrated and, at the same time, the world championship in ski flying on the skijump permitting jumps up to 200 metres will be held from 15—17 March, 1985.

Very close to the Alps is the seaside with its favourable climate all the year around. Heated seawater swimming pools make an impression of the Summer in the middle of Winter time, whereas in the Summer choice can be made between sandy and stone beaches.

Beside swimming, various sports are practiced in Slovenia. Lovers of golf can buy a daily ticket at US \$ 11. —, a weekly ticket at US \$ 66. —, and a 2-weeks-ticket US \$ 121. —. An hour of golf playing costs about US \$ 3.—.

Another most interesting item in the tourist bid of Slovenia are its spas and sources of mineral waters. In the last few years the level of medical service has risen in such spas as Radenci, Rogaška Slatina, Dobrna, Šmarješke, Čateške or Dolenjske Toplice, the Atomic spa of Podčetrtek, and others. These spas offer a large variety of package programmes, including also slimming diets, tennis schools, swimming school, beauty programmes, all depending on the choice of the guest. Full board rates in a double room per person range between US \$ 22. — and 24. — in hotels category de Luxe and between US \$ 19. — in hotels category A.

Slovenia is known for its excellent wines. Among these, some sorts of white wines rank among the world's best. Top quality wines are exported to the U.S.A. Only in 1984, for ex-

ample, Americans drank over 150,000 litres of white wine from Northeastern Slovenia. These wines are called Slovenia and Silver Fox. A bottle of excellent wine would cost you from US \$ 3.5 to 5. —, archive wine US \$ 10. — in a category A hotel. A bottle of local champagne, in its quality comparable with French champagnes, costs US \$ 9. —, a complete meal US \$ 13. — in a category A hotel. Of course it is possible and even recommendable

to visit one of the local restaurants and enjoy an excellent meal for as little as US \$ 3.— to 5.—.

Come to Slovenia! Come and see for yourself what our beautiful nature, our cultural and historic tradition and our hospitality are like.

**Chamber of Economy of Slovenia
Center for Tourist and Economic
Promotion**

**Trubarjeva 5
61000 Ljubljana, Yugoslavia**

Tel: (061) 224-433

Leaf of the Lime-Tree: the New Symbol of Slovenia

The symbol of Slovene tourism should be full of the qualities which can be attributed to the latter's general strategy. Thus, this symbol, which is to be included in the logotype: »Slovenija«, should have the following attributes: kindness, friendliness, warmth, homeliness, cleanness, unspoiltness, naturalness, and modernity. In view of the perception of Yugoslavia as a country, as has been presented in several surveys carried out in the West, it was felt that hardness, as well as state symbols which would be reminiscent of »social realism«, should be avoided in the symbol. Although tourists coming to Slovenia can find an unspoilt, and touristically unindustrialized country, it was felt that the chosen symbol should not indicate archaicism, as such a quality could be quickly interpreted in the sense of backwardness. The symbol should be both a contemporary and, at the same time, a permanent one. Due to the role which this symbol will have to play for the domestic public, the symbol should indicate national, i.e. patriotic, and not nationalistic feelings. If possible, the symbol should also be connected with Nature, since it is the natural environment which provides the basic conditions for tourism. In the end it was decided that the lime-tree was best suited to this purpose.

The lime-tree has many positive connotations. In ancient times it was a sacred tree. It signified health and friendship. Images of gods were carved out of its wood. It was under the linden that people used to gather, to make merry, to debate or to celebrate their feasts. There used to be a lime-tree in front of the cathedral in Ljubljana, as well as in front of the City Hall. The important citizens of the town would first

gather and talk things over under the lime-tree, and only then enter the city hall itself. In the case of Slovenes, the lime-tree was considered to have special power: it was believed that if a consumptive person went to sit under the lime-tree every day for forty days, then he would be cured.

It has been not only among Slovenes and other Slav nations that the lime-tree has been assigned positive attributes. The ancient Franks and Greeks also held the lime-tree in honour. However, it is true that the lime-tree has assumed significance as a symbol mainly among the Slav nations, including Slovenes. Indeed, the latter's republic coat-of-arms includes a number of leaves of the lime-tree. When considering the lime-tree, it was decided that the whole tree would not make a suitable symbol. It is too much reminiscent of wood, the timber industry, forestry, etc. The blossom of the lime-tree was rejected, too, since the latter is too significant of healing powers and health. What remained was the leaf of the lime-tree, whose shape is similar to that of the heart, which forms a good basis for future design.

The associations which the word »Slovenija« might have in other languages were also investigated. Although the word »sloven« in English means a careless or lazy person, on the other hand, and more importantly, the word »Slovenija« also includes the letters of the word »love«, which frequently appears in slogans for particular cities, e.g. I love New York, I love London. This positive quality could certainly be used in future tourist advertising. Thus the logotype of »Slovenija«, including the symbol of a leaf of

the lime-tree, will be able to provide a suitable visual representation of Slovenia until a complete image of

the visual communication of Slovenia as a tourist country has been developed.

and your literary creative work, since you were visiting our emigrants as a literary artist and creator of the written Slovene word?»

»I was only in Australia, but that was for a period of almost a month. I took part in numerous meetings and got acquainted with a lot of people. It was there in Australia that I felt among our emigrants an irrational yet exceptionally strong love for the old homeland and its individual towns and villages. And it was with these people, who emigrated as grown-ups after the Second World War, and who are now in their sixties and seventies, that I felt like a tragedy, the dividedness of a life, which is, with its fondest memories of childhood and youth — although that youth was spent during wartime — linked to another world, and yet now linked to this new world. One can notice a deep wound resulting from this dividedness, of which they are painfully aware. Through their links with their homeland they try to heal this wound, but it is impossible to heal it completely. Only the members of those generations which are born there, and their children, will be able to make an easier start in life, without this trauma.«

»Together with this painful feeling of being torn between two homelands, I also noticed in our emigrants a very strong attachment to Slovenia, to everything that is Slovene, from the homesteads which they still remember, from the lan-

A Portrait of Ciril Zlobec, Poet of the Karst

In 1985 Ciril Zlobec, the poet, translator, editor and prominent public figure, will celebrate his sixtieth birthday. He was born at Ponikve on the Karst, into a farmer's family, on July 4th, 1925, and it is the Karst which still provides him with the greatest inspiration for his poems. The following article consists of the record of an interview, in which Ciril Zlobec recalls his various creative periods and describes his meeting with our emigrants in Australia. He also gives his opinion concerning the possibilities which exist for emigrants to express themselves, as creative writers, in Slovene reviews and magazines, as well as his opinion about the common core of the syllabus to be used for teaching Yugoslav languages and their literature. Ciril Zlobec is one of today's major figures in Slovenia's cultural life.

»This year you will be celebrating your sixtieth birthday. How would you describe your life's work, and what has been your inspiration?»

»Two things are hard to separate: man as a man, and man as a poet. For a man changes into a poet, and vice versa — when you are most like a poet, then you can observe yourself, and write poems, in the most human way. I'm the kind of poet who has to treat almost completely objective things, life outside oneself, by passing them through the filter of one's own personal experience. This means that in texts, such as prose, where I can make use of greater width, I am very subjective, and I am also very autobiographical. This is not narcissism, as some people might initially think, but a deeply-held conviction and, maybe, respect for life, too. For it is only about those things which I have experienced or become acquainted with personally that I can talk with inner conviction. I would not be able to give an authentic opinion or description of something which I myself had not experienced, nor of something where it would be necessary to base my opinion on the experience of others.«

»At the same time I think that personal experience is that creative

filter which tells you, in the form of a warning, what is authentic and what is only assumed from the experience of others. It was in this way that my poems were written, for they are personal and intimate in their accounts. On the other hand I am convinced, as also are the critics, that many personal experiences are the result of objective conditions in society and time, so that the characteristics of the time in which we now live appear through this personal subjectivism. It is impossible to live in an isolated state, torn away from society. When I consider my own life I can see that I am different from what I was like ten or twenty years ago. This means that, during the course of one's life, man has his own particular development. He is subject to changes, and sharp turning-points, so that in his own life, too, he becomes a dramatic figure of his own self.«

»You have also travelled and visited our emigrants abroad. Could you describe your feelings on that occasion? In what way did these feelings interweave with your poetry,

View of the Caravan Imports & Travel store in Toronto — the largest Canadian store of Yugoslav records, books, newspapers, video-cassettes etc. You can visit them on 833 Brown's Line (Alderwood Plaza), Toronto, Ont. Canada M8W 3V7.

guage, which they are making great efforts to preserve, in all possible forms, in the new environment, and from the activities of societies, to Saturday and Sunday schools, and radio-stations for ethnic communities. They work with enthusiasm, on a voluntary, unpaid basis, with the kind of love which one no longer comes across in the old homeland. For there, in the old homeland, various activities and forms of work and life are guaranteed by law and everyday normal life, whereas they, as emigrants, have not only to fight to retain these activities, but also have to create them themselves, frequently even if this is somewhat beyond the capabilities and talent available in the old homeland, which has a greater capacity and thus possibilities for selection in various cultural, national, linguistic and other fields of activity.«

»You were among the first to raise your voice against the project for a common core of the syllabus to be used for teaching Yugoslav languages and their literature. It was in the magazine »Sodobnost« that the complete timetable of a proposal elementary school curriculum was published, from which it could be clearly seen what a small part would be allotted to Slovene literature and the Slovene language, in comparison with the sea of all other Yugoslav authors. In France Prešeren's time, the Illyrian movement was a similar one. A nation's identity is determined only by its own autochthonic culture and language, whereas such an assimilatory trend runs against the provisions of the constitution concerning the autochthony of Slovenes within the Yugoslav community. When they heard of those debates, our fellow-countrymen in Australia, as well as elsewhere in the world, raised their voices in defence of the Slovene nation.«

»I was the first to write an article for the central Slovene newspaper »Delo« opposing the common core project, which still seems to me, a year and a half after I first encountered it, a shameful way of thinking about the coexistence of different nations in Yugoslavia. You see, some people think that a state can be healthy only if it is in the form of a single nation or at least a single predominant nation. In my opinion, however, Yugoslavia has become the kind of state which she is today just because those who founded her wanted to find that kind of coexistence where all the different nations which together make up the

state would have every possibility for complete, independent and free development. It is only a Yugoslavia of this kind that should be our goal! The common core project was to represent, according to the general pattern of economic relations in the market, where everybody gives something and everybody loses something, a kind of middle way. However such a path does not provide the cultural and spiritual, as well as civilizational, physiognomy of any of the Yugoslav nations. That is what is most important. The majority nation, which has a common language and a partially differentiated culture and history, would have a great advantage, and sooner or later the process of assimilation would begin. And, immediately, the smaller nations, in particular the Slovene and the Macedonian peoples, would justifiably feel discriminated against.«

»Today, however, nations cannot live only on the defence, shut up in their own little worlds. All the nations of the world are looking for links with other nations, even those with more than 50 million inhabitants. Take, for example, Western Europe, with its European parliament. We too, here in Yugoslavia, have and must have such means for finding joint methods of carrying on business and relations in general. This is a requirement of the times in which we live, with modern technology and civilization, computers and satellites. Nevertheless, in view of this requirement, it is all the more necessary that we are aware of those characteristics and that essence, which we may neither give up nor reduce, either in scope or intensity, to anybody, in any case. When talking about this subject, I consider myself to be one of those thinking persons, Slovenes, who are convinced that our fate is, essentially, our own affair alone.«

»As long as we Slovenes can feel our national consciousness as something of great value from the human, national and social point of view, so long will we have enough strength, as we had in the case of the common core project, to resist those ill-intentioned tendencies, whose object has been to create a single Yugoslav nation. At the same time some people, out of pure naivety — since they thought that these are simple matters, which hurt nobody — joined the crowd of those who were striving for this purpose.«

»The defence of the Slovene nation lies in the strengthening of activities in those fields which help to

preserve it, i.e. culture, history, respect for the past, as well as the mobilization of all Slovene creative forces, not only in the field of culture but also in the fields of science, business and the national economy. Today, only those nations which are capable of looking eye to eye with the other developed nations, with numerically superior nations, in all fields, not just that of culture, will be able to survive in Europe, and the world. In the West, for instance, multinational states are not popular, and the majority nation only allows minorities and ethnic communities to carry on cultural activities. The majority nation considers that all other matters are its affair, and that the minority nation or community must accept the form of existence which is offered by the majority nation.«

»I can certainly understand the strong protest of Slovene emigrants in Australia against the common core project. I was very glad to hear of their reaction, since it proves that to them, too, who are much more threatened by assimilation than others, even the thought of the loss of the Slovene language or the reduction of its importance is near to a thought of a criminal act. However, as long as we Slovenes stay as we are now, when, in difficult economic conditions, we maintain all those activities of our culture, science, education, universities and institutes, and get into direct contact with the world, not via a kind of representative's role of forums within the state, so long do we not have to worry about our own existence.«

»In the case of the rejection of the common core project we showed complete unity. Although it was we writers that began this action, we certainly obtained the full support of the nation as a whole. Slovene political opinion was completely on the side of Slovene writers, and refused to accept the joint-core project, since it represented a form of threat to the Slovene national integrity.«

New Developments in the Slovene Film Industry

At the 12th »Week of the Slovene Film«, which took place in Celje between November 7th and 15th, 1984, five new full-length feature films were shown. If we take into account the quality of these films, as well as the variety of the themes involved, and the total number of films made, then it can be said that these films represent a new era, in which the Slovene film industry and its creators have reached new heights.

All these films are concerned with life as it really is, and several of them deal with the problems affecting young people in a world of outlived values.

The film »Nobeno sonce« (»No Sun«) is concerned with the generation of schoolchildren whose inner desires as to a choice of careers have been stifled by the new system of orientated education. In this system, where there is a mechanism of automatic decision-making according to needs and average marks, children often have to train for trades and professions for which they have no inclination. Young people, full of faith and hope, crash against the real world of greed for money, and the rat race. In the film this system experiences a crisis, and even the heroine's »first love« can make no more sense of it. The world of grown-ups is a cruel one, and it will be difficult to overcome it and grow up into it. Young people of this generation have the feeling that many of them have been outwitted, and that on them »no sun« has shed its rays; if it has shone on them, then it has shone only weakly.

Vesna Jevnikar, who played the role of Veronika in this film, was proclaimed »Actress of the Year« for this role and for her part as »Lenka« in the film »Ljubezen« (»Love«). The young actor Branko Šturbej was proclaimed »Debutant of the Year« for his role as Klemen in the film »No Sun« and that of a partisan in the film »Dediščina« (»Heritage«).

The next film »Leta odločitve« (»Years of Decision«) is concerned with the world of a well-off and respected man, a politician, who suggests to his unemployed son that he should prepare his father's memoirs, from the time of the Cominform dispute. Backstage intrigues are discovered, the son moves out,

and moral debasement becomes all the more evident. The son starts to work as an »ordinary worker«, and becomes the »black sheep of the family«. The conflict between father and son is tragic only superficially, and is characterized by the suicide of a loved person. The strong father saves the son from the hands of the police, publishes the book »Years of decision«, and the son becomes a conformist, who is ready, like an obedient boy, to play his part in the general mechanism of society.

The next film, »Love«, is based on the novel of the same title by the writer Marjan Rožanc. The events take place in Ljubljana, during the period 1940—1946. The story is concerned with the members of gangs who live out their lives in spite of the war, full of youthful fun, love and adventures, until one day the war makes its influence felt. Hatred is born, friendships are broken, dark passions are awoken, lives and loves are extinguished. The wall defending them against evil, which consisted of honesty, fairness, and goodness, is broken down. Love takes on many faces and symbols: it can be gentle, fragile, and a source of happiness, or it can be cruel, despotic, coarse and destructive. It can give birth, kill, unite and divide, depending, of course, on its real strength.

The fourth film to be shown at the Celje Film Festival was »Veselo gostüvanje« (»A Merry Wedding in Prekmurje«). The film, which is set in a village of the Prekmurje plains, tells the story of a student called Miško, who doesn't succeed in becoming a priest, and so becomes a kind of travelling musician. A cottager and a poor man, he falls in love with the beautiful Šarika, who, however, it is not his destiny to win. Anger and defiance in view of social injustice grow inside him, and he hears an inner voice, the voice of an artist, which calls him to a higher mission. He plays in a quartet, all the members of which are played by top Slovene actors. Together, they represent the symbol of a poor man, a naive and good-natured little Slovene man, who is full of rough poetry and humour by which one is touched and moved. It was the writer Miško Kranjec who described these tragicomic wan-

derers in his best work »Strici so mi povedali«. This was made into a film, for which the screenplay was written by Branko Šomen and Franče Stiglic.

The fifth film which was shown in Celje was »Dediščina« (»Heritage«). This film is concerned with the history of a Slovene family, the Vrhunc family from the mining-towns of Zasavje, during the years 1914, 1924 and 1944. We see what happens to this rich family at three critical periods in history. When the Austro-Hungarian monarchy breaks up they find themselves on the brink of poverty. The position of Slovenes is shown at the time when Fascism was springing up. It was at the time when the centralistically orientated royal government was trying to introduce Fascism that the miners in Trbovlje fought with the »Orjuna« organization. The fall of the third generation of the Vrhunc family takes place in the new conditions which became established at the end of the second world war. They cannot find their proper place, and lack the clear goals which have been declared by the new society. Distrust in the coming conditions pushes them to the edge of the precipice, and individual fates reach their bitter ends. The greatness of their rich ancestors is an insufficient heritage at a time when everybody has made a new start.

These are, in brief, the themes of the five new Slovene full-length feature films.

The director of »Viba film«, Bojan Štih, has certainly made a big contribution towards the revitalization and new elan of the Slovene film. His opinion about the present position of the Slovene film is the following:

»I would say that, in the contemporary Slovene film, as well as in the theatre, there are too few works concerned with the so-called »national« theme. Directors, both of films and plays, are too much concerned with their own problems, and so do not have sufficient time to think about our joint national and social questions. Slovene film-makers and theatrical directors have become so preoccupied by Luddism and eroticism, that they have completely forgotten about classical and modern Slovene literature. Apart from this, uncalled-for »theoreticians« of the art, and philosophers, have made the matter so complicated that we hardly know what we really want. Nevertheless, it is true to say that in the past there has been

a certain amount of understanding for »national« themes in our films, for instance in the films »Na svoji zemlji« (»On one's own land«), »Balada o trobenti in oblaku« (»Ballad about a trumpet and a cloud«), »Veselica« (»A Party«) and »Idealist« (»The Idealist«). There has been no complete picture of the times in which we now live, and of the past, which could be shown to both Slovenes living at home and those living in other countries. I'm not thinking of a historical kind of film, but of a Slovene comedy, saga or tragedy. Of course this work cannot be carried out without

sufficient funds for the production and showing of such films. Today, the most expensive kind of film costs, including all expenses, about 26 million dinars. Rolls of film have become, due to the weakness of the Yugoslav dinar, so expensive, that I'm not certain how we shall be able to manage in the future.« »Apart from the film »Razseljena oseba« (»A Displaced Person«), we have not shot any films concerning emigrants and our workers living temporarily abroad, so it will be necessary to fill in this gap in the future«.

I. C.

New Bust of Ivan Cankar at Geelong, Vic., Australia

In November 1984, a new bronze bust of the writer Ivan Cankar was unveiled at Geelong, at the renewed home of the »Ivan Cankar« Slovene Association. It is the work of the famous Slovene academic sculptor, Zdenko Kalin.

Zdenko Kalin was born in 1911 in Solkan near Gorica. Today he lives, with intervals elsewhere, in Ljubljana. During the years 1930 to 1935 he studied at the Zagreb Academy of Fine Art under the guidance of the sculptors Franjo Kršinić and Robert Frangeš, of the painter Ljubo Babić, and of the graphic artist Tomislav Križman. Later he studied

at the art capital of the world, Paris, as well as in Italy, London, and elsewhere. Between 1948 and 1978 he was professor at the Ljubljana Academy of Fine Art.

The new sculpture at Geelong will be Zdenko Kalin's fourth work to enrich the places where our fellow-countrymen in Australia gather. A bust of Ivan Cankar already stands in front of the new home of the »Triglav« Club in Sydney, whereas a bust of France Prešeren stands proudly inside the Sydney Slovene Club. Kalin's fourth work in Australia is a bust of Oton Župančič, which stands in front of the »Jad-

ran« Slovene Social Club. Kalin's works are on exhibition in various parts of the American continent, too. There is a bust of the famous Slovene poet Simon Gregorčič on the farm belonging to the society of the same name near Toronto, whereas two busts of the American-Slovene writer Louis Adamič can be seen there, one in the Heritage Room of the recreational centre of the S.N.P.J., Borough of S.N.P.J., Pennsylvania, and one at the University of Pittsburgh.

We visited Zdenko Kalin in his sculptor's studio, talked to him about his sculptures, about creative art, and beauty in general. A sculptor's studio is rather like a temple, which you must enter with a lot of respect.

»In my opinion«, says Zdenko Kalin, »Cankar is not a overt fighter, but rather he is a melancholic, embittered and very much upset about the fate of the Slovene nation. His great power is satire, with which he attacks the Slovene people, convinced that he will be able to change them. As a young man, I saw all his plays, in numerous interpretations.«

»When I want to transfer Cankar's tradition into a sculpture, I encounter problems which are of a different nature to those of the pen. First, I have to achieve a certain physical similarity by means of a sculpture which is known to be Cankar's likeness. The lines must be harmoniously balanced, and then the sculpture must have a certain expressive power, which can be achieved by the sculptor. And, of course, I must take into account the basic laws of plastic art, when I view the bust from different angles. I must decide on the material which suits the sculpture best. I think that bronze gives my sculpture something which I would not be able to express in stone. With bronze, I can create different kinds of shadows, which flow into one another and emphasise the personality of this master of the Slovene word.«

»There is also a certain Bohemian quality in this sculpture. It expresses, too, serious and devoted work for his nation, for the coming generations. Ivan Cankar stands in the centre of life, including political life, as he was in 1917, when he stood for the independent role of the Slovene nation within the framework of the Yugoslav community.«

»And what is beautiful, for you, what concept of beauty inspires you when you are sculpturing?«

A view of Metlika — Bela krajina (photo by Janez Zrnec)

»As far as my feelings can carry me, I try to produce an image of the world as I would like it to be: beautiful, good, humane, and patient. My sculptures of children express this, they are just goodness, whereas my sculptures of women, the preservers of mankind and the world, express it very strongly, too.«

Zdenko Kalin is a member of the Slovene Academy of Science and Art, which is the highest honour

attainable for a Slovene on his creative path of life. In spite of this, he has remained simple, warm-hearted and rich in his power of expression in words. Only people who know their own worth, and don't have to prove it at every step they take, are like that. Zdenko Kalin's works, which have a permanent value in the history of recent Slovene sculpture, speak on his behalf.

comienzo de este valle están las pendientes occidentales del Velika Ponca, en las que a principios de este siglo trabajó el ingeniero Stan-ko Bloudek. En su camino hacia Tamar, donde el valle de Planica termina bajo la peña septentrional del impresionante pico de Jalovec, contempló Bloudek durante mucho tiempo las pendientes, midió los vientos y el deambular del sol. La gente no sabía si era un pintor que estuviera tomando apuntes. Aquel entusiasta del deporte, soñador y esteta, diseñador de aviones y piscinas y gran innovador de espacios deportivos, reflexionaba sobre el trampolín ideal. Con un ligero fallo, tolerable, aquel trampolín sería el mayor de los hasta entonces construido en el mundo.

Pero dejemos de lado todas las cuestiones y problemas pendientes de solución en aquella lejana primavera de 1934, cuando en Planica se instaló el mayor trampolín del mundo. La historia del deporte blanco registró que aquel año, en un país que no podía presumir de gran tradición en deportes de invierno se había logrado un récord mundial. Todos los esfuerzos de los entusiastas deportivos, de grupos de amigos y socios comerciales del ingeniero Bloudek, resultaron coronados por el salto de 92 metros logrado por el noruego Bürger Ruud.

Ruud era ya antes de este salto marca mundial tras haber obtenido en Noruega, número uno de los saltos mundiales, la invitación a participar en la competición del nuevo trampolín de Bloudek. Sigmund y Bürger Ruud, los hermanos récord, sintieron todo el atractivo de aquel desafío.

El profesor Drago Ulaga, hoy deportista jubilado que sigue escribiendo y comentando el deporte, fue en aquella ocasión reportero de una transmisión de radio. No había en Planica teléfono y hubo que instalar una línea provisional que sirvió a los periodistas deportivos para dar cuenta del nuevo récord. Hoy en día, cuando la pequeña pantalla nos asoma a los grandes logros deportivos en primera línea, difícilmente podemos hacernos idea de lo pendiente que estaban de aquel acontecimiento todos los esquiadores del mundo, aun no sabiendo exactamente donde estaba Planica. Llovieron las detalles y, con ellos, el interés de individuos y organizaciones de la Federación Internacional de Esquí, que no veían con buenos ojos la irrupción de Planica en la cumbre del deporte blanco. La prensa machacó acerca del supuesto peligro de saltos de 100 metros, por exigir

Every Fourth American Sits on a Chair Made in Yugoslavia

It was fifteen years ago that »Lesnina« of Ljubljana and the American firm, Chatam County Furniture Corporation of High Point, North Carolina, established commercial relations, and »Lesnina« became the exclusive exporter of furniture to this firm.

In 1970 exports to America were worth 667,000 dollars. The next year, due to increasing demand, a joint assembly factory was established. In 1978 a joint company was established, 50 % of the capital being provided by each of the two enterprises.

Today, exports amount to between 17 and 20 million dollars. Together with thirteen Yugoslav part-

ners, »Lesnina« has sold a total of 160 million dollars' worth of furniture, mainly chairs and rocking-chairs, to the U.S.A. This means that practically every fourth American sits on a chair made in Yugoslavia. This year exports should be increased very considerably, and should amount to 105 million dollars.

The president of the Chatam County Furniture Corporation, Robert Frieman was recently awarded the Order of the Yugoslav Flag with Gold Wreath by the Praesidium of the S.F.R.J., for his services in the promoting of the products of the Yugoslav furniture — manufacturing industry in the U.S.A., and in the developing of friendly relations between these two countries.

Los trampolines de 70 y 90 metros, con todas las instalaciones accesorias, figuran entre los mejores, más bellos y más elegantes del mundo en su clase, en opinión de especialistas que han recorrido todas las nieves del planeta. Los hermanos Gorišek proyectaron la maravilla de Malo Polje, que en parábola desciende suavemente junto a las copas de los pinos.

Si volviéramos la vista hacia la prestoria de esta obra maestra de los trampolines de esquí de más de cien metros, llegaríamos a los históricos de Planica.

Este idílico valle alpino en el que brota el Sava, el río yugoslavo más largo, siendo una de sus fuentes la cascada del Savica de Bohinj, está situado al noroeste de Eslovenia y Yugoslavia, cerca del triángulo fronterizo entre Italia, Austria y Yugoslavia. A menos de un kilómetro del

página
en español

Medio siglo de Planica

Hemos dejado atrás dos olimpiadas, la de Sarajevo, blanca y la de Los Angeles, caldeada. Vuelve e empieza una temporada de invierno, con deportes que cada vez seducen más. En Sarajevo, la ciudad yugoslava donde hubo una olimpiada a medida, con casi todas las instalaciones construidas en función de ella, fue el trampolín de Malo Polje el que más elogios consiguió.

éstos, se decía, más de lo que el máximo biológico de los deportistas podía buenamente dar. Incansable, Bloudek retoca las instalaciones y apuntala con datos científicos todo lo relativo a su obra. Con la ayuda de su amigo Janez Kerštajn, lugareño de los alrededores de la aldea Rateče, a la entrada del valle del Planica, elabora toda un plan de preparativos de terreno. Resultado de ello, dos años después del récord de ello, dos años después del récord mundial de Bürger Ruud, el austriaco Sepp Bradl sería el primer hombre de la historia en saltar con esquíes los 100 metros. A los periodistas se les escapó entonces, probablemente sin malas intenciones, el término de *vuelo sobre esquíes*. Verdad es que la evolución de aquellos valientes esquiadores en el aire ya no era un simple salto. Ocurrió que se producían vuelos mayores con un mismo impulso de partida. No eran, pues, resultado de más o menos empeño muscular, sino de las distintas capacidades de perforar el aire adecuadamente con acrobacias o pliegues aerodinámicos del cuerpo. El enfoque científico de aquel constructor y diseñador de aviones que era Bloudek, introdujeron en el esquí la validez de las leyes aerodinámicas, que le permiten a un objeto más pesado que el aire, desafiar a la ley de la gravedad. Para que estas posibilidades llegaran a su máxima expresión, había que aumentar el impulso inicial, prolongar el vuelo y acomodar la técnica de salto. En otras palabras, Bloudek, lejos de dormirse en los laureles, buscó lo más rápido, lo más alto y lo más fuerte y anunció su proyecto de trampolines gigantes para vuelos de más de 170 metros.

Sabido es el destino de quienes quieren más de lo que su medio ambiente espera de ellos. Por eso es interesante que Bloudek no contara en su entorno con contrincantes serios opuestos a sus ideas. Hasta jóvenes atletas le ofrecieron su cooperación, al contrario de una Federación Internacional de Esquí, en la que pesaban mucho los noruegos.

Se produjo una prohibición de competiciones «sobre pistas peligrosas», reforzada por toda una maquinaria propagandística. Yugoslavia y su Planica tenían que volver a resignarse a volver a ser una «modesta tercera división», y los osados que habían propagado el riesgo innovador debían ser encasillados en el molde de los locos.

Bloudek vuelve a responder a su manera. Retoca sus trampolines y en marzo de 1938, cuando arreciaba

la prohibición oficial, inauguró un «entrenamiento internacional libre» en el que participaron los mejores saltadores de la Europa Central. Resultado de ello, Sepp Bradl vuelve a volar más allá de los 100 metros, sentando un récord de 107.

Los administradores no ceden. No saben reconocer que Planica los desborda. Por ello, hasta en los últimos años que precedieron a la Segunda Guerra Mundial, sigue vigente el anatema contra las competiciones oficiales. Pero ya la semilla del desafío germinaba. En el curso de la «semana de vuelo sobre esquí», en febrero y marzo de 1940, tres esquiadores superan los 110 metros, llegando Rudi Goering a establecer un nuevo récord de 118 metros. Por primera vez volaron dos yugoslavos, Rudi Finžgar y Albin Novšak más allá de los 100 metros, aunque no les fuera reconocida la marca por haberse caído al final.

Después de la liberación, el ingeniero Bloudek restaura el trampolín, que había resultado muy dañado por la guerra. Tras un rodaje paulatino en 1947, los mejores esquiadores vuelven a organizarse extraoficialmente en 1948, prevaleciendo los suizos y los yugoslavos. Fritz Tschannen vuela sobre 120 metros, sentando un nuevo récord mundial. Poco faltó para que lo superara el «águila de Mojstrana», el yugoslavo Janez Polda. Pero durante su salto de 120 metros rozó la nieve y dejó escapar su marca.

En los años cincuenta se produce un cambio cualitativo de la situación, con el surgimiento de dos trampolines gigantes más en la ciudad austriaca de Kulm y en la germano-occidental, de Oberstdorf. Ambas son mayores que Planica y pronto caerá un nuevo récord mundial, cuando Franc Luitro vuela en Oberstdorf 139 metros. Esta marca permanecería inamovible durante todo un decenio, hasta el campeonato de 1961, cuando el yugoslavo Jože Šlibar accede al título de primer saltador del mundo con vuelo de 141 metros también en Oberstdorf.

Nos llevaría muy lejos citar todos los resultados de aquellos valientes. A la gigantesca trinidad de Planica, Kulm y Oberstdorf se unieron el trampolín noruego de Vickersund (al haber renunciado los noruegos, en el entretiem po, a sus anatemas antibiológicos, lo mismo que la Federación Mundial de Esquí) y el americano de Ironwood, el checo de Haratchov, llegando la culminación con el congreso de la Federación Mundial de Esquí en Opatija, en la que se decidió oficialmente la nueva

disciplina de «vuelos sobre esquí», decidiéndose que el primer campeonato se celebrara el año 1972 en Planica.

El ingeniero Stanko Bloudek no vivió esta alegría, que significó el reconocimiento a su audacia y pericia. El primer campeonato mundial se celebró en unos trampolines mayores, cercanos a las viejas pistas construidas por el propio Bloudek bajo el monte Ponca, con cinco terminales de 25 a 130 metros. Los constructores de estas gigantescas instalaciones fueron los hermanos Janez y Vlado Gorišek, jóvenes ingenieros que crecieron junto a Stanko Bloudek. Janez Gorišek fue el campeón mundial de salto, probando con la práctica su superioridad a los teóricos del salto.

La nueva Planica vuelve a ponerse en cabeza de las marcas mundiales. El vuelo sobre esquíes había dejado de ser atracción, convirtiéndose en disciplina normal. Las mejores escuelas de esquí comenzaron a ponerse a la hora de la nueva disciplina. Debido al gran esfuerzo físico y psíquico requerido, se hizo necesario limitar el número de saltos por individuo. La Federación Mundial decidió que los vuelos sobre esquí se celebraran una vez por temporada.

Esta limitación no resistió al tiempo. El desarrollo del vuelo sobre esquíes acarreó pronto muchos deportistas capaces de repartirse por todo el mundo. Junto a los campeonatos mundiales de salto sobre esquí de Planica, la competición más importante es la conocida por las siglas KOP (Kulm, Oberstdorf, Planica) que se desarrolla en cada uno de estos lugares cada tres años.

Planica volverá a estar en primera reconstruida y mejorada para poder acoger el vuelo más largo del mundo sobre esquíes (ya se ha llegado a los aterradores 180 metros). Con un pequeño retraso, debido a los Juegos Olímpicos de Sarajevo 1984, este acontecimiento marcará los cinco decenios de la disciplina deportiva más apasionante, el vuelo sobre esquíes.

3

4

5

Bohinjski nadstropni »stanovi«

Poti, na katerih smo odkrivali značilnosti slovenskega ljudskega izročila, so nas doslej vodile iz dolin do nižjih planin, s tem pa se sedaj odpravimo v višje planine v osrčje Triglavskega pogorja. Pesnik Julijskih Alp, dr. Julius Kugy, je odkrival njihove lepote in jih opisal z občutenimi besedami, ki naj tudi nam predstavijo ta del slovenske zemlje v kar najbolj toplih barvah: »Čaroben je pogled z vrha Lepe špice! Tisoč sedemsto metrov niže se vije med gorami dolina Trente. Srebrni trak Soče se leskeče, natanko razločim kraje svojega veselja. S pobočij odmevajo zategli klici pastirjev. Daleč, tam nad koncem doline, stoje visoko in široko razpostavljene gore Kanina, še dlje v modri dalji vojske Dolomitov ...

Na severovzhodu prestoluje Triglav, njegov silni dih veje semkaj. Ob bokih mu stojita visoki Kanjavec in Debeli vrh. Na vzhodu se mu pod nogami izteza dolina Sedmerih jezer. V tistem, resnem zapovrstju leže ljuba jezera, vsa temna in kovinsko zelena, najmanjše prav zgoraj še obrobja sneg. Visoko nad njimi potujejo lepi, beli oblaki«.

Kako je doživljal veliki gornik mik bohinjskih planin? »Planine tega kraljestva so kaj revne in borne. Kot izgubljene žde v širnih, čudovitih tihih globačah, odmaknjene svetu, pogreznjene v žalost. Kamnite in raskave so

steze, komaj jih ločiš sredi divjih skalnatih bolvanov, tako so zavite. Često v dvomu zastaneš. Pragozd ti zastavi pot in te začudeno ogleduje, češ, kaj pa ti iščeš tod?« ...

»Kamniti zidovi, ki uokvirjajo planinske pašnike, spominjajo na bližnji Kras. Snežnica si tudi tu išče in najde skrite podzemne poti, vendar so struge potokov in kratkih rek že bolj izrazite ter pregledneje urejene. Na dan žubore dragoceni julijski studenci, čeprav le poredkoma«.

Takšen je Triglavski svet tudi še dandanes. Spremenilo se je pravzaprav le življenje ljudi. Pred sto in tudi več leti so po spodnjih in visokih bohinjskih planinah odmevali od pomladi do konca poletja veseli klici pastirjev, v kočah so žareli na odprtem ognjišču migotajoči ognji in v notranjščini koč je kipel smeh pastirjev. Danes se je to življenje umirilo; mnogo planin je opustelo (npr. Pri jezeru, Ovčarinja, Grintovica, Hebet), ker mladi delajo v tovarnah, stari pa so onemogli in ne morejo več z živino v planino. In vendar se kaže spet upanje. Počasi se planšarsko življenje obuja; na Tolminskem hočejo poživiti planšarstvo, saj se vedno bolj zavedajo, da lahko daje kruh in zaslužek tudi kmetijstvo, ne samo industrija. Pa pustimo ob strani razmišljanja o usodi živinoreje in se vrnimo v Bohinj, ki ne slovi samo zaradi pokrajinskih lepot, temveč tudi

zaradi večstoletne planšarske tradicije.

Zgodovinska podoba Bohinja še čaka izčrpne obdelave, ni pa dvoma, da so se tukaj za stalno naselili ljudje že pred več kot tri tisoč leti, občasno pa so se zadrževali v tem svetu že davno prej. K stalni naselitvi je semkaj privabila človeka ruda, zlasti še železova, ki so jo pred tri tisoč leti topili v posebnih vetrnih pečeh pod Studorjem in tudi višje v gorah. Mikavna je misel, da so začetki planšarstva v Bohinju povezani z železarstvom: rudarji naj bi bili jemali s seboj v gore, kjer so nabirali in iskali rudo, tudi nekaj živine, da so se lahko hranili z mlekom. Počasi se je z železarstvom vred razmahnilo v Bohinju tudi planšarstvo, ki so ga pospeševale ugodne zemljepisne razmere: Naravni planinski pašniki, nastali ob gozdni meji, približno 1800 m visoko, poskušajo dokazati, da so prebivalci Bohinja že od vsega začetka, odkar so se stalno naselili v Bohinju, izkoriščali planine v visokem svetu in tam pasli živino stoletja in morda tisočletja skoraj na istem mestu. Tudi ko so prišli v zgornjo Bohinjsko dolino konec šestega stoletja Slovani in se tam naselili, naj bi planine ne izumrle; tako lahko sklepamo, ker naj bi bili Slovenci počasi prevzeli od staroselcev planine in se od njih tudi naučili planovati ter graditi stavbe. Planin si posamezniki niso nikoli lastili; pripadale naj bi od davna vaškim skupnostim, srenjam, ki so za planine skrbele in jih vzdrževale (trebile). Proti koncu srednjega veka so dobili posestne pravice nad večjim delom bohinjskih planin zemljiški gospodje iz Radovljice in z Bleda, o čemer pričajo spori, ki so nastali zaradi posestnih meja in so popisani v listinah in urbarjih. O nekdanjem obsegu bohinjskih srenjskih planinskih pašnikov smemo sklepati tako po zgodovinskih virih kot po tem, ker srečujemo značilne stanove, zgrajene na kolibah, samo na ozemlju, ki je od davna pripadalo studorski planinski srenji. Še danes naletimo na »stanove«, ki počivajo na stebrih, na planinah pod Črno prstjo in Voglom, v bližini Komne in Sedmerih jezer, v Velski dolini in okolici, medtem ko na drugih planinah postavljajo pastirske koče z drugačno konstrukcijsko zasnovo.

Kakšna je značilna bohinjska planšarska koča? Pritlični del koče je zgrajen kot nekakšno leseno ogrodje, sestavljeno iz štirih ali več stebrov, »kobil«, visokih približno 170 cm. Na njih

Opuščen pastirski stan planina Pri jezeru (foto: inž. A. Sušnik)

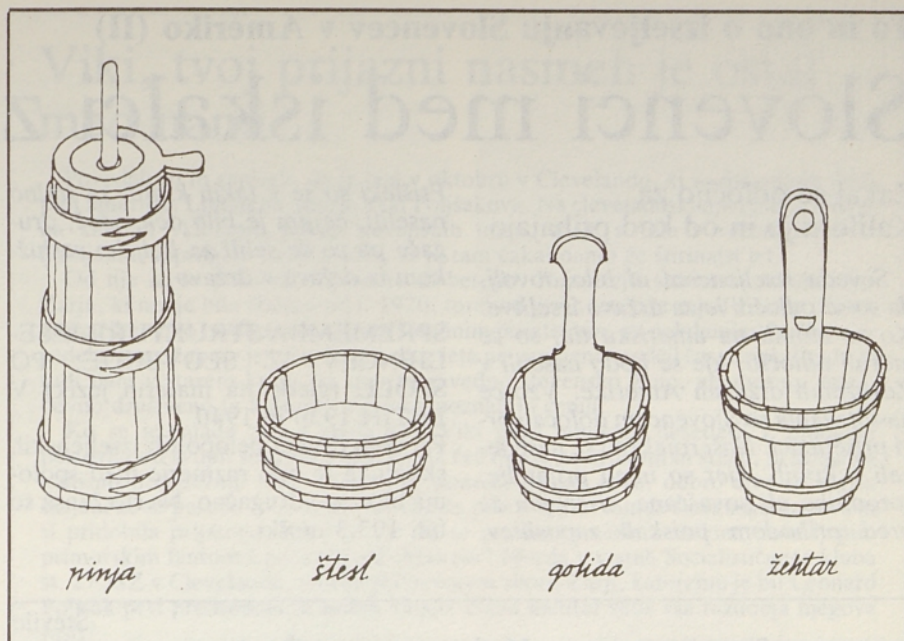

počiva zgoraj venec tramov, na vogalih križanih in vezanih »na brade«. Na venec so položene »podnice«, deske in na te je postavljena brunasta koča pravokotne oblike, dolga približno 550 cm, široka 350 cm ter visoka približno 180 cm. Stropa stavbica nima, streha je dvokapna in krita s škodlami.

V stan pridemo po lesenih »štapcah«, stopnicah. Najprej stopimo v odprto preddverje. »pomole«, kjer spravljajo pastirji drva in sušijo škodle. Za pomolami je bivalni prostor z odprtim lesenim ognjiščem, z dvema ležiščema ob steni in s klopmi. Pohištva je v stanu malo: nekaj trinožnih mlekarskih stolov, skrinjica za obleko, manjša omarica za živila, v steno pa je zabitih nekaj klinov za obešanje obleke. Razen te opreme ima pastir v koči tudi več posod: »štecle« (nizke, okrogle lesene posode za mleko); »žehtarje« (posode z ročajem, vanje molzejo mleko); »putrihe«, manjše lesene zaprte posode za prenašanje vode; »brento« za prenašanje mleka. Še do nedavna so hranili v koči tudi »golido«, leseno posodo, da se je v njej pastir umival; »dežo«, kjer je imel spravljen kisel sir in »pinjo«, v kateri je medel maslo. Za kuhanje rabijo še danes različne ponvice, kozice in bakren kotlič. Seveda so v zadnjih desetletjih nekaj starejše opreme že opustili; vidimo jo lahko na razstavi v Planšarskem muzeju v Stari Fužini.

Gotovo niso vse pastirske koče na bohinjskih planinah zgrajene tako, kot sem opisal. Življenje je narekovalo pastirju, da se je prilagajal zemljepisnim razmeram, terenu, gospodarskim spremembam, svojim sposobnostim pa tudi času, ki je prinašal vedno druge terjatve. Tako so ponekod postavili kočo namesto na štirih, kar na dveh »kobilah«, drugi konec koče pa oprli na kamniten zidec (npr. v planini Vodični vrh). Spet drugod so opustili preddverje-pomole, drugje pa so na strehi napravili še čop. Če so mogli, so pastirji kočo kakorkoli tudi olupšali, izrezali na durih »sveto znamenje«, popisali pograd z napisi, izrezljali vratne podboje ipd. Ti drobni detajli in konstrukcijske izboljšave kažejo, da so te stavbe živ organizem, ne pa kalup.

Prostorska zasnova stanu pa je kljub spremembam, ki jih je doživljala stavba v stoletjih, ostala enaka: pritlični del stanu je namenjen za zavetje živini, nadstropni pa človeku za bivanje. Mislimi smemo, da živi ta arhitektura v bohinjskem kotu morda že več tisočletij. V tem času je od prvobitne podobe ostala le njena nadstropna zasnova in danes stoji pred nami kot rudiment nekdanje prazgodovinske železnodobne hiše, ki je bila zgrajena s skeletno konstrukcijo; preostanek te prvobitne stene pa naj bi bili podporni stebri – kobile pri današnjih stanovih.

Nekaj starejše pastirske opreme z bohinjskih planin (risal arh. Vlasto Kopač)

Večstoletno življenje te stavbne dediščine se je seveda trdno vgnezdilo v zavest slovenskega človeka. Postala je pojem, ki je usidran v leposlovju, ljudskem pesništvu in pripovedništvu, v slikarstvu in nasploh v vsakdanjem življenju.

Žal, podoba te pastirske arhitekture kvari premajhna skrb za njeno ohranitev. Mnoge stavbe propadajo, tiste, ki v njih še prebivajo, pa ne obnavljajo dovolj skrbno. Kjer pa za stavbe skrbijo, kažejo naselja vabljivo podobo z naravo zraščene arhitekture, ki jo naglašajo enotna raba lesa, enak naklon streh in vsem skupna tipologija stavb. V slovenski kulturni krajini naletimo le redko (še najbolj na Krasu) na naselja, ki bi bila tako skladno zgrajena, kot so pastirska.

Kljub navidezni skromnosti bohinjske pastirske arhitekture pa je tudi res, da skriva v sebi mnogo ustvarjalnih moči in arhitektonskih vrednot, prezreti pa ni mogoče tudi njenega stavbnogodovinskega pomena. Zato lahko bohinjski »stan« vrednotimo ne samo kot funkcionalno ustrezno arhitekturo, ampak tudi kot častitljiv etnološki kulturni spomenik, ki ne bogati samo naša domača stavbna dediščina, marveč tudi širšo evropsko, predvsem pa alpsko arhitekturno izročilo.

Tone Cevc

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Humor je sol življenja.

Kar se pri igri dobi, se za uho založi.

Kdor poje rad, ostaja mlad.

Kdor večkrat išče razvedrila, mu malo treba je zdravila.

Kjer je veliko vpitja, tam je malo užitja.

Kjer junaki – ukanje, kjer deklič – petje.

Med ližemo, ker je sladek.

Mlad pijanec – star ubožec.

Pevec – pivec. Pevci – pivci. Peti in piti si je v rodu.

Pijancu se seneni voz ogne.

Pijan, da mački pravi botra.

Pijanec ima dva angela varuha.

Pijanec ima tri lastnosti: moder je, močen in

Slovenci med iskalci zlata

Zakaj se odločijo za Kalifornijo in od kod prihajajo

Seveda izseljencem ni bilo dovolj, da so se odločili le za državo izselitve. Ko so stopili na ameriška tla, so se morali odločiti, kje se bodo naselili v Združenih državah Amerike. Vzorce naseljevanja so Slovencem določali prvi priseljenci. Naši rojaki so se naseljevali v krajih, kjer so imeli prijatelje, sorodnike ali sovaščane. ti so jim že pred prihodom poiskali zaposlitev.

Prišleki so se v takih krajih za stalno naselili, če jim je bilo delo všeč, drugače pa so se selili za boljšim zaslužkom iz države v državo.

SPREMEMBA STRUKTURE IZSELJENCEV IZ SLOVENIJE, PO SPOLU (glede na materin jezik) V LETIH 1930 in 1940

Pri vseh drugih belopolnih izseljenskih skupinah je bilo razmerje med spoloma bistveno drugačno. Na sto žensk so bili 103,3 moški.

Leto	Skupaj		Moški		Ženske		Število moških na sto žensk
	Št.	v %	Št.	v %	Št.	v %	
1930	77.671	100	46.989	60	30.682	40	153
1940	75.560	100	43.520	58	32.040	42	136

Vzroke, ki so prevladovali pri odločanju o naselitvi v Kaliforniji, lahko razvrstimo takole:

- udeležba pri iskanju zlata;
- udeležba v projektu Rajske doline;
- pridružiti se sorodnikom, prijateljem ali znancom iz rodni vasi in z njihovo pomočjo dobiti dobro zaposlitev in zaslužek;
- podobna klima kot v domovini;
- splošni naselitveni tok prebivalstva v države tako imenovanega Sončnega pasu (Sun Belt).

O slovenskih zlatoiskalcih in o slovenski katoliški naselbini v Rajski dolini je že bilo nekaj napisanega.

Najbolj pogosto so se za naselitev v Kaliforniji odločili zaradi rojakov, ki so že živeli ob Tihomorski obali. Tako »stari« naseljenci kot prišleki, so se zavedali, da bo njihovo življenje lažje, če bodo živeli skupaj. Življenje v slovenski skupnosti jim je nudilo družbeno in socialno varnost. Med delom na terenu sem srečala veliko rojakov, ki so se (ali pa njihovi predniki) najprej naselili v premogovnih krajih Pennsylvanije, Ohija in Zahodne Virginije. Šele kasneje, ko so se jim ponudile boljše možnosti za zaposlitev in ko so se že privadili ameriškemu načinu življenja, so se preselili v Kalifornijo.

Mary Sommers iz San Franciscu je pripovedovala, da je njen oče po prihodu v Združene države najprej delal v rudniku v Pennsylvaniji, kjer je imel brata. Vzdržal je le teden dni in potem spoznal, da trdo delo pod zemljo ni zanj. Dve leti je »trampal« (se je potepal) po deželi, se preživljal s kockanjem in se šele nato poročil in se ustalil.

Neredko so se rojaki že pred odhodom iz Slovenije preko pisem pozanimali o možnostih zaposlitve. Josef Weber iz Predgrada v Poljanski dolini ob Kolpi v svojem pismu z dne 21. januarja 1895 takole sprašuje prijatelja Marka Jonkeja:

»Dakle dragi Marko dam ti vedet dajst mislim spet Nazaj tistam prit naspomlad in te prosim dami Pišeš kako ji iše kaj tiste vu Sant Francisco ali bi iše se kaj zaslužilo in čese dela kaj dobi jast bi naj rajši Tistam šel ker tiste je iše najlepši kraj keni nikakove Zime dragi Marko Jas bi jako rat iše enkrat s tabo en glaš vina pil nazdravji dakle dragi Marko jast te prosim dabi mi pisal ako bi bilo tistam zapojt te prosim Pišimi use natanko kako je te prosim Nekar name pozabit dami nebi pisal nazaj...«

Hkrati Weber prijatelja prosi za denarno posojilo, ki bi mu omogočilo vožnjo v San Francisco.

Podobnih pisem se je veliko ohranilo. Zanimivo je pismo, ki ga je Marku Jonkeju v San Francisco pisal rojak Marko Majerle iz Švice. Kot zapornik je iz Zagreba pobegnil v Italijo in nato v Francijo in Svico. Tudi Majerle rojaka prosi za denar, s katerim bi si kupil vozovnico in kasneje za pomoč pri iskanju dela. Pismo je nedatirano, verjetno pa je bilo napisano leta 1895. Marko Jonke je Majerletu prav gotovo pomagal, saj le-tega 6. junija 1896 najdemo že v Ely, Minnesota, 2. februarja istega leta pa Marko Majerle že živi v San Franciscu.

Iz omenjenih pisem je razvidno, da so si rojaki med seboj pomagali in se

podpirali. To je bil eden od najbolj običajnih razlogov za naseljevanje Slovencev v Kaliforniji. Najlažje jim je bilo priti v mesta, kjer so se rojaki že zakoreninili. Nič čudnega, saj so se v Združenih državah srečevali z že tako preštevilnimi težavami: neznanje jezika, nevajenost potovati, srečavanje z novim kulturnim okoljem, v katerem se ni bilo lahko znajti, domotožje, osamljenost itd.

Veliko manj Slovencev se je za Kalifornijo odločilo zaradi klime, ki bi jih spominjala na domače kraje. Ta razlog je bil dosti bolj pomemben pri naseljevanju Dalmatincev, ki so se tudi v Kaliforniji, tako kot doma, ukvarjali z ribolovom in predelavo rib. Najbolj znana dalmatinska ribiška naselbina v Kaliforniji je v San Pedru blizu Los Angelesa. Poleg tega pa so Dalmatinci v Kaliforniji razvili tudi zelo znano sadjarsko naselbino v Watsonville-u blizu Montereyja. Ne smemo pa zamenjati dejstva, da je večina Slovencev v San Francisco prišla iz Bele krajine, le redki so prišli iz drugih slovenskih pokrajin. Rojaki, ki so v San Francisco prišli npr. z Gorenjske ali Primorske, sami sebe imenujejo »Črni Kranjci« kot nasprotje Belokranjcev.

V osemdesetih letih 19. stoletja je phylloxera uničila vinograde v Dalmaciji, v delih Slovenije, pa tudi v drugih evropskih deželah. Za vinogradne predele je bila to prava katastrofa. Insekt phylloxere so skupaj z eksperimenti, s katerimi so nameravali izboljšati evropsko trto, prinesli iz Amerike. Zaradi tega je v Sloveniji najbolj trpelo področje Bele krajine. V letih med 1890 in 1900 se je s tega področja izselilo kar dvanajst odstotkov vseh prebivalcev. S področja Dolenjske in Bele krajine je bilo izseljevanje približno dvakrat večje, kot je bilo slovensko poprečje na tisoč oseb med leti 1900 in 1913. Izseljevanje z Gorenjske je bilo dosti manjše, saj je bil ta del Slovenije industrijsko dosti bolj razvit. Tudi s primorskih predelov Slovenije je bilo izseljevanje manjše. Povečalo se je šele po prvi svetovni vojni, ko je velik del slovenske Primorske pripadel fašistični Italiji.

Šele v zadnjem času, od 1950. leta naprej, se v Kalifornijo iz drugih ameriških zveznih držav selijo rojaki, ki imajo na severu težave z zdravjem. Ugodna klima v sončni Kaliforniji jim kot sami pravijo, podaljša življenje. Naselitveni tok prebivalstva v države tako imenovanega Sončnega pasu je splošen pojav, saj se starejši Američani, ne glede na to, kateri etnični skupi-

ni pripadajo, naseljujejo predvsem na Floridi in v Kaliforniji.

Potovanje v Kalifornijo je bilo dolgotrajno in utrudljivo. Leta 1869 so z železnico povezali obe ameriški obali in odtlej je potovanje postalo varnejše. Pred tem so potovali z vozovi, ali pa so vso pot prejahali. Nekateri so se v New Yorku vkrcali na ladjo, ki jih je pripeljala do Srednje Amerike, z vlakom prekoračili celino in s tihomorske obale z drugo ladjo odpluli do Kalifornije. V prvih dveh desetletjih našega stoletja pa so znani celo primeri, ko so se ljudje na potovanje preko Amerike podali s kolesi.

Koliko je Slovencev v Kaliforniji

V obdobju od leta 1890 do 1924 je domovino zapustilo največ Slovencev, Hrvatov in Srbov. Natančnih podatkov o številu Slovencev v Združenih državah Amerike ne bomo mogli nikoli dobiti. Ameriški biro za izseljevanje je namreč prišleke različnih narodnosti iz Avstro-Ogrske označeval med leti 1861 in 1910 kot Avstrijce. Od leta 1899 najdemo Jugoslovane v uradnih statistikah v treh skupinah. Prva je zajemala Slovence in Hrvate, druga Bolgare, Srbe in Črnogorce, tretja pa prebivalce Dalmacije, Bosne in Hercegovine. Od leta 1922 v uradnih statistikah uvedejo novo kategorijo – Jugoslovan. Tako nikoli ne bomo poznali resničnega števila naših rojakov, ki živijo v tujini.

Druga podobna težava pa izvira iz dejstva, da so se naši izseljenci zaradi premajhne narodnostne osveščenosti sami prištevali k drugim narodnostnim skupinam (npr. k Avstrijcem ali k Italijanom). Po začetku prve svetovne vojne so postali Avstrijci, Italijani in Nemci v Združenih državah zelo oslovraženi. Takrat so se tudi Slovenci, predvsem pod pritiskom ameriškega javnega mnenja zavedli, da pripadajo malemu evropskemu narodu, ki ga zatirajo tisti, h katerim so se do pred kratkim prištevali.

Podatki o številu Slovencev, ki živijo v Združenih državah Amerike, se torej močno razlikujejo. Vendar pa nas v okviru Kalifornije te številke le v tolikor, kolikor nam kot ilustracija pomagajo ustvariti si podobo o številu Slovencev v Kaliforniji.

(nadaljevanje prihodnjic)

Polonca Cesar

Viki, tvoj prijazen nasmeh je ostal med nami.

Povedali so in zapisali, da je lani v oktobru v Clevelandu, ki so mu včasih rekli tudi ameriška Ljubljana, umrla Viki Poljšakova. Na clevelandski njivi miru, kjer je na kamnih vklesanih toliko slovenskih imen, se je strnila v večem objem z ljubljenim soprogom Leonardom, ki je tam čakal nanjo že štirinajst let.

Od nje so se poslovili s pesmijo in besedo. Najstarejši slovenski pevski zbor Zarja, ki mu je bila članica od l. 1920, torej od prvih let, ji je zapel v slovo. Poleg domačih je bilo brdko tudi njenim številnim prijateljem, pa nekdanjim društvenim sodelavcem, čeprav je vrste le-teh skozi leta neusmiljeno zredčil čas. Enako hudo je tudi nam v starem kraju, ki smo to zavedno slovensko ženo, neumorno, prizadevno društveno in kulturno delavko poznali in cenili.

Ko se je mlada zala Čebularjeva Viki pred mnogimi desetletji v Ljubljani poslovila od svojih sester in odpotovala čez morje za kruhom in srečo, ni sanjnila kakšnih nedosežnih sanj. S seboj je ponesla pridne roke, dobro srce in v grlu škrjančkovno pesem. S to doto si je odprla poti v takrat mlada slovenska društva in si pridobila prijatelje. Kdaj in kje sta se prvič srečala s slokim, zamišljenim primorskim fantom Leonardom Poljšakom? Morda v vrstah Socialističnega kluba št. 27 JSZ v Clevelandu, morda pri pevskem zboru Zarji, kateremu je bil Leonard Poljšak prvi predsednik in zatem njegov zvesti mentor skozi vsa razdobja njegove rasti?

Sama je nekoč priznala: – Ja, takrat dekletom v Ameriki ni manjkalo domačih fantov. Ko smo se zvečer vračale domov s sestankov ali vaj, so se nam kar ponujali za spremstvo. Meni pa je bil všeč samo Leonhard, zato ker ni bil vsiljiv. Kar tiho je stal zraven. Pa sem se enkrat okorajžila in rekla: – Kar ti me pospremi, če hočeš. No, tako se je začelo spletati med nama. Nikoli se nisem pokesala in on najbrž tudi ne... Viki je postala Poljšakova. Prepevala sta pri Zarji, hodila na vaje, pa na sestanke drugih društev. Vse seveda zvečer, po rednem delu. Leta 1938 sta pripeljala v Zarjine vrste sina Edwina. Postal je pianist zbora, kar je še danes. Ne vem vsega, pri katerih društvih in organizacijah je pokojna Viki Poljšakova sodelovala. Znano mi je le, da je bila med drugim tudi članica glavnega odbora Progresivnih Slovencev Amerike, kjer je od leta 1951 vrsto let zelo uspešno in prizadevno kot predsednica vodila prosvetni odbor. Pod njenim vodstvom je odbor izvedel številne pomembne akcije: organiziral je razne izobraževalne tečaje, številne kuharske tečaje za mlade gospodinje slovenskega rodu kakor tudi za žene drugih narodnosti, ki jih je zanimala naša domača kuha. Prijavljenk za te tečaje je bilo toliko, da so jih morali ponavljati. Izdalo so kuharsko knjigo. Zbirale so sredstva za spominsko ustanovo Eleanor Rooseveltove. Najpomembnejše delo tega odbora v tistem času pa je bila široka akcija za zbiranje in nabavo tehničnih in drugih učnih knjig in raznih strokovnih publikacij za slovenske šole, knjižnice in univerzo v domovini, ki smo jih takrat doma krvavo potrebovali. Odbor je naročil, in seveda naročilo tudi plačal iz svojih sredstev, vrsto časopisov in revij za knjižnice in razne zavode v domovini. Vse to je bilo za nas takrat neprecenljive vrednosti in Slovenska izseljenska matica je prejela od ustanov številne tople zahvale z željo, da jih posreduje prosvetnemu odboru PSA.

Naše prvo srečanje z Viki je bilo na železniški postaji ob prihodu skupine ameriških rojakov. Matičarji smo jim v pozdrav prinesli slovenske šopke: nageljne, roženkrtav in rožmarin. Viki je svoj šopek stisnila na prsi: »Oh, slovenski šopek, čisto pravi: nageljni, rožmarin in roženkrtav. Zdaj vem, da sem zares doma.« Smehljala se je. Ves obraz ji je sijal, iz oči so ji pa kapale solze, ki se jih ni zavedala.

Še in še smo se potem srečavali. Prišla je s soprogom Leonardom. Včasih tudi sama. Enkrat je pripeljala s seboj vnučko Sandy, ki ji je pisatelj Anton Ingolič posvetil svojo knjigo Deklica iz Chicaga.

Šli smo skupaj na izlete po domačih krajih, srečevali smo se na prireditvah, a največkrat v uradu matice. Znala je tako po domače kramljati. Če smo jo slikali, ni hotela na fotografiji biti sama, le v skupini in še to neke bolj zadaj. Bila je skromna. Pa še ta droben spomin.

Bil je Izseljenski teden. Glavne prireditve so bile tistikrat v Zagrebu. Kar trije avtobusi so odpeljali naše ameriške rojake. Od matice smo jih spremljale Vera, Mila in jaz. Peljali smo se po raznih krajih, da bi videli čimveč. Ustavili smo se tudi v Opatiji, kjer smo prenočili. Po večerji smo šli na obalo. Mesečina se je lesketala v morju. Mala skupina se nas je zbrala ob Viki in Leonardu. Ne vem, kdo je predlagal: Zapojmo! Leonard je bil takoj za to: – Ja, če bo lepo in ne preglasno. Bodi zdrava, domovina... je zazvenelo, sprva nekam boječe, raztrgano. Pritegnila je Viki, zatem še naša Mila. Že se je melodija zčila v jasen spev. Zapeli smo Gor čez izaro... pa Pod rožnato planino, pa... Peli smo in se potem začudili, kako se je naša skupina povečala. Okrog nas je bilo polno neznanih obrazov. Vneto so peli z nami. Pa se je Viki zasmejala: »Glejte no, pa saj nas je za cel zbor.«

Viki, odšla si. Čas neusmiljeno melje in melje. Eni prihajajo, drugi odhajajo. Tudi mi, tvoji znanci izpred let, v starem krogu bomo morali začeti pripravljati kovčke za veliko potovanje, da nas ne prehiti čas. Dokler pa smo še tu živi, je med nami tvoj prijazen nasmeh. Hvala ti zanj, draga Viki!

Ina Slokan

umetniška beseda

Mate Dolenc

Vloga mojih škornjev v angolski revoluciji

(Odlomek iz knjige z istim naslovom,
ki letos izide pri Mladinski knjigi v
Ljubljani.)

Tik pod mano je stala cisterna, s platnenim črevom privezana na naš trebuh. Na blatniku ob kabini je ležal mlad domačin v umazanih hlačah, ki so kazale, da so bile včasih rdeče barve, in v majici, ki je bila polna lukenj, kot bi jo prevrtali čiki ali molji. Noge so mu visele čez rob blatnika, tako da sem videl njegove umazane bele podplate. Isti hip, ko sem ga zagledal, je uprl pogled vame in se nasmehnil. Pokimal sem mu in on mi je pomahal. Kako lepe bele zobe imajo kljub slabi hrani, mi pa ob biftekah škrbine in plombe! Pomahal sem mu nazaj in se v istem trenutku umaknil od ograje, kot da me je obšel nerazumljiv sram. Šel sem v svojo kabino, slekel delovni kombinezon in stopil pod tuš. Zakaj mi je pomahal, sem razmišljal; sicer pa tu dosti mahajo in kimajo, ne vem pa, ali iz čiste prijaznosti, ali zato, ker kaj pričakujejo. Kako me je pogledal, mali hudič! Najbrž je delavec na cisterni. Mogoče šofer. Nafta teče v naše tanke, on pa medtem počiva. Kdo ve, koliko zasluži.

Ko sem stopil iz kopalnice, sem ga spet zagledal. Pravkar je vstopal v mojo kabino. Čeprav nisem imel nobene prakse v razpoznavanju črnih obrazov, sem na njem videl iskreno prijaznost in čisto, nedolžno dušo. Z belim nasmeškom in kretnjami rok me je vprašal, če gre lahko naprej. Pokimal sem, medtem ko sem vlekel nase svoje zdrabsane kavbojke, vtikal nožne prste v sandale in razmišljal, kako je po bežnem srečanju zunaj našel prav mojo kabino? Jaz sem bil v kabini, preden je utegnil priti po dviznem mostičku na ladjo. Kako me je torej izvo-

hal? Mogoče s telepatijo? V Nigeriji sem srečal našega človeka, ki živi v Lagosu sedem let in ki mi je prepričano razlagal, da imajo črnici nenavadno razvite telepatske sposobnosti. Mogoče je to res. Zdajle je bilo, po svoje, že res.

Mladenič je z obotavljivimi koraki stopil do mize in obstal nad stolom. Še zmerom nisem mogel odgnati začudenja nad tem, kako me je našel. Kaj bi rad? Barba bi mi imel kaj povedati, če bi to videl – črnci sedi za mizo v moji kabini. Vedel sem, da kršim splošna hišna pravila, ker ga ne vržem ven. Pa se je preveč prijazno režal.

Takoj potem, ko se je zadeva za hip umirila s tem, da sva oba obsedela in se smehljala drug drugemu, sem pomislil, da bo najbrž pri tem ostalo, saj bo portugalsčina nepremostljiva ovira med nama. Pa ni bila. Mladenič je pokazal, da bi rad papir in svinčnik; ko sem oboje položil predenj, je začel pisati v portugalsčini najenostavnejše pojme, ki jih je ilustriral s pantomimo; piti, jesti, kaditi, spat – živeti – umreti. Pisal je tekoče, z berljivimi pisanimi črkami. V nekaj minutah je bila pola papirja popisana in vse besede, ki so bile na njej, sem razumel. Pogovor je potekal na podlagi tega slovarja, ki ga je Angolec po potrebi dopolnjeval. Storil je nekaj, česar ne bi bil sposoben storiti noben profesor, s katerim sem imel opraviti v času svojega šolanja; v petih minutah mi je odprl pot v jezik, ki mi je bil popolnoma tuj in omogočil nama je, da sva se v tem jeziku sporazumevala!

Rekel je, da mu je ime Zeka. Delal je kot pomočnik voznika cisterne. Že od prejšnjega dne ni ničesar jedel. To je povedal, ne da bi prosil, naj mu kaj dam; vseeno sem stopil k predalniku, kjer sem hranil svoje nočne prehrabene zaloge in mu odprl škatlo španskih sardin. Piva nisem imel v kabini, zato sem mu natočil kozarec Vecchie Romagne. Pol kozarca je spil, več ni hotel. Sardine je jedel počasi, kot da prikriva lakoto; moral je pa biti sestradan, saj so ga bile same drobne koščice.

Ne vem, zakaj sem se mu pritožil nad svojim bivanjem v Luandi in mu razložil svoje slabe vtise; kako nikjer ni bilo piva, kako so nas nategnili taksisti in kako še kaditi nismo mogli, ker so bile vžigalice rezervirane za kakega »camarada«. V odgovor se je oziral po moji kabini, ki je sicer bolj luknja kot kabina, toda zanj je bila najbrž prava sobana – in mi s svinčnikom in mimiko dal vedeti, da sam nima niti postelje, niti stalne strehe; spi na golih tleh; enkrat na teden dobi v pristanišču bone za hrano, vendar se s tem, kar zanje dobi, ne more nikoli do sitedga najesti. Razumel sem ga, da je hvalil čas, ko je živel stari predsednik Agostino Neto.

Vanj je verjel. Zdaj ne verjame v bodočnost. Skušal sem ga potolažiti in sem mu napisal vrsto letnic, od tekočega leta naprej; 1980... 1981... 1985... 1990... in tako naprej; leta bojo tekla in v Angoli bo vse bolje in bolje. Toda Zeka se je ob pogledu na višje letnice zasmel kot otrok, ki ve, da je zelo bolan. »Teh letnic ne bom učakal,« je rekel in napisal. »do takrat bom umrl od lakote ali me bojo ustrelili.« Ob besedah je na papirju ostala narisana puška.

Potem je hotel, da mu podarim kos oblačila. On bi mi naslednji dan v zameno prinesel zavojček dobre angolske kave. Namesto oblačil – kar sem imel, je bilo staro in scefrano, pa še rabil sem – sem mu za kavo ponudil kvanze, vendar je bilo videti, da mu to ne pomeni nič. Vseč mi je bil moj oguljeni usnjeni suknjič. Komolci tega suknjiča so bili zlizani do podloge od naslanjanja na šanke in na hrbtu je bila z uhujem zlepljena luknja, ki je nastala ob hitrem plezanju čez nek zid... Ne, to je bil moj edini suknjič! Bi mu dal sandale? Bog se te usmili, jermeni se komaj še držijo mojih nog, kaj boš s takšnimi sandali? Sploh pa so moje edino obuvalo, če izvezam kavbojske škornje, ki stojijo v kotu kabine pri vratih – ki so pa prevroči, da bi jih tukaj nosil. Ne, z oblačili ne bo nič! Jaz sam sem reven proletarec iz revne dežele, čeprav sem bel – in vse, kar imam, zares potrebujem. Toda dam ti nekaj ribjih konzerv, če hočeš. Ne, to pa ne; ničesar ne sme nesti z ladje, ker bi mu stražarja ob skeli vse vzela. Šlo bi edino z obleko, kajti to daš nase in če imaš srečo in oblačilo ni preveč novo, te ne opazijo.

Sredi pogovora, ki je postajal čedalje bolj naporen, ker se kljub uspeli šifri jezikovnega sporazumevanja nisva sporazumela, je nekdo potrkal na vrata kabine. Še preden sem lahko skočil pokonci, je vtaknil v kabino svojo rdečo glavo Luciano in zagledal zamorca, vendar ni o tem rekel ničesar; samo: »Kosilo, ajd na kosilo!« V hipu je spet izginil in slišal sem njegove korake, ki so se oddaljevali po kanizeli. Kaj naj zdaj storim? Zeka ni pokazal nobenega znamenja, da je razumel, kaj je Luciano zavpil v kabino in nobenega znamenja, da bi imel namen oditi. Naj ga zdaj vržem ven? Na začetku bi ga še lahko, zdaj pa ne morem več. Torej naj ga pustim v kabini, medtem ko me ne bo? Da ga ne morem vzeti s seboj na kosilo, je bilo jasno. Ali mi lahko kaj vzame, medtem ko bom v jedilnici? Bi mi ukradel kaj od teh mojih neuglednih oblačil potem, ko sem mu razložil, da jih ne dam predvsem zato, ker jih sam nujno potrebujem? Bi ukradel kaj drugega? Knjige? Kaj bi z njimi, saj angleško ne razume. Sicer pa ničesar ne

more odnesti mimo straže ob dviznem mostičku. Pustil ga bom tu. Naj uživa nekaj minut v tem, vsaj za silo civiliziranem prostoru; ameriškega ali nemškega ali švedskega mornarja sicer ne bi nobena firma ujela na tako luknjo, ki je bila zame. Balkanca, popolnoma sprejemljiva; za Zeko pa že pravi raj. Torej sem mu povedal; jaz grem v jedilnico jest, ne morem ga vzeti s sabo, saj sam ve, kakšna so pravila, dam mu pa še eno konzervo španskih rib in Vecchio mu pustim na mizi. O. K. Zamorec je pokimal in se hvaležno smehljaj.

»Nemojte mi uvlačiti crnce v kabino!« je rekel barba na stopnicah, še preden sem stopil v jedilnico za posadko. Luciano mu je že povedal, da sem imel obisk. Skomignil sem z rameni. Kuharju, ki mu je vrgel rdečo knjižico pred noge, si ni upal ničesar reči – meni, ki nisem imel ničesar rdečega, še jezika ne – bo pa solil pamet. Jebi se, kapitan! Šel sem mimo njega v jedilnico, kot da ni rekel ničesar. Sedel sem na svoje mesto nasproti mehaniku Tonetu. Na kockastem prtu med krožniki so kot šahovske figure na šahovnici stale stekleničke s kečapom, vorčestersko omako, tabaskom, kisom in oljem. Tone je odprl dve steklenici mrzlega piva. Jedel sem in razmišljal, kaj počne črnc v moji kabini. Kosilo mi je vseeno normalno teknilo. Naš kuhar je bil od hudiča. Preden je prišel na ladjo, je kahal samemu predsedniku in če ga je kaj jezilo – poleg slabega odnosa mornarjev do domačinov – je bilo to, da posadki ni smel ponuditi dveh ali celo treh različnih menijev, ker to v stroškovniku ni bilo predvideno. Meni, ki sem padel v to mazaško kalužo iz srednje meščanskega socialnega porekla, je bila njegova hrana vseh in prav tako častnikom – nasprotno pa je posadka, zbrana iz vseh možnih južnih krajev naše dežele, zabavljala, ker se kuharjev koncept hrane ni ujemal z njihovim pasuljem in čevapčići. Ko nam je neke nedelje zvečer za mrzlo večerjo pripravil odličen tatarski biftek, je v naši jedilnici izbruhn timer upor. Vpili so; »Ovaj je lud, što nam nudi sirovo meso!« Kuhar se od užaljenosti dva dni ni prikazal iz kabine in posadko in častnike je moral hraniti Sergio, ki je znal komaj olupiti čebulo. Kuhar je v kabini kahal samega sebe: »Za predsednika sem bil dober, za to sodrgo tukaj pa ne. Tako se ne grem več!«

Po dveh dneh ga je barba pribezal iz kabine in po enournem pogovoru ga je postavil nazaj k štedilniku. Filipincem je takoj spekel čevapčiče in v jedilnici je bil nekaj časa mir.

Jedel sem in žvečil; in zmerom bolj žvečil kot jedel. Vseeno – kaj počne črnc v moji kabini? Začel me je popadati malolastniški strah, ki sem ga ho-

tel zmerom prezirati... Končno, v kabini nisem imel le nekaj cunj in knjig, ampak tudi budilko, pa ogledalo in glavnik, in figuro iz slonovine in zobno ščetko, brisače, sončna očala, zapestnico od neke punce od doma – vse skupaj ni bilo nobeno bogastvo, a če bi mi ena sama stvar zmanjkala, bi imel cirkus in stroške, da bi jo nadomestil ali pa vsaj slab občutek, da sem ob nekaj, kar mi je drag spomin. Če mi ukrade zobno ščetko – a bom s smrdljivim gobcem hodil okrog? Če si zjutraj ne umijem zob, se vse dopoldne ne zbudim. Če se ne počesem, me ves dan srbi glava. Če se ne pogledam v ogledalo, sploh ne vem, če sem še tak, kot sem bil včeraj...

Vrgel sem hrano vase, vzel iz hladilnika mrzlo pivo in se napotil nazaj dol h kabini. Če je Zeka pojedel še eno konzervo, mu bom s pivom najbrž zelo ustregel. Naj spi še to pivo, potem se ga na prijazen način znebim in grem spat. Odprl sem vrata, stopil v kabino in ker to ni bila ne vem kako velika kabina, ampak brlog – sem takoj vedel, da zamorca ni več. Ribja konzerva je bila na pol prazna. Konjaka se ni več dotaknil. Hiter pregled stvari mi je govoril, da ni ničesar odnesel. Budilka je tiktakala na mizi. Vse je bilo na svojem mestu, tudi v kopalnici. Zraven konzerve in konjaka je ležal papir s portugalskimi besedami. Vse je bilo videti v redu. Ampak zakaj me ni počakal? Ga je kdo pregnal?

Pa ni bilo v redu. V kotu na tleh pri vratih ni bilo mojih kavbojskih škornjev. To me je močno prizadelo – te škornje sem imel zelo rad. Kupil sem jih v Londonu, na njih pa je pisalo Made in Romania. Tri letne čase enega leta sem jih nosil – razen poleti, ko sem obuval sandale – in nobenih drugih čeljev nisem imel. Stari so bili štiri leta in v tem času enkrat samkrat v popravilu pri čevljarju, da jim je zamenjal iztrošene visoke pete; nobenih čevljev z nizko peto ne morem nositi, ker imam grozen platfus. Tudi moji sandali imajo precej visoko peto; v vsakih drugačnih čevljih me bolijo noge.

Ta dejstva o sandalih, škornjih in ploških nogah sem premislil v trenutku – potem sem spustil pivo na mizo in teklen ven. Vrata od kanižele so bila odklenjena, čeprav ne bi smela biti; zato je lahko Zeka prišel noter in zato je lahko šel ven.

Stekel sem ven in na bok, ki je bil prisljenjen k pomolu. Zagledal sem Zeko z mojimi škornji na nogah, kako lovi ravnotežje po gugajočem se mostičku navzdol proti stražarjema. Mimogrede sem opazil, da se je okoli vojaškega džipa nabralo več vojakov in da jim višji oficir nekaj govori, kot da se pripravljajo h kakšni akciji. Vendar se jim ni mudilo, naslanjali so se na džip

in na zid, nekateri so kadili, najbrž pri nas nažicane cigarete – in sploh so bili zelo spokojni. Najbrž so bili tam vendarle čisto slučajno – saj jih je bilo povsod dosti.

Tekel sem po odprtem hodniku ob ograji do začetka mostička, s pred sabo iztegnjeno roko in s stegnjenim, obtožujočim kazalcem, uperjenim v Zeko, ki me je tisti trenutek tudi opazil; ujel sem pogled žalostnih, velikih zamorskih oči; pogled otroka, ki ve, da je na smrt bolan. V tistem trenutku sem že hotel zadržati vpitje, ki je samodejno prihajalo iz mene – saj škornji niso bili toliko vredni – a je bilo že prepozno. Slišal sem svoje besede;

»Give me back my boots!«

Seveda nisem mislil na to, da Zeka ne zna angleško.

Zeka se je pognal v tek, a ker se je mostiček gugaj, so ga stopnice že po nekaj korakih spodnesle, tako da je zadnjih nekaj metrov letel po zraku in pristal v kleščah obeh stražarjev ob vznožju. Vojaki in oficir pri džipu so obrnili obraze proti ladji. Jaz sem obstal in se v trenutku naslonil na ograjo, kot da pri tem nimam ničesar. Prvi hip sem se najbolj ustrašil zase – ne vem zakaj. Potem sem bil pripravljen zatajiti svoje škornje. Nočem spraviti Zeke v težave. Nič mu nisem hotel. Naj bojo moji škornji njegovi. Naj nekaj prispevam k angolski revoluciji! Naj mi pripade delež v njej, čeprav mi ni nudila niti piva.

Stražarja sta odpeljala Zeko k džipu. Zamorec se ju je otepal in ju brcal v noge – z mojimi škornji. Na pomoč jima je priskočilo še nekaj vojakov, pa še ti so imeli z njim dosti dela, preden so ga sredi splošnega kričanja položili na tla. Ko so ga tako vkleščili, da ni mogel migniti, je pristopil oficir, kazal s prstom nanj in na škornje in mu nekaj besno govoril. Razen Zeke ni nobeden več gledal proti ladji, kot da so pozabili, odkod pravzaprav izvira škandal. Samo Zeka je gledal in od časa do časa sem videl njegov pogled, kadar so se noge in riti vojakov za hip razmaknile. Začel sem se umikati po hodniku nazaj, poln slabe vesti; kot da sem sam zakuhajl Zekovo nesrečo. Ves čas je gledal vame z najnižjega položaja, do katerega je sploh lahko padel – proti meni, ki sem stal ob ograji ladje, visoko zgoraj na palubi. Najraje bi zbežal v kabino, pa me je vseeno nekaj zadrževalo. Mogoče ne bo nič hudega. Zakaj bi končno bilo kaj hudega? Zeka najbrž ni ne prvi, ne zadnji pristaniški delavec v Luandi, ki je nekaj ukradel na tuji ladji (čeprav na splošno po revoluciji tu malo kradejo, saj je nadzorstvo strogo). Kaznovali ga bojo in ko bo kazen mimo, bo spet vse kot prej. Mogoče bo celo kdo prinesel škornje na ladjo in vprašal po lastniku; ne vem pa, zakaj v to nisem verjel.

Več vojakov je zgrabilo Zeko za noge in začeli so mu vleči škornje dol, on pa se je otepal, kot da so se mu izgubljene moči vrnile, okrepljene z novimi. Nisem mogel razumeti, zakaj ne sprejme stvarnosti takšne, kakršna je – se pravi, kradel je, dobili so ga, vzeli mu bojo in kaznovan bo. On pa se je boril, kot da mu gre za življenje in ne le za ukradene škornje. Kaj je bil zanj ta boj?

Po dolgem otepanju je prvi škorenj obtičal v rokah enega od vojakov. Vojak si ga je začel zaljubljeno ogledovati – pa ne za dolgo, kajti oficir mu ga je spulil iz rok. Položil ga je na tla zraven svoje noge, obute v zelo stare vojaške škornje jugoslovanskega porekla. Kakor so bili moji škornji stari in nič posebnega, so zraven vojaške revščine na oficirjevi nogi zasijali kot v izlozbi ekskluzivnega butika. Nekoč sem imel lepe škornje, sem pomislil, zdaj jih bo imel pa nekdo drug in nič ga ne bo motilo, da so mu preveliki, tako kot to ni motilo Zeke.

V tistem trenutku se je moral v njem zbuditi živi hudič, kajti nenadoma se je izpulil iz prijemoma množice rok, ki so ga tiščale k tlom, planil je pokonci in se z enim škornjem na nogah pogнал skozi obroč vojakov, tako da jih je nekaj popadalo po tleh; tekel je mimo džipa nazaj proti ladji, naravnost proti dviznemu mostičku, kjer zdaj ni bilo stražarjev. Posvetilo se mi je, da je v tem položaju zanj ladja rešitev in da sem na ladji jaz rešitelj in že sem se premaknil s svojega opazovalnega mesta proti mostičku, da bi ga sprejel. Tega, kar se je potem zgodilo, pa nisem pričakoval. Nekaj vojakov je zgrabilo orožje in svinčenke so pohitele za njim in niso potrebovale dosti časa, da so ga dohitele. Tiste, ki niso šle vanj, so se z zvenom in žvižgom odbile od boka ladje. Zeka je padel ob vznožju dviznega mostička. Vojaki in oficir so pritekli k njemu in mu najprej sezuli še drugi škorenj. Oficir se je prvi vrnil k džipu, sedel na odbijač in se preobul. Njegove škornje je vzel vojak, ki so mu škornji že čisto razpadli. Nobeden se ni ozrl na ladjo. Drugi so dvignili Zeko, ga ponesli do džipa in ga vrgli na zadnji sedež. V njem ni bilo nobenega življenja več; nobene naslednje letnice. Oba stražarja sta se postavila nazaj na svoje mesto ob mostičku in se režeč pogovarjala o dogodku. Oficir in nekaj vojakov se je natlačilo v džip, menda so tisti zadaj sedeli na Zeki, in so se odpeljali.

Medtem je iz rumene cisterne še zmerom pritekala poceni nafta v naš trebuh. Strelji so privabili nekaj naših mornarjev k ograji in ugibali so, kaj se je zgodilo. Niso vedeli, da je šlo za moje škornje in ljubše mi je bilo, da niso. Pač pa je vedel kapo stroja, ki je bil priča vseh afer. Videl me je v teh

škornjih priti na ladjo v domačem pristanišču. Zdaj je stal kakih deset metrov stran od mene, se smehljal in pomenljivo prikimal. Zdi se mi, da je zraven mrmral; »Ja, ja, revolucije, revolucije!« Ne bi pa mogel priseči, da je rekel prav to. Šel sem v kabino na požirek Vecchie in se zazrl v puško, ki jo je Zeka narisal pod mojimi bodrilnimi letnicami.

vaše zgodbe

Na Pristavi

Sinovi so prihajali na svet drug za drugim. Z izbiro njihovih imen oče ni imel kaj dosti dela, poimenovali so jih kar Gašper, Miha in Boltežar. Potem dolgo vrsto let v družini ni bilo naraščaja, šele trinajst let za zadnjim sinom se je rodila tudi hčerka, ki so ji dali ime Štefanija, vendar pa je njena mati ob porodu umrla. Oče Šimen je postal vdovec.

Malo Štefanijo je prevzela v varstvo dekla Maruša, ki jo je vzredila in vzgojila. Njihova kmetija je bila trdna, vsi so bili zdravi in močni in ničesar jim ni primanjkovalo. Sinovi so bili delavni, nikoli jim ni bilo treba reči, kaj naj delajo, vedno so vedeli, kaj imajo za postoriti. Stara Maruša jim je pridno in vestno gospodinjila.

Nekega zimskega večera očeta Šimna dolgo ni bilo domov. Že dopoldne je bil odšel po opravkih, kjer se je neobičajno dolgo zamudil. Sinovi so gledali na uro in že razmišljali o tem, da bi šli očeta iskat, ko je zaropotalo pred vrati. Aha, oče si otesa sneg, doma je, so si rekli. Oče je vstopil, brez besed sedel za mizo in čakal na večerjo. Dekla mu je postregla. Oče se je najedel in še kar obsedel za mizo ter brezizrazno gledal po sobi. Sinovi so vedeli, da to nekaj pomeni. Le kaj jim bo povedal? Oče je še nekaj časa živčno tolkljal s prstom ob mizo, potem pa je spregovoril:

»Gašper, kaj je to s Cilko?«

»Katero Cilko!« je vprašal Miha.

»Gašper že ve, s katero.« je odvrnil oče in nadaljeval: »Ali si človek, ali živina, povej, kaj si sploh mislil?«

»Saj ji bom plačal,« je pcklapano jecljal Gašper.

»Sram naj te bo! S tako velike kmetije si doma, pa bodo tvoji otroci bežali po svetu? Na Pristavi še vedno zraste toliko, da bo dovolj za vse potomce mojih sinov! Kar oženi se,« je odločno zahteval oče Šimen.

Gašper si ni nikoli mislil, da bo oče sam predlagal ali zahteval kaj takšnega, saj je imel vendar še dva brata, nikoli pa se niso pogovarjali o tem, kdo naj bi za očetom prevzel kmetijo in si ustvaril svojo družino.

»Že v nedeljo bomo pripravili oklice,« je odločil oče.

Gašper zvečer ni mogel zaspati. Mirno se je oblekel in stekel k Cilki, da ji pove veselo novico.

Naslednjo nedeljo je župnik že prebral prve oklice. Kaj, Gašper se ženi s Cilko? so bili presenečeni vaščani. Vsa vas je govorila samo o tem. V gostilni blizu cerkve se je po maši zbralo veliko ljudi, ki so se med seboj pomenkovali samo o novici, ki so jo slišali s prižnice. Vaške dekleline so govorile, kako je Gašper neroden, okoren in grd. »Enkrat je plesal z menoj, pa me je vso pohodil,« je rekla prva. »Ne bi ga marala, tudi če bi imel sto Pristav,« je rekla druga. »Kako je Cilka neumna, da gre na Pristavo za deklo,« je opravljala tretja.

Oče Šimen je plačal nekaj litrov vina, da bi družbo spravil v dobro voljo in da bi se pokazal dobrega gospodarja. »Dokler bom živ, bom gospodar na Pristavi jaz,« je bahavo zatrjeval Šimen.

Miha in Boltežar pa s to poroko njunega brata nista bila zadovoljna. Govorila sta, da ne bosta delala za Cilko, da bosta raje odšla po svetu. Oče jima ni branil tega, rekel pa tudi ni ničesar, da bi ju zadržal.

Na Pristavi so pripravili veliko ohcet, kamor so bili povabljeni vsi sorodniki, dovolj je bilo jedace in pijače za vse vaščane in tudi muzike ni manjkalo. Jedlo, pilo in plesalo se je vse do jutra. Ponoči je prišla Cilkina botra, pripravila zakonsko posteljo, na kateri sta prvokrat spala skupaj Cilka in Gašper kot mož in žena.

Ohceti je bilo kmalu konec, čakalo pa jih je še veliko dela. Cilka je videla, da je gospodinjstvo precej zanemarjeno, da je treba veliko izboljšati in popraviti, saj je bila Maruša že stara in sama ni zmogla vsega. Nova gospodinja je prinesla na Pristavo novo življenje – bila je skrbna gospodinja, ki je znala poskrbeti za to, da so bili vsi zadovoljni. Nekaj pa Cilki vendarle ni bilo všeč. Nejevoljno je pogledovala proti praznima posteljama, ki sta jih zapustila Miha in Boltežar. Kmalu po poroki sta bila namreč odšla z doma in našla delo v bližnjem rudniku. Vsi so vedeli, da morata tam trdo delati, da sta zaničevana, in da jima je gotovo žal, da sta tako hitro odšla z doma. Cilki

pa vest ni dala miru. Sama se je napotila k njima in prepričala ju je, da sta se vrnila domov. »Pojdita z menoj, bosta videla, da bo za vse dovolj kruha in dela.« jima je rekla.

»Zdaj pa sem srečna,« je rekla, ko so spet vsi sedeli za domačo mizo. »Ne bojta se.« je rekla proti Mihi in Boltežarju. »res sem revna, ničesar nisem prinesla na Pristavo in tudi ničesar ne bom odnesla. Če se bomo razumeli, bo za vse dovolj vsega.«

Oče Šimen je bil še najboljši zadovoljen, saj že dolgo ni nihče skrbel zanj tako kot snaha Cilka. Tudi vsi drugi, ki so se kdaj ustavili na Pristavi, so opazili spremembo v hiši. Česarkoli se je lotila, vse ji je šlo od rok. Cilka je bila ženska, ki je na Pristavo prinesla srečo in blagostanje, vsi so jo imeli radi. Razumela se je tudi z najmanjšim članom družine – Štefko, ki jo je po eni strani gledala kot svojo mamo.

Oče Šimen je vedno skrbel za to, da bi bila vsa njihova polja pravočasno in lepo obdelana in v času, odkar je bila v hiši Cilka, je bil s tem resnično zelo zadovoljen. Cilka se je na vso moč trudila, pomagala pri delih na polju in skrbela za gospodinjstvo, ob tem pa je pozabljala nase. Zdelo se je, kot da je pozabila, da se približuje njen čas, da mora skrbeti tudi za bitje, ki ga nosi pod srcem.

V času, ko je bilo vsepovsod veliko dela, se ji je zgodilo najhujše. Padla je in v njej se je nekaj pretrgalo. Rodila je mrtvega otroka. Poklicali so babico, nato še zdravnika, ki pa je prišel prepozno. Izgubila je že preveč krvi, poleg tega pa je prišlo do zastrupitve.

Pomoči ji ni bilo več. Poklicali so duhovnika, ki je opravil poslednje zakramente. Potem je zaspala in se ni več zbudila.

Mož Gašper, oče Šimen, Cilkin oče in vsi drugi sorodniki in sosedje so poskrbeli, da je imela Cilka lep pogreb. Na mrtvaškem odru je ležala v isti obleki, v kateri se je poročila. Cilkin oče je poskrbel, da so bili pogrebniniki gasilci, saj jim je Cilka pogosto pomagala pri zbiranju denarja za gasilski material. Žalostna novica se je hitro razvedela po vsej okolici in pogreba se je udeležila množica ljudi. Pevci so ji zapeli, župnik je opravil pogrebno, črno mašo, jokala je vsa vas, še posebej pa njen mož, oče, oba svaka in svakinja, njeni starši.

Gašper, Miha, Boltežar in Štefka ter njihov oče so se vračali domov s pogreba kot sence. Cilkin sedež v njihovi hiši je ostal prazen. Vsi v hiši so jokali. Najbolj pa sta bila žalostna Gašper in njegova sestra Štefka. Uboga deklica je bila še najhuje prizadeta. Cilka se ji je priljubila kot mama, ki je ni nikoli poznala. Solze je znala zadrževati le stara Maruša, ki je tolažila može in dekcle. Gašper se je preselil, ni

mogel več spati v postelji, kjer je spal z ženo Cilko. V sobi, kjer sta spala, je razstavil vse njene slike, med drugimi tudi lepo sliko, ki je predstavljala Cilko v narodni noši, ko je bila še dekcle. Bila je lepa kot jutranja zarja...

Tako so v žalosti minevali dnevi in tedni. Večkrat se je kdo oglasil pri hiši, ki je poskušal pomagati pri premagovanju te hude prizadetosti, vendar pa je Gašper ostajal neomajen, prav tako tudi oba njegova brata. Gašper je izključeval vsako misel, da bi si še kdaj iskal kako drugo žensko. Cilka je bila zanj nepozabna.

Prišla je jesen, bližal se je praznik vseh svetih. Oče je odšel v Novo mesto in kupil Cilki lep nagrobni spomenik z napisom: Tukaj počiva Cecilija Šimen, roj. Breznik, stara 22 let. Naj počiva v miru.

Na Pristavi pa je vse ostajalo, kot je bilo. Stara Maruša ni zmogla vsega dela, zato so našli še eno deklo, vsi trije bratje pa so se zatrdno odločili, da se ne bodo poročili. Sestra Štefanija je odrasla, oče se je postaral. Želel je, da bi se kateri od sinov oženil, vendar se za to nobeden ni kaj dosti zmenil. Le Štefanija se je zaljubila v skromnega fanta, ki je včasih prišel k njim v dnino. Fant je bil priden in prijeten, da je bilo malo takih, bogat pa res ni bil. Nič čudnega ni bilo, če se je Štefanija zaljubila vanj. Ko so se spraševali, čigav je sploh ta fant, so se zavedeli, da je to pravzaprav Karel Breznik, najmlajši Cilkin brat! Kar kmalu so se dogovorili za ohcet in Štefka je pripeljala svojega moža domov. Nobeden od bratov ni odšel s Pristave, ostali so pri hiši kot trije prijazni strici.

Štefka je rodila več otrok, ki so imeli vsi radi svojega starega očeta, dokler je še živel, in vse tri svoje prijazne strice.

Kremenca pri Žilcah na Notranjskem (foto: Janez Zrnec)

Ivan Gradišnik, upokojeni rudar

Ta zgodba je končana. Tega je že več kot pol stoletja. Na Pristavi še vedno živi njihov rod, to so potomci hčerke Štefanije. Le malokdo pa se še spominja žalostnih dogodkov, na katere spominja z mahom poraščen Cilkin spomenik na vaškem pokopališču.

**Spisal Ivan Gradišnik
Sains-en-Gohelle, Francija**

naši po svetu

FRANCIJA

Jadran iz Merlebacha poroča

Kar precej časa se že nismo oglasili iz društva Jadran iz Merlebacha, s tem pa še ni načeno, da nič ne delamo.

V septembru 1984 smo se udeležili slovenskega srečanja v Heerlenu na Nizozemskem. Bila je dolga pot, vseeno pa smo bili veseli, ko smo si lahko stisnili roke z našimi starimi znanci nizozemskimi Slovenci, ki so nas tako prijazno sprejeli. Sledil je lep program, kjer so nastopali zbori iz Belgije, Nemčije, Francije in seveda Nizozemske. Za zabavo pa je skrbel ansambel Oglarji iz domovine. Ob koncu tega srečanja smo sklenili, da se spet srečamo v letu 1986 v Merlebachu.

Dan jugoslovanske republike smo počastili 10. novembra. Slovenski izseljenski matici se lepo zahvaljujemo, ker nam je spet poslala ansambel Diamanti in tako smo spet skupaj počastili ta lepi praznik. Čeprav so bili utrujeni od dolge vožnje, so nam pridno igrali vso noč. In ko smo se naslednji dan poslavljali, ni šlo brez solz.

Na povabilo generalnega konzula iz Strasbourga smo se 29. novembra udeležili, skupno z drugimi izseljenci, sprejema ob dnevu republike.

Pri društvu Jadran se tudi veselimo turneje v juliju, ki jo za nas organizira Slovenska izseljenska matica. Pridno hodimo na vaje, saj se je treba še precej naučiti.

Marlenka Lorsung, Freyming-Merlebach, Francija

Slovenska šola v Merlebachu

Živimo daleč od domovine, a vseeno smo v mislih zelo tesno povezani z njo. To tudi dokazuje naša slovenska šola v Merlebachu, ki je kar dobro obiskana.

Učenci slovenske šole v Merlebachu ob koncu šolskega leta 1984

Umrli je Leopold Gradišnik

V oktobru 1984 je v severni Franciji umrl Leopold Gradišnik, star 54 let, profesor glasbe in vsestranski glasbenik, sin našega dolgoletnega dopisnika Ivana Gradišnika.

Leopold Gradišnik je bil član simfoničnega orkestra v Sains-en-Gohelle in je prejel tudi zlato medaljo za delo (Médaille Grand Or du Travail).

Pouk imamo v društvenih prostorih Jadran. Imamo dve skupini, za mlajše in starejše. Šolo imamo v soboto popoldne. In tako se vsaj enkrat na teden lahko pogovorimo malo po slovensko in seveda tudi zapojemo.

V imenu vseh učencev se lepo zahvalim naši prizadevni in zmeraj nasmejani učiteljici Nevenki Buri z željo, da bi še dolgo ostala med nami v Merlebachu.

Prilagam vam eno sliko za Rodno grudo. Bila je posneta ob zaključku šolskega leta 1984.

Lidija SAJOVEC, učenka slovenske šole FREYMING-MERLEBACH

Materin jezik je ljubezen in glasba

Zdravko Budna-Zeehuisen sem srečal na 16. srečanju pionirjev dopisnikov v Novem mestu, ko je prišla v svojo rodno mesto s skupino otrok iz Švice, kjer živi že vrsto let.

Vsi otroci, s katerimi je prišla, lepo govorijo slovensko, čeprav so bili rojeni v tujini. To pa je tudi njena zasluga, saj je Zdravka Budna-Zeehuisen ena izmed tistih prosvetnih delavk, ki našim malčkom poleg starševske vzgoje vcepljajo ljubezen do domovine in jih poučujejo materinščino.

Takole pripoveduje: »Večina otrok naših zdomec v Švici zna dobro svoj materin jezik. Jezik je ljubezen in glasba, ki nas veže z domovino. Tudi moji otroci čutijo in govorijo slovensko in tudi mož, ki je Nizozemec, je na naši strani«. Zdravka je v Novem mestu maturirala in pozneje končala v Ljubljani gradbeno fakulteto. Njeno zdomstvo pa se je začelo kakor pri mnogih naših ljudeh.

»Samo jaz nisem ena od tistih, ki bi me zanimal samo denar. Želela sem se izpopolniti v stroki. Zanimal me je tudi svet in sem šla. Kot gradbeno inženirka sem delala pet let v Luzernu in pet let v Badnu. Tujina te nauči marsičesa, predvsem pa samodiscipline in spoštovanja do dela. Ugotoviš tudi, da je delo pravzaprav velika sreča. Če ceniš delo, te spoštuje tudi delodajalec in okolica, v kateri živiš. Če zavraviš ta privilegij, si ga le težka pridobiš nazaj.

O naših ljudeh v Švici je dejala: »Vsi, ki jih poznam, so pridni in delavni. Slovenci so znani kot pravi garači. In vsi kar dobro živijo. Jaz sem se poročila z Nizozemcem. Imava dve deklici: osemletno Katjo in petletno Sonjo. Vsi imamo zares radi to našo Slovenijo in če je le mogoče, pridemo na obisk.

Ko sem se poročila in je prišla družina, sem pustila službo in se posvetila vzgoji otrok. Ukvarjam se tudi s predšolskimi otroki slovenske dopolnilne šole v Badnu. To pa je zame zaenkrat največje veselje. Dobimo se enkrat na teden in si pripovedujemo pravljice in dogodivščine, ki smo

jih doživeli v domovini. in besedo domovina imamo kar naprej na jeziku.«

Toda Zdravka ni le zanesenjaška ljubiteljica slovenskega jezika in slovenske pesmi. Dobro se zaveda vseh nevarnosti in čeri, ki prežijo na naše ljudi, posebno otroke v tujini, in pravi: »Veliko govorimo. Na tisoče lepih besed in obljub si dajemo iz leta v leto. V resnici pa premalo naredimo za to našo ljubo slovenščino. Jezik je živ organizem in ga moramo gojiti kar naprej. Nekaj je predstava in hotenje, drugo pa je nenehen in živ stik z jezikom. Tu, v tujini pa je naše življenje in okolje in vse, kar počnemo, drugačno in tudi naši otroci se ne hote navzemajo druge, drugačne miselnosti. Drugače čutijo in doživljajo svet, kakor njihovi vrstniki v domovini. Zato je značilno, da se prav generacije, ki so rojene zunaj, težje vračajo v gnezdo svojih očetov in mater. Včasih takole premišljuje o tem zdomstvu in o svojih otrocih. Vleče me domov. Vsi se veselimo obiska v Sloveniji in morja in vsega, kar je tam. Živimo pa tu. Ta dvojnost je kruta. Ampak človek se mora v svojem življenju privaditi na vse.

Otroci, s katerimi je prišla Zdravka, so iz raznih koncev Slovenije. Pravzaprav so iz raznih koncev njihovi starši. Vznemirjena in vesela sem, da sem spet doma in srečna, da je tu pri vas toliko resnične skrbi za mladi rod.«

**Tekst in foto:
LADISLAV LESAR**

Zastavonoša in njegova družina

Če v Merlebachu – majhnem rudarskem mestu na francosko-nemški meji zavijete strmo v hrib proti rudniškima jaškom, boste kmalu odkrili ulico 3. maja. Prav prijetna ulica je to, čeprav so si hiše skorajda enake – ali pa so enake vsaj po gradnji. Čisto enake pa

vendarle niso – stanovalci so jim vti-
snili vsak svoj pečat. Hiše, v katerih
stanujejo slovenski izseljenci, se poleti
ponašajo z nagelni in če stopite proti
zadnjemu koncu hiše, boste na kakš-
nem vrtu – ko je čas za to, našli tudi
motovilec, radič in še kaj, kar imajo
Slovenci radi.

Še prej boste slovenski dom spozna-
li, če v hišo vstopite: spominki iz Slo-
venije in Jugoslavije se drenjajo med
spominki z drugih potovanj – ker pa je
potovanj v Slovenijo največ, je največ
spominkov prav iz naše male domo-
vine.

Pri Packovih ni nič drugače, le da se
je Mimi z večšim očesom lotila temelj-
te prenove hiše, ki je tako kot ostale,
last rudnika in obiskovalec mora opa-
ziti, da je prišel v urejeno, domačnost-
no okolje. Trije živijo v tej družini –
vsak z zanimivo zgodbo – le da je
zgodba sina Borisa, ki zdaj hodi v
četrty razred osnovne šole, najkrajša –
čeprav, tako mislim, tudi zgodbe takih
mulcev niso nezanimive.

Janez, Johan ali Jean Patzek (meni
je bližje ime Janez Pacek) je steber
družine – to se od očeta in moža tudi
pričakuje. Tako kot je v večin, družin
v navadi, ga Mimi pokliče, ko je treba
pokazati vso strogost pri vzgoji,
čeprav sem imel vseskozi občutek, da
se prav hudo tudi ne zna razjeziti in da
sin Boris tudi to dobro ve. Boris je
namreč postržek – sin iz poznejših let
in za take se dobro ve, da jih starši
nikoli ne obravnavajo pretirano strogo
– mislim, da tudi Boris ni izjema.

Janeza so v začetku vojne internirali
v taborišče. Prav nič na dolgo in široko
ni treba pripovedovati, da je bilo tež-
ko. Toda v tem času je spoznal svojo
bodočo ženo in – kakor moški radi
storimo – za njo odšel v Merlebach.
Tam se pa rudniku že skoraj ne moreš
izogniti in ko je Janez vanj stopil, je
v njem ostal do upokojitve. No, seve-
da, vmes je hodil domov spat in jest,
toda rudnik ga je priklenil nase, obje-
mu se ni bilo več mogoče iztrgati. Po-
vrh vsega pa niti ni bilo tako hudo.
Celo vse je kazalo, da se bo izognil
silikozi – bolezn, ki je tako redna
sopotnica tamkajšnjih rudarjev.

»Hudo je, ko gre človek v penzijo,«
pravi, »vse prejšnje bolezni so se potu-
hnile, pa se pokazale zdaj, ko sem
upokojenec. Celo zahtevka za odško-
dnino mi nočejo priznati.«

Pa bi kljub sorazmerno tekočemu
življenju, ugodnostim, ki jih daje ru-
dnik (stanovanje zastonj, brezplačen
premog za ogrevanje, sorazmerno vi-
soke plače) težko rekli, da je bila uso-
da Janezu vselej naklonjena. Žena je
umrla, otroci so se odselili in če v
njegovo življenje ne bi prišla Mimi, bi
bil kaj lahko eden tistih zapuščenih
ljudi, ki mu dnevi tečejo enolično in
dolgočasno.

*Packovi in njihovi obiskovalci. Od leve:
Ivan Pacek, Željko Marušič iz
murskosoboške skupine Diamanti, Mimi
Packova in Gojko Bervar*

Mimi pa je prišla. Iz Brestanice je
najprej sledila fantu v Francijo, tedaj
že obljubljenemu deželu za naše delavce,
ki so si iskali kruh na tujem. Leta 1967
se ji je zdelo, da se bo tako rešila
težav, ki jih je imela na delu – delala je
kot pletilja – da se ji obeta boljše
življenje. Pa ni bilo ravno lahko: za-
kon je splaval po vodi, sama pa je
poskušala dobiti delo, kjer je šlo: naj-
prej – po osmih mesecih nezaposleno-
sti v Nemčiji, potem je prišlo novo –
dve leti trajajoče obdobje nezaposle-
nosti, potem spet zaposlitev v franco-
ski tovarni senčnikov za avtomobile.
Srečanje z umirjenim Janezom je po-
nujalo nove obete po takšnem zakon-
skem življenju, ki si ga človek želi in
kaže, da so se obeti izpolnili. Zdaj je
sicer svet pri njih malce obrnjen. Mimi
hodi v službo, Janez, upokojenec pa
med tem časom vzgaja in čuva hišo.
Toda prav nič ne kaže, da bi ga to kaj
motilo.

Boris pa ..., no, saj sem že rekel:
kdaj pa kdaj poskusi, do kod sega
potrpežljivost staršev. Tako kot vsi
mladeniči pač. In prav take popadke
ima kot vsi doraščajoči: danes se mu
ne zdi, da bi bilo dobro odgovarjati v
slovenščini, čeprav zna slovensko zelo
dobro – pa ne odgovarja. Drugič se bo
upiral igranju na nove električne or-
gle, prav z veseljem pa se jih bo lotil
takrat, ko drugim to ne bo ravno všeč.
Sicer pa take stvari poznajo vsi, ki so
kdaj imeli otroke njegovih let. Je pa to
bister fant z iskrivim duhom, kakor
vsa družina pač.

Med Slovenci, ki delajo v merlebaš-
kem Jadranu, Packovi seveda ne
manjkajo. Ob večjih prireditvah jih
boste zanesljivo našli med prizadevni-
mi delavci. Janez je povrh vsega še
zastavonoša ... »Pomožni«, bo takoj
dodal, da ne bi njegovega položaja
precenili.

Prijetna je ta družina Pacek: prijet-
na družina v prijetni hiši v prijetni ulici
– nekaj korakov od nemške meje.

In prav duhovita tudi; ko mi je ob
bogato obloženi mizi zdrsnil z vilic na
prt kos mesa in sem si na glas očitajoče
rekel: »Gojko, ti si pa res pacek,« je
Ivan takoj povzel: »Oh, pri nas smo pa
vsi PACKI.« **Gojko Bervar**

Umrla je Magdalena Kodeh

V začetku decembra 1984 smo se čla-
ni društva sv. Barbare in tudi drugi Slo-
venci poslovili od rojakinje Magdalene
Kodeh, roj. Breznikar. Ob skrbni negi
domačih je dočakala visoko starost 86
let. Rojena je bila 12. julija 1898 v
Boštajnu pri Sevnici. V Belgijo je prišla
s svojim pokojnim možem Vinkom že
leta 1928.

Pokojna Magdalena Kodeh

Bila je tiha, skrbna in potrpežljiva
žena. Bila je res pravi vzgled slovenske
matere. Pri njih doma se je vedno govo-
rilo slovensko, ob veselih priložnostih
pa se je tudi zapelo. Zato ni bilo naklju-
čje, da je sin Ivan postal pozneje pevo-
vodja zbora Jadran v Charleroi, pozne-
je pa je učil tudi pevski zbor pri društvu
sv. Barbare v Eisdnu, kar pa je moral
opustiti zaradi bolezni. Društvo mu tu-
di po tej poti želi okrevanje in mu izre-
ka sožalje. Poleg sina Ivana je pokojna
Magdalena zapustila hčerko Majdo, na
katere domu je umrla, v Kanadi pa
zapuša hčerko Poldico.

Naj ji bo lahka tuja zemlja. Vsem
njenim tukaj v Belgiji, Kanadi in v Slo-
veniji pa izrekamo naše globoko so-
žalje.

Lojze Rak

Zaželeni obiski iz domovine

Pri jugoslovanskem kulturnem društvu
Sv. Barbara v Eisdnu smo Božič in Novo
leto praznovali skupaj v soboto, 29. de-
cembra 1984. Ker je naš dom premajhen,
smo se za to priložnost zbrali v kulturnem
domu v Eisdnu.

Najlepše se vam zahvaljujemo za knjiž-
no darilo, ki smo ga prejeli ob turneji SIM
v novembru. Povedati vam moramo, da
ste imeli tudi lani, kot vedno, srečno roko
pri izbiri ansambla. Malo smo se bali, da
ne bo obiska, ker smo imeli našim ljudem
precej neznano dvorano, vendar se je vse-
no nabralo kar lepo število ljudi. To je

dozrak, da so takšni obiski priljubljeni in zaželeni. Če bi najeli katerokoli od prejšnjih dvoran, bi bila premajhna. Po pozdravnih besedah je sledil kulturni program. Nastopili so tudi slovenski otroci, ki jih je naučila naša požrtvovalna učiteljica Frida Čater-Jansens. Ni jih veliko, a upamo, da se jim jih bo pridružilo še nekaj. Tudi publika v dvorani je bila z njihovim nastopom izredno zadovoljna. Ko pa so fantje od ansambla Diamanti zapeli pesem Zabučale gore, mislim, da v dvorani ni bilo človeka, ki ne bi imel solznih oči. Nato so igrali do jutranjih ur. Naslednji dan smo se zbrali v našem domu, in nadaljevali še tam. Hvala vam, fantje, bili ste izvrstni! Posebej pozdrav naj velja tudi obema spremljevalkama lanske turneje – Erni Brumen in Gabi Heimer.

V imenu društva sv. Barbare: Ljotze Rak

ŠVICA

Deset let Planike v Winterthuru

Lani, 27. oktobra je minilo 10 let, ko so se v švicarskem Winterthuru, v restavraciji, katere lastnik je naš rojak Franč Jakl, sestali na ustanovnem občnem zboru novega slovenskega društva delavci, ki so na začasnem delu v tem kraju oziroma v njegovi okolici. Slovenski klub je imel tedaj naziv »Kegljaški klub slovenskega planinskega društva Triglav Winterthur«. Bil je samostojna organizacija, ki je nastala iz takrat edinega slovenskega društva, ki je združevalo slovenske delavce v Švici, t. j. slovenskega planinskega društva »Triglav«. Klub je sprva štel 25 članov in ga je vodil Marko Urbas. V upravnem odboru so bili Alojz Špur, Tone Jančar, Tone Romih, Alojz Podgornik, Ivan Bernik in Franc Pečovnik.

Leta 1976 je klub podpisal dogovor o trajnem sodelovanju z Občinsko konferenco SZDL Ljubljana Center in prek nje nega Koordinacijskega odbora za vprašanja delavcev na začasnem delu v tujini je pričel akcijo za razširitev dejavnosti, pridobivanju članstva in preimenovanja v Slovensko društvo »Planika«. Po podpisu dogovora o sodelovanju, ki sta mu prisostvovala tudi takratni podpredsednik občinske konference SZDL Jože Baloh in predsednik koordinacijskega odbora Dušan Kompare, je bil v oktobru leta 1977 klub dokončno preimenovan v SD »Planika« Winterthur. Od takrat dalje teče zelo plodno sodelovanje med domovino in društvom Planika, kakor tudi uspešno delovanje društva samega.

Slovensko društvo Planika je v vseh desetih letih razvilo svoje aktivnosti na vseh področjih življenja in dela naših delavcev na začasnem delu v Švici ter tvorno sodelovalo s prvoustanovljenim društvom »Triglav« in leto dni kasneje ustanovljenim Slovenskim društvom »Soča« v Schaffhausnu ter leta 1981 ustanovljenim društvom »Slovenija« v Rütiju. Velika zasluga za uspešno delovanje, sodelovanje in krepitve povezovanja z domovino gre prav tako društvu Triglav, ki je bil zametek organizi-

ranega delovanja Slovencev v Švici, kot tudi društvu »Planika«. S svojim delom je Slovensko društvo »Planika« razširilo meje običajnega in rutinskega povezovanja ter stikov z domačo zemljo, saj je s sedanjimi okviri organiziranosti, neizmernemu ter predanemu delu vsega članstva, ki ga je sedaj krepko čez sto, prav gotovo veliko prispevalo tudi k boljšemu položaju naših delavcev na začasnem delu v Švici, s svojim zglednim odnosom pa tudi h krepitvi ugleda ožje in širše domovine v tej deželi, kakor tudi v Evropi.

Barbara Turk-Smrekar

KANADA

»Simon Gregorčič«: najraje imamo balinanje

Po dolgem času sem se spet namenil, da vam napišem nekaj vrstic. Čas tako hitro teče, da mimogrede mine leto ali dve. Rodna gruda redno prihaja in nam vedno prinese kaj novega, tako od doma kakor tudi o Slovencih drugod po svetu.

Sem član odbora slovenskega primorskega društva Simon Gregorčič, zadolžen pa sem za šport. Lani smo pri našem društvu proslavili 25-letnico delovanja, toda na žalost smo ravno na naš »Gregorčičev dan« imeli slabo vreme, tako da smo se morali stiskati v naši mali dvorani. Popoldne, ko je dež prenehal, pa je g. Tine Batič komaj lahko izpeljal naš kulturni spored, v katerem je sodeloval domači zabavni ansambel in folklorna skupina.

Lani smo sezidali in opremili novo kuhinjo, letos pa nameravamo povečati tudi dvorano, da nas ob podobnih prireditvah ne bo preganjal dež. Imeli smo tudi občni zbor s prosto zabavo kot vsako leto. Skoraj v celoti je bil ponovno izvoljen stari odbor, isti je tudi predsednik – Jože Kanalec.

Našo 25-letnico smo pozneje počastili tudi z banketom, o katerem moram reči, da ni še nobena proslava društva Simon Gregorčič uspela tako kot ta. Imeli smo tudi drag obisk: z avtobusom so nas obiskali člani primorskega društva iz Clevelanda, poleg njih pa so bili tudi predstavniki drugih slovenskih društev v okolici To-

ronta. Vsi skupaj smo zapeli priljubljeno slovensko »Kolkor kapljic, tolko let...« Pozdravil nas je g. Tine Batič, potem pa je

Balinarji, ki so osvojili prvo, drugo, tretje in četrto mesto na tekmovanju ob 25-letnici društva Simon Gregorčič.

Na balinarskem tekmovanju pri društvu Učka je zmagala četvorka Simona Gregorčiča. Na sliki od leve: Jože Dodič, Ivan Jagodnik, Jože Vitez in Ludvik Hreščak.

Trofeje, pripravljene za zmagovalce balinarskega tekmovanja pri društvu Simon Gregorčič.

Množica tekmovalcev in gostov pred balinarskim tekmovanjem v Londonu, Ont.

predsednik Jože Kanalec povabil k besedi tudi jugoslovanskega generalnega konzula Petra Toleva, ki nam je prav tako, lepo po slovensko, čestital ob jubileju in nam zaželel še veliko let uspešnega delovanja, napredka in prijateljskega sodelovanja z vsemi našimi ljudmi.

O mojem področju dela pri društvu, balinanju, naj na kratko povem, da smo imeli v letu 1984 vrsto uspešnih tekmovanj tako pri našem društvu kakor tudi pri drugih slovenskih društvih v Ontariu. Najprej je balinarsko tekmovanje 3. junija 1984 priredilo naše društvo. Tekmovalo je 32 igralcev, pokale za zmagovalce pa je prispeval naš podjetnik Ivan Vičič, za kar se mu lepo zahvaljujemo.

10. junija 1984 smo se udeležili balinarskega tekmovanja, ki ga je organiziralo društvo Triglav v Londonu. Na tekmovanju so poleg nas in domačinov sodelovali še rojaki iz Kitchenerja, Istrani in Italijani.

1. julija smo se udeležili piknika, ki ga je priredil istrski klub, in v okviru katerega je bilo tudi balinarsko tekmovanje. Tam smo že drugo leto zapored zmagali balinarji Simona Gregorčiča. Naslednjo nedeljo, 8. julija, smo bili ponovno povabljeni na piknik in tekmovanje pri klubu Triglav v Londonu. Na tekmovanju je sodelovalo 22 ekip.

Največje balinarsko tekmovanje lanskega leta je bilo 22. julija 1984 na igriščih Simona Gregorčiča. Sodelovali so tekmovalci iz Kitchenerja in Toronta iz različnih društev, skupno okrog 50 tekmovalcev. Organizacija tekmovanja je bila na višini, tekmovali pa so člani društev: Lovci, Lipa Park, Učka, Večerni zvon, Triglav London, Kitchener in Simon Gregorčič. Predhodni Gregorčičev pokal, ki ga prispeva naše društvo, so osvojili Slovenci iz Londona.

Žensko balinarsko tekmovanje je bilo na naših balinišnih 5. avgusta, prvo mesto pa je v pravi poletni vročini osvojila Marija Grlj, druga je bila Olga Boštjančič, tretja pa Tončka Volk.

Posamično moško tekmovanje je bilo 12. avgusta; zmagal je Frank Perko, član lovev, drugi je bil Jože Poropat, tretji Ivan Vičič, četrti pa Ivan Udovič.

18. avgusta smo se balinarji ontarijskih društev zbrali na tekmovanju parov v Kitchenerju. Prvo mesto so osvojili domačini Save, brata Idio in Vergilio, drugo mesto sta osvojila Jože Vitez in Ludvik Hreščak, tretje mesto pa je pripadlo Slavku Kirnu in Aleksandru Lavrenčiču.

Zadnje člansko balinarsko tekmovanje smo organizirali 16. septembra pri Simonu Gregorčiču. Partnerje smo žrebali glede na izbijalce in »bližarje«. Prvo mesto sva osvojila Jože Kanalec, predsednik našega društva, in Toni Blaškovič, druga sta bila Idio in Vergilio, tretja Ivan Vičič in Milan Kravos, četrti pa Željko Božič in Tone Primožič.

30. septembra je bila otvoritev novih baliniš na lovskem letovišču v Alistonu s tekmovanjem. Zbralo se je kar precej tekmovalcev. Prvo mesto sta osvojila Ivan Jagodnik in Ivan Vičič, člana Simona Gregorčiča, druga sta bila Slavko Kirm in Jaka, tretja pa Tone Blaškovič in Ludvik Hreščak.

7. oktobra smo se zbrali na tradicionalni prireditvi »Oktoberfest« pri Savi v Kitchenerju. Poleg drugih aktivnosti organizirajo

tudi športna tekmovanja. Zbrali smo se tudi balinarji skoraj vseh ontarijskih društev. To je bilo resnično zadnje tekmovanje v letu 1984. Skupno smo se srečali enajstkrat na naših letoviščih. Vsa tekmovanja so lepo uspela, spoznali pa smo tudi veliko novih prijateljev.

Bil sem tudi na koncertu Ljubljanskega okteta v Torontu. Fantje res tako lepo pojejo, da je bila škoda, da je bilo v dvorani tako malo obiskovalcev. Vsekakor bi bilo treba v prihodnje podobne prireditve bolje organizirati.

Ob koncu leta je imel v Torontu koncert tudi ansambel Slavček iz Novega mesta. Tokrat je bil uspeh popoln, saj je bila dvorana polna, kar kaže na to, da imajo torontski Slovenci radi takšne prireditve, na katerih nastopajo muzikantje iz domovine. To je tudi dokaz, da slovenska pesem še ne bo izumrla.

Vabimo še druge rojake v Kanadi, da se nam v letošnjem letu pridružijo na naših balinarskih tekmovanjih tako v posamični konkurenci ali pa kot predstavniki drugih društev. Vse bomo lepo sprejeli. Tudi sami se bomo radi odzvali vabilom drugih društev. Lep pozdrav vsem!

Ivan Jagodnik, Toronto, Ont., Kanada

ZDA

V Združenih državah Amerike izšla knjiga o koroških Slovencih

V New Yorku je izšla v seriji »Vzhodnoevropske monografije« znanstvena knjiga o koroških Slovencih. Publikacija nosi naslov »The Slovene Minority of Carinthia« (Slovenska manjšina na Koroškem). Njen avtor je Thomas M. Barker, profesor za evropsko zgodovino na univerzi v Albany (ZDA), sicer strokovnjak za avstrijsko zgodovino 16. in 17. stoletja, od petdesetih let naprej pa tudi pozoren opazovalec razvoja slovenske manjšine na Koroškem. Avtor v predgovoru v svoji knjigi pravi, da se je srečal s slovenskim manjšinskim vprašanjem, ko je kot Fullbrightov štipendist bival v letih 1952–53 v Avstriji in obiskoval tudi narodnostno mešano področje Koroške. Po podpisu avstrijske državne pogodbe je začel zbirati gradivo in ga obdelal v doktorski disertaciji. To delo je izšlo leta 1960 tudi v tisku, vsebinsko in časovno pa je zajemalo obdobje vse do leta 1959. V sedemdesetih letih se je Barker odločil za predelano izdajo knjige predvsem pod vtisom tedanjega novega pritiska na koroške Slovence (podiranje dvojezičnih napisov, štetje posebne vrste, manjšinska zakonodaja iz leta 1976 itd.). Knjigo je pripravil za tisk že leta 1979, vendar so bile razne tehnične težave krive, da je izšla šele letos jeseni, tako rekoč sredi novega nemškonaacionalističnega in protislovenskega vala na Koroškem.

Knjiga »The Slovene Minority of Carinthia« je v prvi vrsti namenjena svetovni javnosti. Ker jo razpečava ena najbolj znanih ameriških založb znanstvenega tiska (Columbia University Press), bo prišla še

laže v roke širokemu krogu ljudi, ki segajo po poglobljenih študijah o važnih problemih. Tako bo knjiga ponesla v svet objektivno informacijo o položaju naše manjšine na Koroškem in s tem podprla prizadevanja koroških Slovencev za enakopraven položaj slovenske manjšine na Koroškem.

AVSTRALIJA

Zgodovina Slovencev v angleškem jeziku

Koordinacijski odbor slovenskih društev v Viktoriji v Avstraliji je v novembru 1984 razposlal slovenskim rojakom po Avstraliji pismo, s katerih jih je povabil k naročilu edinstvene knjige z naslovom: THE SLOVENES FROM EARLIEST TIMES«, ki naj bi s pomočjo naročnikov izšla konec marca letos. Ta knjiga je neprecenljive vrednosti za vse avstralske Slovence ter na sploh za vse Slovence v angleško govorečih deželah in za njihove potomce. Zgodovino je napisala Draga Gelt, ki živi v Avstraliji od leta 1968, pred tem pa je končala učiteljsko v Ljubljani. V Avstraliji že vrsto let sodeluje pri vodenju slovenskih dopolnilnih šol in pri vseh društvenih opravilih, zlasti pri Slovenskem društvu Melbourne.

Knjiga »The Slovenes from the Earliest Times« pripoveduje o naših ljudeh vse od naselitve na današnjem ozemlju Slovenije, o načinu življenja Slovencev, o pokristjanjenju Slovencev, o narodnem prebujanju in o našem kulturno-političnem razvoju. Knjiga obsega 256 strani večjega formata in vsebuje tudi okrog 350 ilustracij.

Knjigo lahko naročite na naslov:
Coordinating Committee of Slovenian Organisations in Victoria, P. O. Box 185, Eltham, Vic., 3091 Australia.

od porabja do čedada

BENEŠKE UČITELJICE IN VZGOJITELJICE V VRTCIH

Na Glasbeni šoli v Špetru v Beneški Sloveniji, ki je postala središče glasbenega življenja Nadiških dolin, je lani uspešno končalo glasbeni tečaj 80 učiteljic in vzgojiteljic iz vrtcev. Vodil ga je prof. Nino Specogna, ki uči glasbo na špetrski srednji šoli, in je znan skladatelj ter dirigent mešanega pevskega

zboru »Pod lipo« iz Barnasa. Na tečaju so se udeležence seznanile s teoretičnimi osnovami in didaktičnim pristopom k vzgoji, ta dvomesečni tečaj pa so dopolnili tudi s tečajem folklornih plesov. Prof. Nino Specogna je napisal tudi knjigo o glasbenem pouku za prvi in drugi letnik srednje šole, pri kateri so mu bile za osnovno učno gradivo slovenske ljudske pesmi iz Nadiških dolin, ki učencem najbolj približajo slovensko kulturo. Skupaj z glasbeniki Andrejem Martinisom in Lio Bront nameravajo pripraviti tri posebne učbenike za otroke različnih starosti.

Glasbena šola v Špetru je del Glasbene matice iz Trsta in je na visoki kvalitetni ravni konservatorija ter ima tudi njegov program.

200-LETNICA ZILJANA URBANA JARNIKA

Že 200 let je minilo od rojstva pesnika, pisatelja, narodnega delavca, jeikoslovca, etnografa in zgodovinopisca

Urbana Jarnika, ki je bil rojen v Potočku v Ziljski dolini, v občini Sentštefan. Vse življenje si je prizadeval, da bi preprostem kmetu in delavcu vcepil ljubezen do slovenske knjige in ga naučil brati ter pisati. Napisal je več knjig z nabožno vsebino in praktičnih priročnikov za vsakdanjo rabo, kakršen je bil »Sadje – Reja ali Navuk«, ki ga je lani ponatisnilo Sadjarsko društvo Slovenije in predstavilo na Koroških kulturnih dnevih. Jarnik je napisal pet slovarjev, s svojimi pesmi pa je bil predhodnik Franceta Prešerna, ustvarjal je v viharjih časih pred meščansko revolucijo leta 1848.

Slovenski znanstveni inštitut je izdal lani v založbi Drava Jarnikovo najpomembnejše delo Pripombe o germanizaciji Koroške (Andeutungen über Kärntens Germanisierung), kjer govori o germanizaciji slovenske Koroške v 11. oziroma 13. stoletju in z analizo vodnih in krajevnih imen dokazuje, kako daleč na sever so bili takrat naseljeni Slovenci.

VSESTRANSKA VZGOJA V CELOVŠKEM MLADINSKEM DOMU

Leto in pol je minilo, odkar so se odprla vrata novega mladinskega doma Slovenskega šolskega društva (SSD) v Celovcu, ki daje zavetje 110 dijakom. V domu so organizirali vsestransko vzgojo. Razgibana je kulturno-zabavna dejavnost, imajo svojo radijsko oddajo, prireajo igre in srečanja z dijaki iz domovine, živahna je tudi recitacijska skupina. Zanimanje za slovensko besedo ohranjajo s tekmovalnim za bralno značko, ki jo dobi vsakdo, kdor prebere določeno število knjig slovenskih pisateljev in pesnikov. Veliko jih je včlanjenih v video-klub, snemajo zanimive oddaje in jih kasneje posredujejo mladim. Pevski zbor pod vodstvom Gabrijela Lipuša je že prvič nastopil. V filmskem krogu so posneli več risanih filmov in celo dva igrana. Z njimi so se predstavili na 20. srečanju mladih filmskih ustvarjalcev na Jesenicah. Knjižnica je bogato založena s knjigami, revijami in nudi možnosti za študij. Za dijake, ki stanujejo v tem domu, a obiskujejo nemške šole, so uvedli tečaj slovenskega jezika.

Naslovna stran nove plošče, ki jo je pred nedavnim izdal mešani pevski zbor SPD »Rož« pod vodstvom Lajka Milisavljeviča z naslovom »Vascit pr' Zile« (Svatba pri Zilji). Zbor deluje v Šentjakobu v Rožu že deset let, pozornost pa je vzbudil s koncerti, ki imajo visoko vrednost po vsebini in kvaliteti. Z njimi načrtno predstavljajo staro ljudsko pesem koroških Slovencev kot dragoceno kulturno dediščino. Ploščo je izdala Slovenska prosvetna zveza, založila pa Založba Drava iz Celovca. Za naslovno stran so uporabili sliko Maksima Gasparija Rej pod lipo.

VASCIT PR' ZILE

Priredil Samo Vremšak
Mešani pevski zbor SPD »Rož«, zborovodja Lajko Milisavljevič

nove knjige

Štiri knjige nove koroške založbe Drava

Slovenska prosvetna zveza v Celovcu je izdala v Založbi Drava v Celovcu za leto 1985 KOROŠKI KOLEDAR. V koledarskem delu so meseci poimenovani s starimi slovenskimi imeni, naznačeni so državni in cerkveni prazniki, spominski dnevi idr. Besedila, ki sledijo, so spominski zapisi o zaslužnih možeh, ki so mnogo storili za obstoj Slovencev na Koroškem, od živega utripa slovenskih društev, zapisa o koroških partizanih in o strankarskih razprtijah ter bojih v prelomnem obdobju po letu 1945. Velik del zapisov zajema prav tisto usodno obdobje druge svetovne vojne, ko so koroški partizani dali svoj prispevek boju proti fašizmu, a so bili po konferencah na Jalti in v Moskvi, ko je Avstrija dobila stare meje, najbolj prizadeti. Slikovni del koledarja je pregled slovenskih kulturnih in društvenih prireditev v Pliberku, Železni Kapli, Celovcu in drugih slovenskih krajih na Koroškem.

Naslednja je knjiga JELKA avtorice Helene Kuhar, preproste žene, ki je šla skozi pekel fašizma kot koroška partizanka. To je zgodba revne kmečke deklice, ki se bori za kos kruha in obstoj svoje družine z veleposestniki in grofi in prerašča v aktivistko ter borko za jezik in pravice Slovencev. V dogajanja so vpletene usode prvih »gošarjev«, ki so se spopadli s hitlerizmom na območju Železne Kaple iz najrevnejših slojev drvarjev, bajtarjev in kmetov. Surovost obračunov z gestapom in policijo te drobne plasti upornikov dramatično obarva izpoved pokončenih in ponosnih Slovencev.

Založba Drava je uvrstila v svoj program tudi potpis pisatelja Franceta Bevka z naslovom ROŽ. PODJUNA. ZILA. Igriv in vesel zapis je kot učbenik za tistega, ki prvič obišče Gosposvetsko polje, kjer so nekoč ustoličevali slovenske kneze, pa Krnski grad, Ostrovico, Šentvid, Borovlje in znana jezera. Vmes naplete pravljicične motive, zgodbe, dele legend, koroško ljudsko izročilo, s katerimi osvetljuje narodnopreredniške ideje in nacionalni ponos, zakoreninjen v naših Korošcih.

Vmes razlaga nastanek imen raznih krajev, ki jih mladina komajda spozna pod germansko prevleko, a so bila nekdanj karantanska, slovenska. Potovanje se zaključi, in z njim pripoved, ko popotniki zavijejo s pliberškega polja v Mežiško dolino, kjer se začneja jugoslovanska Koroška s kraji Mežica, Črna, Prevalje, Ravne. Popotniki se ustavijo v Kotljah, kjer je pokopan največji koroški pisatelj Prežihov Voranc, ki je z veliko umetniško močjo pripovedoval o tem čudovitem delu slovenske zemlje, izpostavljene vojnim vihram, raznarodnovanju in stoletnemu kljubovanju.

Luka Sienčnik: Koroški Slovenci v boju za svojo šolo

Luka Sienčnik, rojen 1904. l. v Mokrijah pri Dobrli vasi na Koroškem, je v tej knjigi strnil svoje poglede in zgodovinska dejstva, ki jih je nanizal pri svojem prosvetnem delu, kot voditelj Slovenskega prosvetnega društva v Dobrli vasi, buditelj narodne zavesti, ki ga nemški gestapo konfinira in zapre. Pridruži se partizanom in po osvoboditvi vse svoje sile posveča slovenski stvari, tesno povezan s preprostim ljudstvom.

Avtor poseže v obdobja, ko je bila branik slovenstva luteranska cerkev v času kmečkih uporov leta 1526, ko so koroški duhovniki ohranjali slovenski jezik še 200 let po izgonu luteranov leta 1600, vse do časov konec 18. stoletja, ko je začela Marija Terezija vsiljevati nemško šolo. Delo prikazuje razmere v Celovcu, poseže v čase protestantizma, ko uveljavljajo nemški jezik v avstrijskih šolah jezuiti. Plemstvo ni skrbelo za izobraževanje slovenskega življa, kmetom so naložili dajatev »šolski groš« in hodili so na prisilno delo »raboto« h grofom. Izkoriščanje posvetne in cerkvene gosposke, kazni v kmečkih uporih, izguba voditeljev, bolezni, turški vpadi, vse se je zgrnilo na grbo kmeta, ki si ni opomogel niti po odpravi tlake 1848, ko je Klagensburger Zeitung objavil poziv: »Zastopniki ljudstva! Moške zaupanja! Koroški Slovenci so po dobrotljivosti cesarja vsem avstrijskim narodnostim enakovredni, imajo popolnoma prav in ne žalijo nikogar, če zahtevajo enakopravnost z drugimi svobodnimi narodi, če trdno vztrajajo pri zahtevi po povračilu doslej tako strahotno teptanih pravic narodnosti in jezika, ker so to pač njihove najdragocenejše dobrine – vzvodi njihove omike na domačih in s tem naravnih tleh...« Knjiga osvetljuje vloge slovenskih narodnjakov in politikov ter njihova kulturna

prizadevanja, boje za naš jezik v šolstvu, temelji na mnogih tehtnih dokumentih in dejstvih in zajema čas od 1526 do leta 1909.

Edo Škulj in Milko Bizjak: Orgle na Slovenskem

Edinstvena, bogato opremljena monografija Orgle na Slovenskem nam predstavlja 100 orgel, od najstarejših iz sredine 17. stoletja, ki so v cerkvi Sv. Krištofa nad Laškim, do najmodernejših, evropsko znanih Schuckertjevih v kulturnem domu Ivana Cankarja v Ljubljani. Orgle po različnih slovenskih cerkvah, ki so tudi po najbolj oddaljenih in manj znanih krajih Slovenije, so izdelali največji glasbeni mojstri od baroka dalje. Mnoge imajo še prastare mehanizme, lesene tipke in registre, večina pa jih je oblikovana tako, da slovijo kot velike tovrstne in rezbarske umetnine, ki predstavljajo tudi brez zvoka dragocenosti v zakladnici ljudskih pa tudi svetovno znanih umetnikov – slikarjev, rezbarjev in drugih mojstrov.

Knjigi ORGLE NA SLOVENSKEM je dodan še turistični vodnik z zemljevidom, barvnimi slikami vseh cerkev, v katerih so orgle.

Monografija je izšla na velikem formatu 20 × 24 cm in obsega 240 strani, natisnjena pa je v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku.

Hkrati s to knjigo bo Državna založba Slovenije izdala tudi veliko ploščo z deli starih mojstrov, ki jih izvaja Milko Bizjak na 240 let starih orglah v cerkvi Crngrob pri Škofji Loki. Knjigo lahko naročite na naslov: Državna založba Slovenije, Mestni trg 26, 61101 Ljubljana, stane pa 3600 dinarjev.

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Čič ni nič.

Čim manj kdo spi, dlje živi.

Dober počitek je pol dela.

Hočem rajši nasičen
kopati kakor lačen ležati.

Kdor dolgo spi, obira
kosti.

Ko je polna glava spanja,
največ se sanja.

materinščina

Kultura

Kadar pregledujemo dejavnost posameznega človeka, rodu ali naroda, se vselej srečujemo tudi z njegovo kulturo, torej z dejavnostjo, v kateri se še posebej kaže njegova duhovna značilnost. Ni mi treba posebej poudarjati, da je jezik, se pravi predvsem materinščina, eden od bistvenih stebrov kulture vsakega naroda. V kulturno, umsko in srčno, duhovno in ustvarjalno dejavnost vsake skupnosti je usmerjeno tisto najbolj bistveno pri vsakem narodu, kar s pogledom nazaj dostikrat lahko imenujemo tudi njegovo dediščino.

Kultura je zavestna in podzavestna. Beseda sama korensko še zmeraj priča o zavestni dejavnosti. V latinščini je glagol *colo* pomenil obdelovati, gojiti, negovati, pretekli deležnik (*cultus*) pa obdelan, gojen, negovan, vzgojen: *cultura* torej obdelovanje, oskrbovanje, reja, gojenje, vzgoja, izobraževanje. Čeprav je bila starim Rimljanom pri tem pred očmi predvsem materialna kultura, se pravi obdelava polja, gojenje rastlin, pridelava pridelkov, torej tista zavestna kultura, pri kateri je že vnaprej predvidljiv sad človekovega dela, so isti izraz uporabljali tudi za duhovno področje, za človeka in njegovo duhovno delovanje, za njegovo brušenje in izbrušenost, uglajenost, vzgojo, izobrazbo, razgledanost.

In tu smo pri skrivnostni meji med zavestno in podzavestno kulturo, ki pravzaprav sploh ni meja, temveč preliv in povezava, v marsičem in dostikrat združena tudi z jezikom in človekovo ustvarjalnostjo. Naj povem to s primero: zavestno se lahko odločim, da bom obdelal vrt, polje, vinograd, in ga tudi res obdelam in pridelam na njem toliko in toliko več in boljših naravnih sadov in pridelkov. Zavestno se tudi lahko odločim, da bom obdelal svoja spoznanja, občutke in izkušnje, in jih tudi res obdelam, naj bo že v obliki pesmi, povesti, pisma, predavanja, slike ali kipa, napeva ali skladbe. Tu je delež zunanje narave manjši, naj bo v zaviralnem ali pospeševalnem smislu, tu se uveljavlja predvsem naša

notranja, duhovna moč in življenjska izkušnja, ki počiva v nas (ali pa tudi ne) kot naša duhovna osebna ali tudi narodna dediščina.

Tako dediščino vpijamo zavestno in podzavestno dan na dan, v tisoč oblikah skoz vse življenje, od domače vzgoje do šole in zrelega življenja, in to postane naša druga narava, naš dejavni krog, naša značilnost, tako da pogledano nazaj lahko ločujemo slovensko glasbo, stavbarstvo in dekorativnost od glasbe, stavbarstva in dekorativnosti drugih narodov.

Nalašč sem izbral nejezikovno področje v dokaz, da jezik ni edina značilnost narodne kulture, in obenem v dokaz, kako še posebej močna in izrazita narodna poteza v vsem, kar je izraženo tudi v njegovem jeziku. Narodne pesmi, narodni epi, narodne pravljice tudi še v prevodih ohranijo duha in kulturo svojega naroda. Tako tudi dela posameznih pesnikov, pisateljev, dramatikov, esejistov. Hočeš nočeš se njihova dediščina izraža v njihovih delih. Še celo več, podzavestno ostaja in se uveljavlja v njih duša naroda, kateremu pripadajo.

Vsako posamezno tako dejanje, pa naj je na videz še tako nepomembno in celo naključno, je torej obenem tudi prispevek k skupni kulturi naroda ali siceršnje skupnosti. In od tod izvira spet nadaljnja zavestna poteza: kolikor smo zavestna in odgovorna skupnost, toliko je naša dolžnost spoštovati in gojiti svoje kulturne dosežke in jih znati primerjati in bogatiti z dosežki drugih narodov.

Rečeno je že bilo, da duhovna kul-

tura ne more biti samo zavestna, vnaprej načrtovana, predpisovana in vištosmerjana, temveč je samostojen sad in odmev posameznikovega miselnega in čustvenega, spoznavnega in izkušnjskega sveta. Tudi če gre za ustvarjalna dela ene dobe, enega gibanja, enega naroda, je zmeraj in povsod čutiti izvirne in samobitne poteze posameznega ustvarjalca in mu po tem ravno odmerjamo tudi osebno naravo. In šele vsi ti prispevki k narodni kulturi pomenijo tisti skupni sad naroda kot celote; vse to je treba sproti pregledovati, preučevati, spoznavati, poudarjati in spoštovati, ker le tako narod lahko raste v širino in globino. Le tako morejo biti njegovi temelji zadosti čvrsti in široki za celotno narodno stavbo in njeno zdravo rast v sožitju z drugimi narodi.

Če je kakšnemu narodu dana sreča ali nesreča, da je tako razdeljen na več državnih enot, kakor je naš, pa iz tega izvira še dodatna dolžnost, da se mora matični del naroda zavedati, da razdeljenost ni samo slaba stran, temveč da je lahko tudi obogatitev, samo treba je v tej smeri v kulturi videti tisto dragoceno vez na obe strani: iz matice navzven in od zunaj nazaj k matici – iz katere šele raste kulturna zavest, ki daje vsem članom posameznega naroda prijetne občutke enakopravnosti in celote, saj se skoz vse ude enakovredno in nepristransko pretaka ista kri. ki pa v vsakem delu posebej daje posebne sadove. Samo iz enakopravnosti more rasti koristna vzajemnost.

Janko Moder

Nova izdaja slovenskih ljudskih pesmi

Pesem je priča narodovega življenja

»Narodna pesem pripoveduje o zemlji, iz katere je zrasla, in o narodu, ki živi na njej. Pripoveduje o lepoti te zemlje, zapomni si vse zgodovinske dogodke, pripoveduje o načinu življenja in mišljenja človeka, ki orje njena polja in seka njene gozdove...« Te besede so med drugimi zapisane v uvodu bogato opremljene pesmarice z naslovom »Slovenska pesem v besedi in glasbi«, ki jo je izbrala in uredila Dušica Kunaver. V zbirki je 220 slovenskih ljudskih pesmi iz vseh slovenskih pokrajin, z vseh narečnih območij.

Avtorica je izbrala iz znanega gradiva najboljše in najbolj razširjene pe-

smi, ki jih ljudstvo poje v številnih inačicah. Po vsebini jih je razdelila na skupine: domoljubne, himne in vojaške pesmi, pripovedne, pesmi o krajih, obredne pesmi, narodni plesi in kola, ljubezenske, svatovske, stanovske, pive in šaljive, pesmi o letnih časih, o živalih, o rastlinah in žalostinke. Knjigo je izdala Državna založba Slovenije, vse pesmi so natisnjene z notami v priredbah, ki so najbolj spevne in za preprostega bralca tudi najbolj sprejemljive in ponarodele ter splošno znane. Pred vsakim razdelkom je pojasnjujoče besedilo.

Ob izidu knjige smo se pogovarjali z avtorico Dušico Kunaver in jo pov-

prašali, iz kakšnih nagibov je zbrala to obsežno in zahtevno gradivo.

– Kako vi, kot pedagoginja, profesorica angleščine, posredujete v razredu učno snov in kakšno vlogo ima slovenska ljudska pesem pri tem? Ali z njo poživite snov, si jo učenci laže zapomnijo, vnesete vedrino in humor med ure?

»Pesem ima pri pouku jezika zelo velik pomen, saj iz pradednine pomeni, poleg glasbe in jezika, osnovni stik med ljudmi. Tega dejstva pri modernem načinu pouka jezikov ne bi smeli spregledati. V moj pouk angleščine zelo rada in zelo pogosto vključim pesem, ki pomeni poživitev in sprostitvev, pa tudi učenci si snov laže zapomnijo. Zelo rada vadim katerokoli slovnično prvino z učenci v obliki pesmi, ki vsebuje ustrezen jezikovni vzorec.«

– Pri naših izseljencih, ki se uče slovenščine v sobotnih šolah, bo ta knjiga lahko priročnik, učni pripomoček?

»Da, prav to si želim! Prvotno sem knjigo načrtovala prav s to mislijo! Ljudska pesem, ki je stalna spremljevalka življenja našega ljudstva, naj bi postala vedno vabljen gost v naših učilnicah in dopolnila vse vsebine našega pouka. Ljubezen do domače zemlje in domače pesmi je treba položiti v otroka. Le na ta način lahko poznavanje domače pesmi postane del osnovne izobrazbe vsakega človeka.

V šoli bi naj otroci pri spoznavanju narave peli pesmi o živalih in rastlinah. Učiteljeva pripoved o žabah bo mnogo prijetnejša, če bodo otroci zapeli še »Žabjo svatbo«. Pouk o kmečkih uporih naj bi spremljala pesem »Le vkup, le vkup, uboga gmajna«, Franceta Prešerna nam bo približala »Zdravljica«, bolj kot katerikoli podatek o njem, pesem Soči – Krasna si, bistra hči planin nam bo povedala največ o pesniku Simonu Gregorčiču, zemljepisni podatki o Ribnici bodo ob prepevanju pesmi »Sem z Ribn'ce Urban po cejem svetj s'm znan...« vse bolj doživeti...

– Iz te knjige se lahko vsak sam ali ob prijatelju, ki zna igrati ali peti, nauči ali obnovi slovensko pesem?

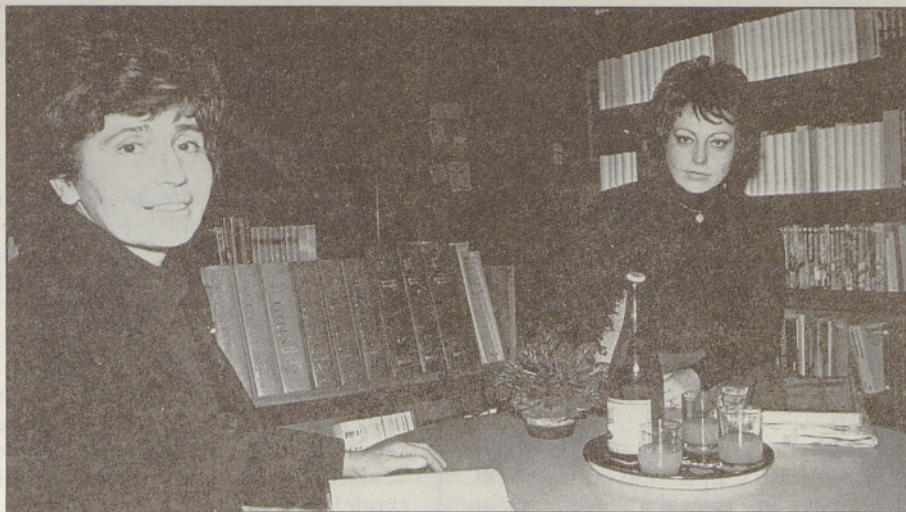
»Da, vsak! Večina je ponarodelih pesmi. Pesem pa lahko ponarodi le, če je enostavna, lepa in človeku blizu. Vsaka slovenska ljudska pesem ima te vrline, zato je vsakemu dostopna in je last slehernega izmed nas.

– Pikniki, družabni večeri, medklubska srečanja naših izseljencev in obiski v domovini so priložnosti za skupno pesem in njeno oživitev?

»To so, seveda, najlepše priložnosti, da domača pesem zaživi, nas druži, razveseljuje in nam pripoveduje o nas samih.«

– Kaj menite o žepni obliki izdaje, s katero lahko gremo na pot?

»Ljudje jih ne kupujejo. Slovenci

Avtorica pesmarice SLOVENSKA PESEM V BESEDI IN GLASBI (levo) ob podpisovanju knjige bralcem s predstavnico Državne založbe Slovenije Nadjo Puppis.

Naslovna stran knjige Dušice Kunaverjeve

znamo zelo ceniti knjigo in jo radi vidimo lepo opremljeno, tudi višjo ceno zato radi plačamo. V tem so zahodnjaki drugačni, pri njih imajo žepne izdaje knjig večmilijonske naklade, sprejemajo jih nekako kot revije, ki jih lahko tudi zavržeš, kot jih prebereš, kot vsako drugo potrošniško blago. Mi, Slovenci, pa radi čuvamo in zbiramo knjige. Zato so naše knjige mnogo dražje, izidejo v majhnih nakladah, žepne pa nekako niso zaživele.«

– Po svetu živi nekaj sto tisoč Slovencev. Mislite, da bi jim lahko vaša knjiga, če jo bodo dobili, pomagala ohranjati slovensko besedo, zavest, melodijo, ki je tudi del jezika?

»Slovenci smo skoraj celo tisočletje preživeli brez svoje države, a smo vendar vso to dolgo dobo ohranili svoj narod in svojo kulturno dediščino. V vsem tem dolgem času nam je bila slovenska pesem zvesta spremljevalka v veselju in žalosti, pri delu in ob praznovanju. Vsi ti rojaki, ki žive zu-

naj meja naše države, naj bodo del nas, želimo si, da bi z nami delili dobro in hudo, predvsem pa ljubezen do domače zemlje. Pesem je isto kot zemlja, saj raste iz nje, od davne dobe, vse do danes.

Slovenci na drugi strani meje znajo domačo pesem ceniti bolj, kot mi tu, doma, to so že mnogokrat dokazali. Zelo bom vesela, če bo tudi moja knjiga prispevala k temu.«

Vaš oče je bil borec za severno mejo, ko je nastajala današnja Slovenija. Vam je on ali vaša mama vcepila to ljubezen do ljudske pesmi?

»Moj oče je bil borec za severno mejo in eden tistih Slovencev, ki so po I. svetovni vojni ostali brez domovine. Njegov rodni Kras je, poleg ostale Primorske, Benečije, Koroške in Porabljja ostal zunaj meja novonastale Jugoslavije. Vse življenje je ostal borec za svobodo, kar je v II. svetovni vojni drago plačal.

Ljubezen do naše pesmi mi je vcepil on z vsem načinom svojega življenja in mama, ki je nam, otrokom, vedno pela domače pesmi. Glonarjeva pesmarica, ki ji je oče pred odhodom v taborišče strgal platnice in jih nadomestil z ovitkom Zdravstvenega priročnika, da bi jo obvaroval pred hišnimi preiskavami, je še danes svetinja naše hiše.

Ob koncu bi rada izrazila željo, da bi domača pesem slejkoprej ostala trdna vez med vsemi Slovenci in pomenila most, ki premosti vse meje.«

Ivan Cimerman

KNJIGO »SLOVENSKA PESEM V BESEDI IN GLASBI« LAHKO NAROČITE NA NASLOV: DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE, INOZEMSKI ODDELEK, Ljubljana, Kotnikova 12. Telefon: (061) 319-961. Cena v platno vezane knjige je 1580, broširane pa 930 dinarjev.

mladi mostovi

Spoznaval sem materin jezik

Leto in pol sem preživel v Jugoslaviji. V tem času sem se zelo dobro vživel v razmere in spoznal tukajšnji način življenja. Čeprav je Slovenija majhna republika, ima mnogo naravnih lepote, je gorata in ima tudi svoje morje in jame, kar je prav presenetljivo za tako majhen del Jugoslavije. Veliko teh lepote sem videl tudi sam, čeprav sem prebil največ časa v Ljubljani. Tukaj sem spoznal mnogo mladih ljudi in se spoprijatelžil z njimi. Večkrat, ko se sprehajam po Ljubljani, se srečamo in gremo na kozarček...

Ugotovil sem, da so Slovenci zelo prijazni in odprti ljudje in z njimi ni težko navezati stikov. Ker je moja mama Slovenka, me zanima predvsem moj materini jezik, zato sem se odločil za študij slovenščine na filozofski fakulteti. Mislim, da sem slovenski jezik dobro spoznal in zdaj govorim tekoče, čeprav vem, da delam še nekatere napake.

Zdaj odhajam nazaj v Ameriko, kajti tudi tam me še čaka študij. Vendar bom Slovenijo za vedno obdržal v lepem spominu in se bom sem vedno rad vračal.

Mark Richardson, Washington, D. C.

Kakšen dan mladosti

Predsedstvo mladinske organizacije je pripravilo načrt praznovanja dneva mladosti, 25. maja, o katerem je bilo v zadnjih letih precej razprav in nasprotovanj takšnemu načinu praznovanja. O tem načrtu je za tem razpravljalo še predsedstvo naše najbolj množične politične organizacije Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije.

Zanimiva Mladina

Revija Mladina, glasilo Zveze socialistične mladine Slovenije, je v zadnjem času dvignila naklado na 15.000 izvodov, kar uredništvo ocenjuje kot velik uspeh, saj je časnik v zadnjih letih le životaril. Uredništvu se je posrečil takšen dvig naklade zlasti s spremembo vsebinskega koncepta. Revija je tako postala »odprta, kritična in angažirana«
tednik, zanimiv za vse, ki se hočejo spopasti z realnostjo našega časa«.

Iz Cicibana, lista za najmlajše

Ivo Zorman

Narisala Kamila Volčanšek

V kuhinji pri teti Filipi

Pot od ceste do hiše tete Filipe zamrzne pozimi v pravo drsnico. Veselje za nečake, a huda, nepotrebna skrb za teto. Kadar je zdrknilo živo srebro pod ničlo, je stopila teta Filipa na prag s skledico pepela. Skrbno je posipala stezo pred seboj in se tako prebila do ceste. Samo enkrat je pozabila pogledati na toplomer. Takrat jo je spodneslo že po prvih korakih. Sosedje so jo odpeljali v bolnišnico, iz nje pa se je vrnila z mavčnim škornjem.

Nečaki smo jo obiskali takoj, ko smo izvedeli za nesrečo. Nanosili smo ji drv, pometli smo ji stanovanje, celo drsnico smo ji posuli s pepelom. čeprav to ni bilo več potrebno. In ponujali smo se, da ji skuhamo večerjo.

»Hrano mi prinaša sosedja,« je rekla teta Filipa. »Če pa bi znali skuhati skodelico čaja...«

Kdo pa ne zna skuhati čaja, posebno če ima pri roki vse, kar je potrebno? Na polici v tetini kuhinji je stala dolga vrsta pločevinastih škatel, ki smo jih nečaki občudovali, kar smo pomnili, a se jih ni smeli dotikati. Na njih je bilo z velikimi črkami napisano: POPER, ŠATRAJ, KUMINA... Največje sladkosti smo slutili za besedami, ki so nam zvenejele tuje.

Segel sem po škatli z napisom ČAJ, pa je teta Filipa nestrpno potolkla s palico.

»Ne, tisto je sol. Vzemi tretjo z leve, kjer piše CIMET!«

»Pa v tej, kjer piše SOL?«

»... hranim žeblje. Pri hiši je treba zmeraj kaj popraviti.«

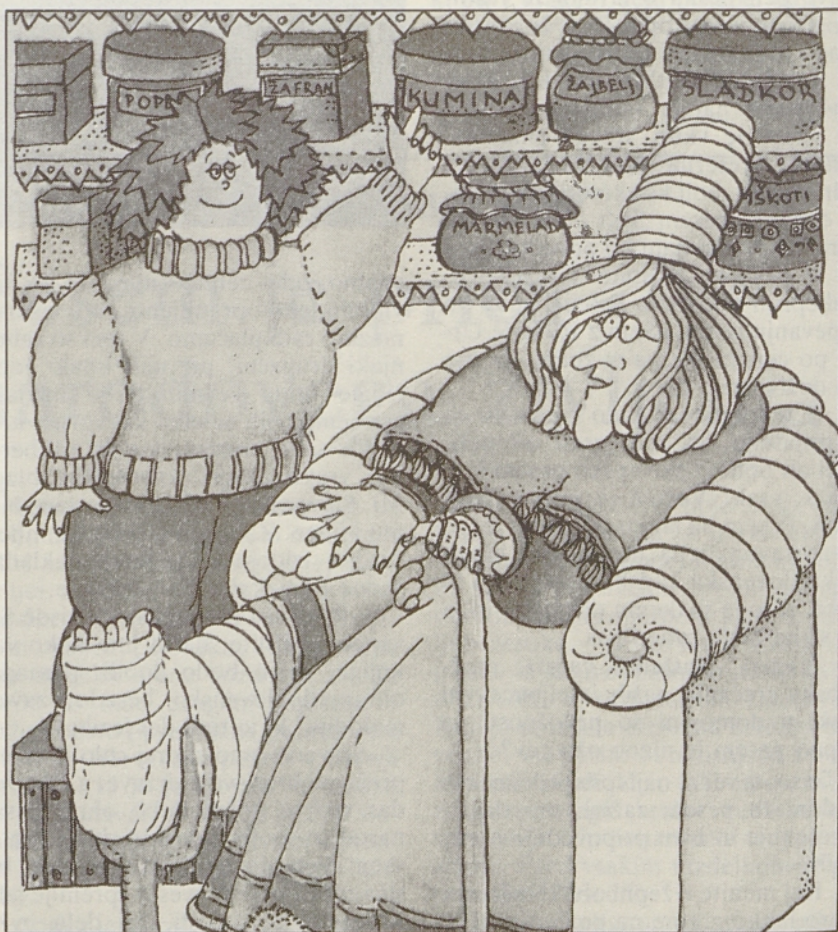
Segel sem po škatli z napisom SLADKOR, a me je ustavila.

»Tam je žajbelj,« je rekla. »Vzemi drugo z desne! ŽAFRAN!«

»Kaj pa hraniš v škatli, kjer piše ŽAJBELJ?«

»Rozine.«

Tako smo spoznali skrivnost tetine kuhinje. A če vas zanima, kaj se skriva v škatli z napisom ROZINE, vam ne bi vedel povedati. Vprašati boste morali teto Filipo.

Josip Stanić Stanios:

POTOVANJE

Kaj te žene na potovanje, ko še glave nimaš kam položiti in vse noči tavaš iz negotovosti v negotovost, s kovčkom polnim slik, od svetilke, od mesta do mesta, po snegu, v tem dežju, po tem blatu,

v tem zamazanem plašču, s to zaraščeno brado?

Kaj te žene v hlad ledenih juter? O nekaj pekočega, kakor kaplja žganja na ustih.

Spim po hodnikih in vem, nekeje je pristejšje, in tam je mraz.

In nikjer ni ničesar, kar bi me ustavilo v tej žalostni pesmi.

Josip Stanić Stanios: IZSELJENEC

Izseljenec ima v svoji sobi samo rumeno sonce, ki se kdaj pa kdaj približa njegovi postelji in zatone tam, kjer počiva njegovo telo.

In rumen in bled je, vsak dan temnejši, kakor listi knjig, ki se jih dotika s svojimi prsti.

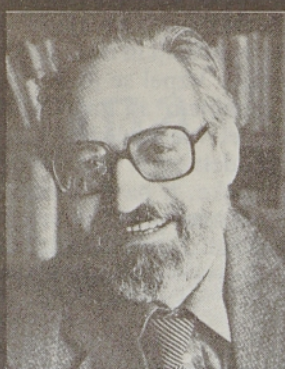
In z letnimi časi pada proti vlažni zemlji,

ovekovečen na sivem zidu. Kot pajek.

V mreži trav, ki rastejo, se sušijo in ravnaajo z zemljo.

Izseljenec prebira v svoji sobi prašne knjige in leži na svojem izseljenskem odru.

(Iz zbirke »Vlak«, Toronto 1982; prev. Ivan Dolenc)

	SESTAVIL: PAVLE GREGORC	OBLIKA PLODU GRAHA	ZNAK VLADARSKE ČASTI	DEBELJŠI KARTON	IME CRKE N	RAČUNSKA OPE RACIJA	ARALSKO JEZERO (KRAJŠE)
	OBLIKA POSODE						
	VADITELJ						
	NASILNA TATVINA 1000 KG				LOUIS ADAMIČ		
UDELEŽENEC SINJSKE IGRE ALKE	POVZROČAJ NJE POKA SREDOZEMSKI GRM				JACK LONDON NOVOLETNA ...		KOZA V HIMALAJI
GLAVNO MESTO JORDANIJE			GRŠKA ČRKA	GROFIJA V ANGLIJI			
DELAVEC V LI-VARNI				IGRALKA TKAČEVA ZACETEK DIRKE			
NENADNO SKRČENJE MIŠICE		OSIJEK	OBŽALOVANJE		VEZNIK HERCEGOVEC		
OČKA			TUJE Ž. IME (TEJA) TRAC-NICA			DEL NA-SLOVA ZBIRKE PESMI	LETO-VISČE PRI OPATIJI
VOJAK PRI RAKETAH					OS. ZAIM. RDEČA POLJSKA CVETICA		
IGRALEC NA TROBENTO	PUŠKA, KI RE-PETIRA	REVEŽ KOŠ PO-HISTVA					
STEBLO VINSKE TRTE			KONEC POLOTOKA KONEC MOLITVE		PRED-PLAČILO		
VELIKO REŠETO				NAZIV NOGO-METNI KLUB	KAJE-TAN KOVIČ		TULEC
BLAŽJA GRAJA					SADNI SOK »TALISA«	OLIVER TWIST NERGAST ČLOVEK	
DEL NA-SLOVA ZBIRKE PESMI							
LATINSKI VEZNIK		NIKAL-NICA ZMIKAVT		ŠPORTNI KLUB IZ MADRIDA MIRO CERAR			
SUKANEK			ZBOD-LJAJ	VOJAŠKI POHOD Ž. IME			KAČJI GLAS
NEUMNEŽ					ZNIŽANA NOTA G SOMBOR		
DELOVNA SKUPINA					ZIMSKO VOZILO		
ČAČAK		KARLO-VAC			OČANEK		

Amalia Perez Molek razstavljala v Zagrebu

V okviru »argentskih dni« je v Zagrebu razstavljala svoje slike argentinska slikarka Amalia Perez Molek, štipendistka Slovenske izseljenske matice. Poročali smo že, da se Molekova v okviru postdiplomskega študija izpopolnjuje v grafiki na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani pri profesorjih Bogdanu Borčiču in Kiarju Mešku.

Zagrebska razstava je vzbudila precejšnjo pozornost v tamkajšnjih kulturnih krogih. Daljši zapis o slikarki je objavil tudi zagrebški dnevnik »Vjesnik«. Pobudnika in organizatorja »argentskih dni« v Zagrebu sta bila zveza za esperanto Hrvatske in argentinska restavracija »Phoenix«.

Stari mlin

Rada se spominjam svojih otroških let. Vsa sreča, ki je izpolnila tisto zlato

dobo, je bil stari mlin. Stal je v senci bližnjega gozda in vse dneve v bistro vodo malega potoka namakal svoje veliko, temno kolo, ki se je veselo vrtelo. Za nas, vaške otroke, je bil tisti predel okoli mlina najlepši kotiček sveta. Ležali smo v travi, gledali sinje nebo in šteli mimo hiteče oblake, poslušali melodično žuborenje vode in uživali v stoterih glasovih lepih poletnih dni.

Mlinar je bil prijazen mož. Otroke

je imel zelo rad. Kadar mu je dovoljevalo delo, je stopil pred mlin in prišel med nas. Delil nam je bombone ali povedal kaj lepega. Ker smo čutili, da ima dobro srce, smo ga imeli radi.

Vedno sem mislila, da ne bo nikoli konec tega lepega življenja. Toda prišlo je drugače. Nekega lepega dne smo se z mamico preselili v veliko mesto, daleč proč od otroškega raja, o katerem sanjam še danes.

Vera M. Volk, Dunaj, Avstrija

mislimo na glas

Kako ubiješ človeka

Ko ste prebrali ta naslov, se nekatere najbrž zgražate, ker menite, da boste brali čisto nekaj drugega, kakor pa vam nameravam povedati. Ne, nika kršnih napotkov za popoln zločin ne bo, da bi se kakšna oblastna huda tašča na lahek način lahko znebila nezahelenega zapravljivega zeta ali pa obratno, da bi se ubogi zet znebil svoje tašče, ki je kratko in malo pravi zmaj. Le kaj bi trtili besede za takšne navste. Odprite televizor, razgrnite dnevno časopisje, pa boste kar hitro našli kaj primernege.

So pa še drugačni ubijalci, takšni, ki jim niti policaj, niti sodnik ne moreta do živega. Pa koliko jih je. Vse več in več. Ubijajo, pa pri tem ne uporabljajo ne noža, ne revolverja, niti kakšnega strupa. Malo čudni ubijalci, kajne? No, vzemimo iz visokega kupa le en primer.

Ko sta se vzela, so vsi govorili, to sta pa res srečen par. In sta tudi bila. Mlada žena je bila tako zaljubljena v svojega moža, da je neprestano in povsod v službi in med znanci govorila samo o njem. Zvedeli so vse – od njegovih najdrobnejših navad in razvad do intimnih skrivnosti. Doma in drugod je bila neprestano ob njem. Klicala ga je z ljubkovalnimi imeni, ga spraševala, če mu je teknila njegova najljubša jed, mu nasula kupe novic o dogajanjih v njeni službi in v svoji vihravi gostobesednosti čisto pozabila, da sam pri tem ni utegnil niti odpreti ust. Če ga je zabolil zob, je moral takoj k zobozdravniku, kateremu je sama že prej nadrobno razložila možev težave.

Polagoma se je začelo nekaj nabirati v njem. V želodcu ga je bolelo in tiščalo, kakor da je požrl kilogram svinca. Včasih mu je nepričakovano klecnil korak, ko je stal pred domačimi vrati, okrog srca pa mu je zagomazelo in zabolelo. Zdravnik je ugotovil hudo rano na želodcu in moral je na operacijo. Ko so ga pripravljali za pod nož, ni smel sprejemati obiskov. Odahnil si je. Operacija se je posrečila,

hitro je okrevale. Potem pa je dobil obisk. Vsa obložena z zavitki in rožami, nabita z vprašanji in novicami se je bližala postelji. Vzpel se je in iztegnil roki. Ali za objem ali za obrambo? Tega ni mogel več razložiti – ker je prej umrl. Zadel ga je kap. Vdova je dolžila zdravnike, ti pa so dolžili njo. Kdo je potem imel prav?

To je le en primer, vzet s kupa mnogih. Primer, ki dokazuje, da so med nami ubijalci, ki jih ne zasledujejo ne policisti in ne sodniki, ker ne ubijajo ne z nožem, ne s samokresom, ne s strupom. Ubijajo počasi, zlagoma, včasih tudi skozi več let. Najbrž ste katerega od teh ubijalcev že srečali?

Ina

slovenski lonec

RIBE PO PRIMORSKO

Primorci pripravljajo ribe na nekaj osnovnih načinov: ribe so lahko kuhane, dušene, pražene, spečene v pečici ali na žaru, ocvrte in marinirane.

Kuhana riba je bolj okusna, če jo kuhamo v posebej pripravljeni juhi iz zelenjave, dišavnih zelišč in začimb. Juho pripravimo pred kuhanjem ribe in jo popolnoma ohladimo, šele nato položimo vanjo očiščeno ribo in jo kuhamo. Tako se zelenjava dvakrat skuha in s svojim okusom ribo oplemeniti.

JUHA S KISOM ALI VINOM

Za ribo težko 2 kg potrebujemo: 2,5 l vode, 5 dl vinskega kisa ali belega vina; nekaj korenčkov, narezanih na kolarje, dve veliki grobo narezani čebuli, 1 lovorov list, šopek materine dušice, šopek peteršilja, 1 strok česna, sol in 8 zrn popra.

Vse sestavine razen popra, ki ga dodamo kasneje, kuhamo v pokriti posodi 1 uro. Tako juho lahko uporabimo za kuhanje vseh vrst postrvi, ščuke, krapa, ugorja, jegulje, jastoga in drugih rib.

DUŠENJE

Bolj kot kuhana riba človeka zasiti dušena; tako pripravljena riba ne izgubi bioloških vrednosti. V tem primeru je treba ribo narezati na kose in le-te položiti na raztopljeno maslo, margarino ali olje. Posodo pokrijemo in dušimo na umirjeni temperaturi ter po potrebi dodajamo vodo. Ribo solimo in jo dušimo 4–5 minut na vsaki strani. Dušeno ribo ponudimo s kuhanim krompirjem in omako, ki smo jo pripravili iz soka, v katerem se je dušila.

Sardele, ki jih običajno pečemo na žaru ali v ponvi, so izvrstne tudi dušene. Očiščene sardele najprej popečemo na olju in jih odcedimo. V drugi

ponvi popražimo drobno seseklano čebulo in strok česna, dodamo nekaj olupljenih paradižnikov in nanje nalozimo sardele. Pokrito dušimo 10 minut in po potrebi dolijemo malo vode.

Ribe lahko dušimo tudi v pečici. To je najboljši način za pripravo večjih skuš, globoko zamrznjenih palamid in tunine pa tudi ščuke in postrvi. Ribe razrežemo na kose, posolimo in povajljamo v moki. Popečemo jih v ponvi in odcedimo. V pomaščen pekač naložimo ribe, mednje lahko vložimo kose olupljenega krompirja, velike kose čebule in kak strok česna. Tudi olupljen paradižnik se po okusu dobro uje ma s tako dušeno ribo. obenem pa spušča potreben sok, ki ga moramo sicer dolivati. Pekač s tako pripravljeno ribo lahko počaka v pečici do večera. Pečico vključimo slabo uro pred večerjo in pazimo, da se riba v njem preveč ne izsuši.

OCVRTE RIBE

Ocvrte ribe, ki smo jih očistili kosti, nato ribje filete pripravljamo kot panirano meso: posolimo jih, potresemo z moko, položimo v razžvrkljano jajce in nato povaljamo še v krušnih drobtinah. Pri paniranju pazimo, da imajo ribe dovolj olja in da ležijo v njem do polovice. Olje mora biti najprej zelo vroče, ko pa ribe obrnemo, temperaturo olja zmanjšamo, da se ribe popolnoma prepečejo.

Za cvrenje lahko pripravimo tudi testo (malo gostejše testo kot za palačinke). Tako ocvrte ribe vpijajo manj maščobe kot panirane, to pa je še posebno priporočljivo za morske ribe. Panirane ali ocvrte ribe ponudimo navadno z majonezo, rezinami limone ali krompirjevo solato.

vaš
kotiček

V Škofji Loki prodam dvosobno stanovanje – vseljivo takoj. Informacije – dopoldne po telefonu (064) 61 465 Nadižar.

Polka je ukazana . . .

Akademsko folklorno skupino France Marolt iz Ljubljane je ustanovil leta 1948 danes že pokojni etnomuzikolog France Marolt. In sicer v želji, da bi se ljudska plesna umetnost, ki je že izginevala, vsaj tako ohranila in postala trajna sestavina slovenske narodne kulture. France Marolt je skupino vodil idejno, glasbeno vodstvo je zaupal svoji ženi Tončki, plesno pa Mariji Šuštarjevi. Po njeni upokojitvi, leta 1965, je plesno vodstvo prevzel Mirko Ramovš.

Skupina ima danes na sporedu vse najznačilnejše plesne slovenskih pokrajin in tudi plesne drugih jugoslovanskih narodov. V vseh teh letih od ustanovitve do danes je imela nešteto nastopov po Sloveniji in Jugoslaviji, z uspehom je gostovala po vsej Evropi, v Egiptu, Tunisu, Turčiji, v ZDA in Kanadi . . . snemali so jo za TV doma in v tujini.

Od mnogih priznanj, ki so jih dobili »Maroltovci«, gre še posebej poudariti Red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, ki ga je skupini podelil ob njeni 20-letnici Josip Broz Tito. Župančičevo nagrado Kulturne skupnosti mesta Ljubljane iz leta 1979 ter evropsko nagrado za ljudsko umetnost iz leta 1974. Trenutno šteje skupina okoli 150 članov, plesalcev in godbenikov. Plesalci smo razdeljeni v 4 skupine (starejšo, srednjo, mlajšo in »brucovsko«). Vsaka ima vaje dvakrat tedensko po dve uri in pol, po potrebi tudi več. Po uspešnem 35. letu, ki smo ga posvetili predvsem koncertu ob 90-letnici Tončke Maroltove in jubileju skupine, je bilo za leto 1984 značilno predvsem veliko število nastopov in gostovanj. Bili smo v Lenartu, na Vrhniki, Bledu, v Novi Gorici, Portorožu, Velenju, Celju, Slovenski Bistrici . . . pa tudi v Ljubljani in okolici, sodelovali pa smo tudi na štirih TV snemanjih. Udeležili smo se festivala študentskih folklornih skupin v Skopju, kar sedemkrat pa smo odšli preko meje naše domovine. V poletnih mesecih smo se udeležili III. mednarodnega folklornega festivala v Kanadi ter srečanja folklornih skupin v Avianu v Italiji. Maroltovci smo gostovali v Kanadi (provinca Quebec) od 4. do 26. julija 1984 na povabilo Kanadskega sveta za ljudsko umetnost. Pred približno 350 000 ljudmi se je skupina predstavila 25 krat. Na svetovnem folklornem festivalu v Drummondvillu je sodelovalo 16 skupin iz 15 držav. Tako so se prepletali po temperamentu bogati (izrazit primer Jugoslavije) nastopi z umirjenimi (ZRN); profesionalne skupine (Koreja) s polprofesionalnimi (SZ, Poljska, Kitajska, Bolgarija) in z amaterskimi, izvirne skupine (Burundi) z reproduktivnimi (Italija, Kanada, Jugoslavija) in s stiliziranimi (SZ, Poljska). Vse to je bilo moč videti na zvočno, svetlobno in scensko skoraj idealno opremljenih prireditvenih prostorih, od mogočne športne dvorane (za množične prireditve), dveh gledališč, folkločnega šotora, komorno intimne cerkvice za glasbene prireditve.

dveh odprtih odrov na mestnih trgih, pa tja do kulturnih domov v okoliških vaseh.

Strokovno vodstvo festivala nam je večkrat naklonilo veliko pozornost – nekaj večerov, ko je nastopilo več skupin, je AFS nastope zaključila. Imeli smo tudi pravico daljše minutaže nastopov; Radio Canada nas je izbral, skupaj s še 7 skupinami, za snemanje enopolne oddaje o ljudskem izročilu in to zopet z daljšo koreografijo v primerjavi z drugimi.

Iz Drummondvilla smo odšli gostovat v Montreal, Quebec City in Ottawa. Vedno smo nastopali v polnih dvoranah, za kar gre zahvala izredni priljubljenosti jugoslovanske folklorne, ki je že kar eksotična za tamkajšnje zemljepisne širine.

Srečanja z izseljenci so bila predvsem naključna, saj so izseljenci vsak zase prihajali na tiste nastope, za katere so izvedeli. Prav tako naključno je prišlo do vabila »Maroltovcev« na piknik, ki ga je organizirala folklorna skupina Rožmarin na posestvu Sv. Vladimira – Village d'Ephiphanie. Predstavili smo splet slovenskih plesov, srečanje pa izkoristili tudi za seznanjanje s problematiko folklornih dejavnosti.

Dolenjski plesi

Predstavniki izseljencev so se veliko pritoževali, ker niso bili obveščeni o našem gostovanju, kar je verjetno posledica dokajšnje nepovezanosti med njimi in slabega stika z ljudmi, ki so v Kanadi zadolženi za tovrstne povezave. Tako so bili prikrasani za naše nastope, namenjene izseljencem in za strokovno pomoč pri ohranjanju ljudskega izročila.

19. in 20. januarja letos smo naredili veselje ne samo domačemu občinstvu, temveč še posebej naši prvi in dolgoletni voditeljici Mariji Šuštarjevi. Ob njenem 80. rojstnem dnevu smo v Ljubljani, v Veliki dvorani Cankarjevega doma, pripravili uspela večera slovenskih ljudskih plesov in pesmi pod naslovom »Polka je ukazana« ki sta še enkrat dokazala, da je slovensko plesno izročilo bogato, raznovrstno, za gledalca privlačno in zato vredno skrbnega študija odrske predstavitve.

Ob koncu želimo seznaniti bralce, da bo v letošnjem letu skupina gostovala v ZDA in predvidoma tudi v Kanadi od sredine aprila do konca maja. V ZDA bomo sodelovali na mednarodnih folklornih festivalih v Tennesseeju in na Floridi, predvidevamo pa tudi nastope za naše izseljence. Naša želja je, da bi lahko predstavili slovenske ljudske plesne in pesmi rojakom v Clevelandu, Pittsburghu, Detroitu, Chicagu in morda še kjé, saj imamo še nekaj prostih terminov.

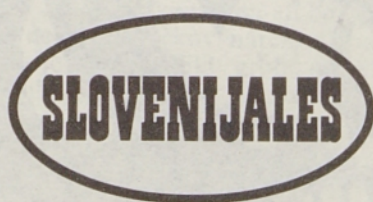
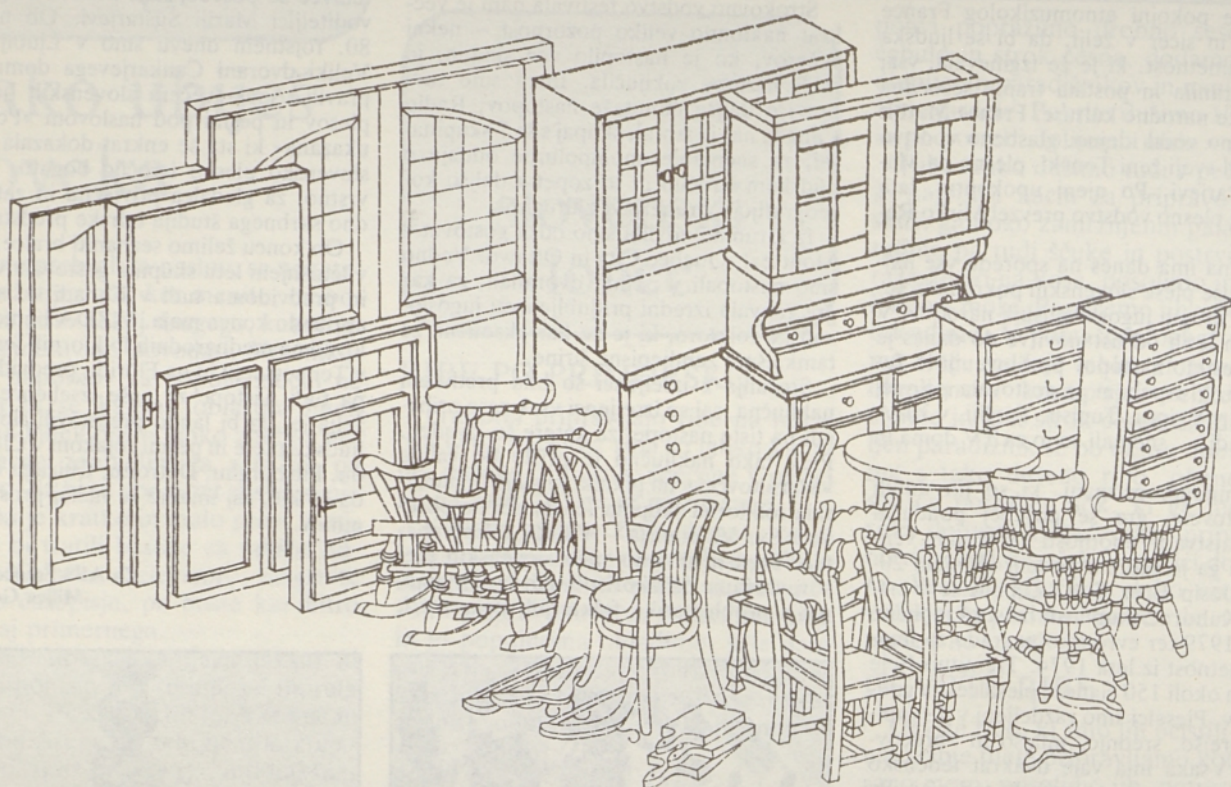
**Za AFS France Marolt
Milica Gojanović**

Gorenjski plesi

Iz albuma AFS France Marolt: srečanje z izseljenci v Kanadi

delovna organizacija

SLOVENIJALES TRGOVINA

ljubljana, titova 52

EXPORT—IMPORT TRGOVSKO IN PROIZ-
VODNO PODJETJE MARIBOR, n.s.o.

Smo tradicionalni oskrbovalec
industrije, gradbeništva in obrti
z repromateriali, stroji in oro-
djem.

Naš prodajni asortiment ob-
sega
preko 80 000 artiklov. Z njimi
celovito oskrbujemo preko 6000
poslovnih partnerjev v državi.

Imamo preko 3000 dobavite-
ljev; med
njimi so vsi renomirani
proizvajalci
kovinske stroke v državi.

Ponudbo
dopolnjujemo s proizvodi iz uvoza
in z lastno proizvodnjo v kooperaciji
z drobnim gospodarstvom.

Naša predstavništva
so v vseh
glavnih mestih Jugoslavije.

EXPORT—IMPORT TRGOVSKO IN PROIZ-
VODNO PODJETJE MARIBOR, n.s.o.

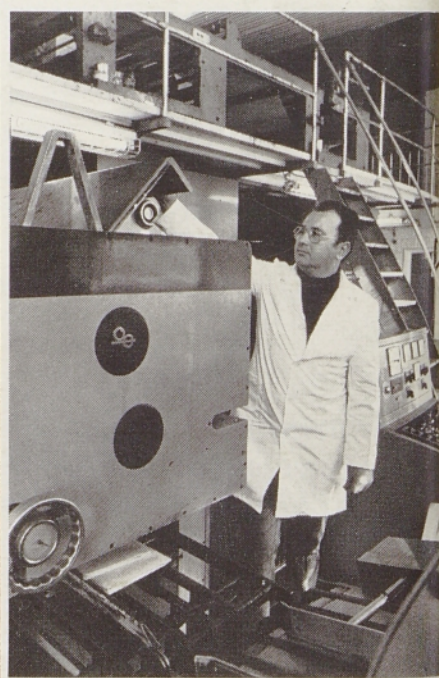
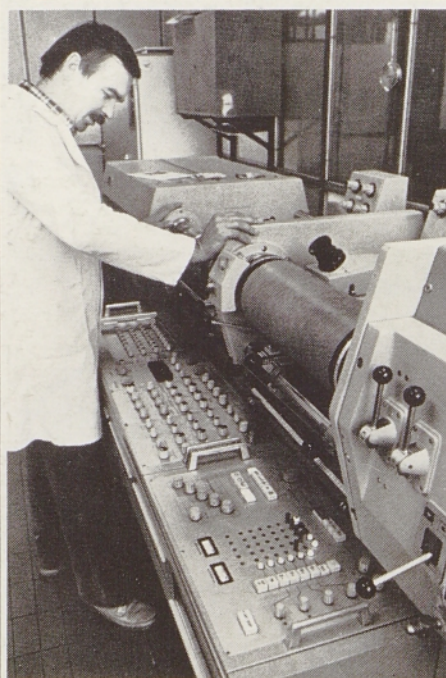
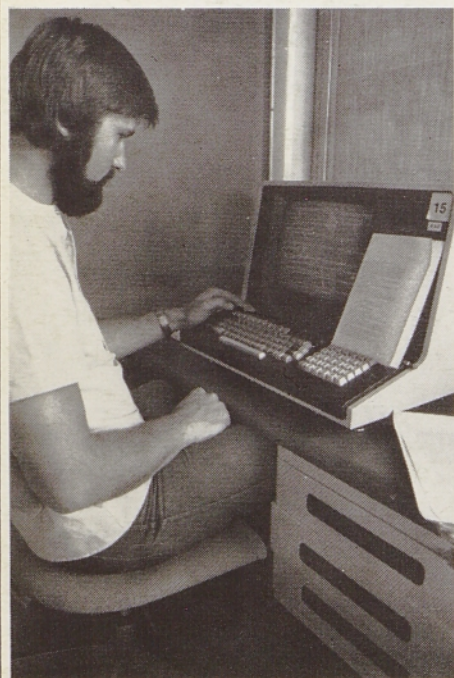
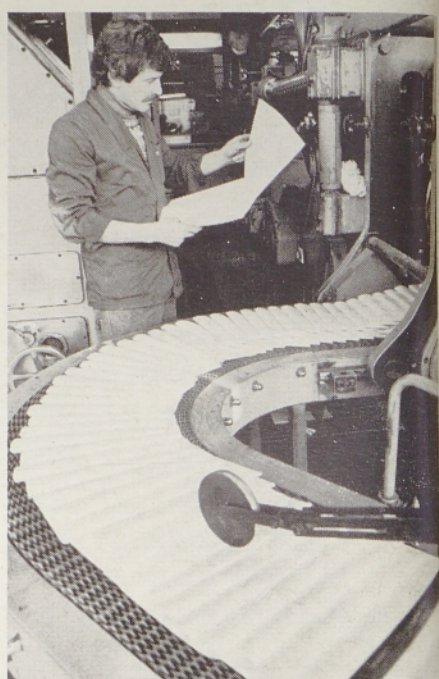
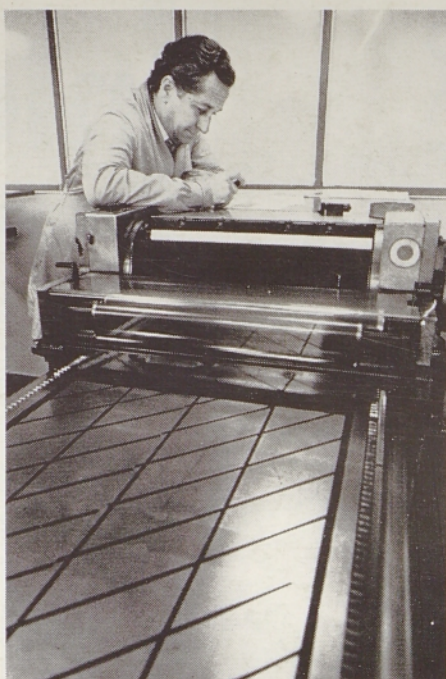
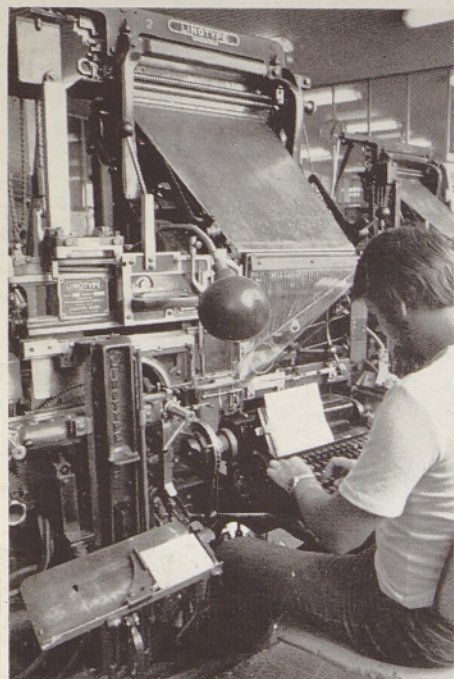

industrija
stavnega
pohištva
61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija
telefon: (061) 861-411

**inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljiva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče**

ČRNA UMETNOST...

...V BELIH HALJAH

tiskarna delo – dom slovenskega tiska

časopisno in grafično podjetje delo

ljubljana, titova 35, telefon: 315-366